

ЩО БУДЕ З КРАЇНОЮ ПІСЛЯ
ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ
ВІД ТІГПКА

ЧОМУ ПРОФСІЛКИ ПРАЦЮЮТЬ
НЕ НА РОБІТНИКІВ, А НА ВЛАДУ
І ВЕЛИКИЙ БІЗНЕС

«МАЖОР» ЯК ДІАГНОЗ:
«ЕЛІТА» НАГЛОДИЛА ПОКОЛІННЯ
НАХАБ ЗІ ЗЛОЧИННИМИ НАХИЛАМИ

Тиждень

український www.tyzhden.ua

№ 29 (194) 15 – 21 ЛИПНЯ 2011 р.

ДАНІЕЛЬ БОВУА
ПРО МІФИ, ЯКІ
ДЕФОРМУЮТЬ
МИНУЛЕ

ЯК ПУТІН ПІДІМ'ЯВ КУЧМУ

Історія
з Леонідом Кучмою
підтверджує відому істину:
олігархія в принципі не здатна
захищати інтереси країни.
Спеціальне дослідження
Тижня в межах проекту
«Україна-20»

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

ВІДКРИЙТЕ ДЛЯ СЕБЕ СВІТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КНИГИ!

жк

Клуб інтелектуальної книги

У НАШОМУ КЛУБІ:

Найкраща література всесвітньо відомих авторів, ретельно відібрана для інтелектуалів та любителів якісної літератури

Своєчасні та якісні анотації, відгуки та фахові рецензії допоможуть вибрати книжку, що відповідає саме вашим запитам

Клубна ціна на 20% нижча за роздрібну. Лише для членів клубу ми пропонуємо значно дешевші книжки. Такого ви не знайдете у книгарнях!

Унікальна можливість замовити нову книжку, яка ще не надійшла у продаж

Різні варіанти оплати і доставки, які ви можете обрати для своєї зручності

ПРО ІНШІ ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ЧЛЕНІВ КЛУБУ

ДІЗНАЙТЕСЯ НА НАШОМУ САЙТІ:

www.ibookclub.com.ua

тел. (044) 209-34-94

(067) 402-28-64

Передплатникам журналу «Український тиждень» надається додаткова знижка 10% клубної ціни

Фото тижня
Волзький
«Титанік»

4

Епітафія намірам
Який урок із
провалу реформ
в Україні варто
засвоїти деяким
фахівцям

6

Мовчи гучніше
Про що Віктор
Янукович
говорив із
пресою

8

Спецпроект
«Україна-20»
Провал
зовнішнього
тестування

10

ВПРИТУЛ

Україна:
потрібна демократія
Ассен Агов аналізує
стимули й загрози
для євроатлантичної
інтеграції України

20

Неповний
пенсіон
Як відкрити
шлях до
справжньої
пенсійної
реформи

22

Кількість без якості
Чи полегшать життя
бізнесу правки,
внесені
до Податкового
кодексу

28

Сутінки
профспілок
Чому українські
робітники
не можуть
захиститися

30

«Мажор» як діагноз
«Еліта» наплодила
покоління
безвідповідальних
нахаб із злочинними
нахилами

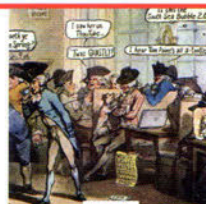
34

Шлюб із
розрахунку
Як Руперт
Мердок змушував
прем'єр-міністрів
танцювати під
свою дудку

38

Знову до
кав'ярень
Куди інтернет
повертає
індустрію
новин

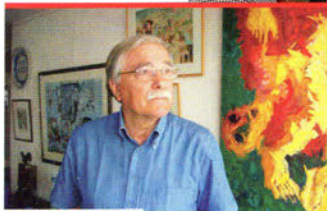

40

Глас Газпрому?
Чому у
Франції виник
конфлікт
довкола
сланцевого
газу

42

У трикутнику
Східної Європи
Французький історик Даніель
Бовуа про лжепатріотизм,
національних героїв,
деформовані міфи і стан
історичної науки в Україні

44

Останній привал
української дивізії
Більшість бійців
«Галичини» після
Другої світової війни
опинилися в Англії. Їхня
доля – урок історії

48

НАВІГАТОР

Клавішник, що став піаністом
Дмитро Шуров про бажання
бути українським Елтоном
Джоном, палаючі очі музиканта
та сидіння на лавці як рису
національного характеру

52

Хвороби
зростання
Чи варто писати
поeziю після
20-ти?

56

Вже не варвари.
Ще не європейці
Роман Горбик розмірковує
над політичним дебютом
у лібрето «Володаря
Борисфену»

59

Під крилом
грифона
Керч без зайвої кримської
пихи ставиться до гостей,
хоч би звідки вони
прибували

62

Тижень

№29 (194) 15–21.07.2011

Засновник ЕСЕМ Медіа ГімБХ

Видавець ТОВ «Український Тижень»

Головний редактор Сергій Литвиненко

Заступник головного редактора

Ростислав Павленко, Наталія Петринська

Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко,

Андрій Дуда, Алла Лазарева

Редактори Жанна Безячук, Дмитро Губенко,
В'ячеслав Дарнінц, Роман Кабачій, Дмитро
Кривенко, Ігор Кручик, Андрій ЛаврикЖурналісти Богдан Буткевич, Інна Загородня,
Олександр Михельсон, Аліна Пастухова,
Олена Чекан

Відповідальний секретар Віталій Столига

Арт-директор Андрій Ермоленко

Дизайнери Ганна Ермакова,

Тимофій Молодчиков

Художник Павло Ніц

Більд-редакція Олександр Чекиньов,

Валентина Бутенко

Фотограф Андрій Ломакін

Кольорокоректор Олена Шовкопляс

Літературні редактори Юрій Бедрик,

Лариса Мінченко, Марина Петрова

Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко

Фінансовий директор Андрій Решетник

Директор зі збуту Олександр Грищенко

Директор з реклами Олена Андреева

e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua

Skype: tyzhdenadvert

тел.: 067 407-10-89

Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда

Голова редакційної ради Роман Цуприк

Видається з 2.11.2007 р.

Свідцтво про державну реєстрацію

КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2

Адреса редакції та видавця

03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.

Тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,

Київ, вул. Магнітогорська, 1

Свідцтво суб'єкта видавничої справи

ДК №1447 від 28.07.2003 р.

№ зам. 115087

Наклад 41 500

Номер підписано до друку 13.07.2011 р.

Виходить щоп'ятниці.

Розповсюджується в роздрібній торгівлі

та за передплатою.

Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літєрагування надісланих матеріалів без узгодження з автором.
Рукописи не повертаються й не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів,
надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р»,
під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі,
публікуються на комерційній основі

Волзький «Титанік»

Понад 100 жертв. І досі невідомо достеменно, скільки людей перебувало на борту того злощасного теплохода «Булгарія». На старезне (1955 року випуску), технічно несправне (вже підтверджено всіма експертизами) судно запустили кількість пасажирів, яка щонайменше вдвічі перевищувала норму. Чимало дітей, 19 із яких загинули під час катастрофи.

На річковому флоті Росії визнають: стан його такий, що трагедія «Булгарії» може повторитися на будь-якій водній артерії держави. Злочинний союз контрольних органів, перевізників і жадібних до заробітків турфірм робить свою чорну справу... В Україні, схоже, ситуація подібна. За документами всі річкові судна полагоджені й придатні до експлуатації, але... їхній середній вік – за 36 років.

Фото: REUTERS, AP

7 липня

Верховна Рада ухвалила закон про заборону валютного кредитування

8 липня

У Білорусі засудили майже 200 учасників «мовчазних» протестів. Покарання: 15 діб і штрафи

9 липня

Південний Судан офіційно став незалежною державою

Епітафія намірам

Автор:
Юрій
Макаров

Ні, я не зловтішаюся. Я взагалі вважаю ніцїстю схильність автоматично радіти провалам своїх опонентів – у цьому разї тих сил, чию політичну лінію не подїляю. Тим більше що передї мною лежить документ «Заможне суспїльство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки», під кожним рядком якого радо підписався б. Це ви-

стражданий плід зусиль економічного блоку нашого нинішнього уряду та президентської адміністрації. Дорожня мапа того самого «покращення життя вже сьогодні». Ну хай завтра. Одна проблема: закон про пенсійну реформу, який депутати ухвалили за п'ять хвилин до відльоту своїх рейсів на Мальдіви (чи куди вони тепер літають на канікули, я не в курсї), не має практично нічого спільного з прїоритетами, закладеними в ту омріяну програму. Там ішлося, якщо я не помиляюся, про захист громадян в умовах ринку, про відновлення справедливості (зокрема, гендерної) й, головне, про диверсифікацію механізмів пенсійного забезпечення, баланс інтересів пенсіонерів і працюючих... А прийняли якесь непорозуміння: підвищення віку для жінок, обмеження максимального розміру, з тих клаптик, з тих клаптик... Якщо це реформа, то я Конрад Аденауер. Депутатів теж треба зрозуміти: остогиділи дощі, сонечка хочеться, Чечетов махнув, а гори воно все! Та й урядові так само варто поспівчувати: МВФ тисне, без чергового траншу не обійтисся, то хай уже краще так. У тім-то й річ, що вся нинішня конструкція Української держави – це результат низки півзаходів, компромісів, латання дірок і добрих починань, не доведених до пуття. Усе поспіхом, усе на вчора. Досить згадати, як приймалися в нас доленосні, стратегічні рішення – хоча б ту саму «конституційну ніч», участю в якій дехто досї так пишається. Що то було, як не напруження купки людей, до напруження не схильних, під тиском класичного шантажу, не більше. Не дивно, що Основним Законом так демонстративно нехтують: свідомо чи підсвідомо всі дійові особи та виконавці знають ціну засадничим документам. Хтось натисне, хтось підштовхне... Так майбутнє нації не вирішується. Точніше, може, й вирішується, але з відповідними наслідками. «Гадаю, що восени буде цікавіше... Осїнь буде врожайна на реформи», – подав надїю віцепрем'єр Сергій Тігіпко. Та невже? У згаданому «плані покращення життя» зазначено графік реалізації, і, враховуючи кількість передбачених реформ (у тому порядку, як у документі: податкова, бюджетна, медична, пенсійна, освітня, соц-

SHOW MUST GO ON.
Сергій Тігіпко обіцяє,
що справжні реформи
почнуться восени

Тиждень
в історії

15 липня 1015 року

Помер Володимир Великий, хреститель Київської Русі

16 липня 1661 року

Стокгольмський банк випустив перші європейські купюри

17 липня 1941 року

За наказом Гітлера Галичина перейшла до Генерального губернаторства як один із дистриктів

10 липня

На Рівненщині в будинку престарілих сталася пожежа: загинули 16 осіб

11 липня

У Польщі відбувся масовий страйк суддів та прокурорів

12 липня

Таліби вбили брата президента Афганістану Ахмада Валі Карзая, який очолював провінцію Кандагар

13 липня

Митний союз обмежив імпорту українського м'яса та молока

забезпечення, енергетики, вугільного та нафтогазового комплексів, ЖКГ, земельна, держуправління), його безнадійно зірвано, попереду ще вибори з відповідною реакцією електорату на непопулярні рішення, а підтримка влади, якщо вірити соціологам, уже впала, ще й ті «справедливі» суди популярності ніяк не додають...

Я зараз думаю про тих окремих фахівців, які погодилися на певні компроміси заради того, щоби реалізувати свої уявлення про соціально-економічний прогрес країни. Припустимо, що мотиви були саме такі: не пиха, не жага впливу, не привілеї, не чийсь шантаж, а можливість працювати й досягати успіху в масштабах держави. Це нагадує мені забуту дилему часів моєї далекої юності, коли порядні інтелігенти раптом погоджувалися грати за правилами системи й співпрацювати з радянською владою, КПРС тощо. Вони теж казали: «Критикувати завжди легко, а варто спробувати щось покращити». Система дуже швидко перетравлювала їх, передусім позбавляючи креативного дару, фантазії, віри в те, чим вони займаються, а потім або змушувала грати за своїми правилами, або викидала.

Гадаю, те саме відбувається з людьми, які мали необачність бути затягнутими в нинішню систему, бо вона, за великим рахунком, кардинально не змінилася. Є пріоритети першого й другого рівнів. Зміна країни на краще чи бодай, так би мовити, стабілізація падіння – другий рівень, хоча це нібито необхідно з міркувань самозбереження (якщо не збираєшся після виходу на пенсію проїдати вкрадене десь на Лазурному березі, тоді, звісно, байдуже). Але є перший – забезпечення себе й своїх бізнес-партнерів тут і тепер. Оскільки названі пріоритети суперечать один одному, здогадатися, що переможе.

Ось який урок із провалу реформ в Україні – не будемо душити собі голову: провалу, крапка. Урок, я би сказав, антропологічний: якщо йдеш співпрацювати з біло-блакитною владою, щоби заробити чи вкрати, тоді вперед, немає нічого неможливого! Якщо сподіваєшся зробити щось для країни, краще згадай Святе Письмо: «Не дай серцю моему до злого прихилитись, в неправоті з людьми накладати, що беззаконня творять; та й щоб не бути мені учасником ласощів їх» (Пс. 140).

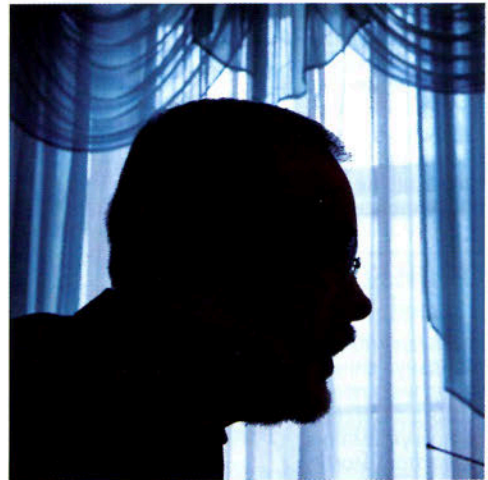

Продовження теми на стор. 22, 28

Табачник проти «Могилянки»

Міносвіти позбавило Києво-Могилянську академію держзамовлення на кілька магістерських програм, зокрема з журналістики. Рішення приймали «заднім числом», коли ті, хто претендував на таке навчання, вже подали документи. Ціна питання суттєва: 19 тис. грн за рік для кожного охочого і жодних шансів на студіювання за державний кошт. Керівництво НаУКМА вирішило не чекати милості від Табачника, який загалом не приховує своєї неприязні до могилянців, і взялося за пошуки грошей на «бюджетників» поза держустановами, серед фондів, здатних надати стипендії майбутнім магістрам.

Відомство аргументувало свою ухвалу досить оригінально, зокрема вказавши на певну... «заангажованість діяльності» НаУКМА (неоляльна до можновладців?). Водночас, на думку чиновників Міносвіти, найкраще магістрів із журналістики готують в Університеті імені Т. Шевченка та в «провідних регіональних вузах», тож навчати кадри для четвертої влади за бюджетний кошт у «Могилянці», на думку посадовців, недоречно.

По партійній лінії

Центральний офіс Партії регіонів надіслав своїм обласним організаціям лист із вимогою до 11 липня 2011 року надати до її центрального апарату заповнені форми медіа-карт областей. У них слід вказати, зокрема, партійність усіх керівників тамтешніх ЗМІ. Крім того, наголошено на необхідності охарактеризувати «ідеологію» місцевих інформресурсів, зазначивши, чи відповідає вона «ідеології нашої партії».

Народний депутат від ПР, член парламентського комітету зі свободи слова Олена Бондаренко, чий підпис стоїть під листом, запевняє журналістів, що це підробка. Та в будь-якому разі такі дії є порушенням Закону «Про захист персональних даних». Тож кожного, хто безпідставно цікавиться такою інформацією, можна відправляти на три літери – ККУ, Кримінальний кодекс України.

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРНЮКОВ, УНАН

18 липня 1936 року

Народився Юрій Іллєнко, український оператор, кінорежисер

19 липня 1650 року

Богдан Хмельницький уклав у Чигирині військовий союз із турецьким послом Османом-агою

20 липня 1944 року

Змова офіцерів Третього рейху з метою вбити Гітлера і вчинити державний переворот

21 липня 1941 року

Помер Богдан Лепкий, український письменник та художник, автор трилогії «Мазепа»

78 одеських шкіл

стали двомовними. Загалом їх у місті близько 130. Ініціатива такого перетворення українських навчальних закладів належить міському голові Олексієві Костусеву

У 2400 разів

перевищують норму показники забруднення Азовського моря – дані Донецької СЕС

300 тис. статей

відтепер налічує україномовна Вікіпедія. У світовому рейтингу вона посідає 15-те місце

5 ОБЛИЧ

АНАТОЛІЙ БЛИЗНЮК очолив МінЖКГ

Є версія, що экс-губернатор Донецчини (людина Януковича) незабаром замінить Азарова. Тим часом Донецькою ОДА почав керувати Андрій Шишацький, якого вважають ставлеником Ахметова.

ЮРІЙ ІВАНЮЩЕНКО не Єнакіївський

Дарницький районний суд Києва визнав інформацію про злочинне минуле народного депутата Юрія Іванющенка (Партія регіонів) такою, що не відповідає дійсності.

СЕРГІЙ КОСТАКОВ на волі

Учасника «податкового Майдану» випустили на підписку про невиїзд після семи місяців утримання під вартою. Йому інкримінують пошкодження автівки під час акції протесту.

РІНАТ АХМЕТОВ запанував на Запоріжсталі

Метінвест, який належить до СКМ, придбав 50% групи «Індустріал», яка утримує понад 50% Запоріжсталі. Ахметов також здобув опціон на викуп решти акцій «Індустріалу».

ВАЛЕНТИН СИМОНЕНКО вже не рахує

Верховна Рада звільнила його з посади голови Рахункової палати. Колишній в.о. прем'єр-міністра очолював цю структуру 15 років.

МАЙЖЕ СЕРІОЗНО

19% населення Землі

становлять китайці. Наприкінці 1970-х їх було 22%. Керівництво КНР вважає скорочення народжуваності своїм досягненням

На \$800 млн

оштрафували холдинг Fininvest, що належить Сільвіо Берлусконі. Таке покарання компанії італійського прем'єра призначили за хабар

КОРОТКО**Не Джартуй із регіоналами**

Колишнього президента Криму Юрія Мешкова, якого затримали в Ялті працівники СБУ, рішенням суду вислали з нашої держави. Офіційна причина: висловлювання, які «побічно закликають до зміни конституційного устрою України». У Сімферополі Мешков агітував за поновлення посади президента Криму, створення «народного трибуналу» республіки та опір «пришлим». Голова Радміну Криму Василь Джарти заявив, що такі виступи будуть підставою для кримінальної справи. Історія з Мешковим укотре засвідчила, що на даному етапі регіоналам вигідно не підігрувати проросійським випадкам.

Пацієнт Жеваго

Підприємства народного депутата від БЮТ мілярдера Костянтина Жеваго перевіряють працівники СБУ. Спочатку ревізори в масках і з автоматами навідалися до «Росави», потім узялися за банк «Фінанси та кредит» – вилучали документацію. Жеваго – єдиний представник великого бізнесу в парламенті, який не заграє із владою.

Газпром іде в обхід

Російський бізнесмен Віктор Вексельберг має намір продати свої енергетичні активи в Україні Газпрому та «Ітері». Він володіє низкою розподільних компаній як в РФ, так і в Україні. Таким чином, сусідський паливний монополіст, хоч і частково, незабаром отримає у власність українську розподільну систему.

УПЦ МП хоче в школу

Московський патріархат збирається просити Віктора Януковича й Кабінет Міністрів запровадити уроки християнської етики та Закону Божого в усіх навчальних закладах – «від дитячого садка до найпрестижніших університетів».

Майже за Гоголем

Невідомі використовують ім'я представництва Transparency International в Україні для збору персональних даних громадян. Про це повідомив президент творчого об'єднання ТІРО (Контактна група в Україні Transparency International) Олексій Хмара.

Східний регрес

Російська консалтингова компанія ФБК оприлюднила світовий рейтинг прогресу, який базується на низці міжнародних індексів за останні п'ять років, як-то конкурентоспроможності, розвитку людського потенціалу тощо. Лідерами за темпами суспільних і економічних перетворень є Грузія, Македонія та Домініканська Республіка. Водночас Україна і Росія відверто регресують: РФ посіла 97-му сходинку рейтингу, Україна – соту, випередивши лише Болівію.

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ, УНАН

Під вітром зі Сходу

Неспроможність олігархічного режиму протистояти системному тиску ззовні майже призвела до втрати суверенітету. Врятувала країну лише реакція суспільства

Автор:
Ростислав
Павленко,
Андрій Дуда,
Сергій Балан,
Олег Іванов

Вже саме сходження до влади Володимира Путіна було свідченням готовності йти до мети, не добираючи засобів (див. «Новий, небезпечніший світ»). У стратегічних документах РФ відверто проголошується мета відновлення статусу лідера в регіоні й визначаються доволі жорсткі методи – від контролю над транзитом і розподілом енергоносіїв до наступальної гуманітарної та інформаційної політики на зовнішніх фронтах. Україна передбачувало посіла в цих планах чільне місце. Тим більше що після терактів 11 вересня 2001 року в США Росія знайшла із західними державами спільний ґрунт – «боротьбу з тероризмом», на якому побудоване переконання багатьох європейських політиків у тому, що цінність РФ як союзника дає підстави заплушити очі на недотримання нею прав людини вдома та її імперське

поводження із сусідами. Особливо якщо останні (й насамперед Україна) робили немало для утвердження негативних стереотипів щодо себе.

КУЧМА-2

В Україні на кінець 1990-х складалася олігархічно-люмпенська система у класичному вигляді (див. *Тижень*, № 20, № 27/2011). На середину 1999-го 46,9% громадян перебували за межею малозабезпеченості. На тлі фінансової кризи в Росії виникла загроза дефолту, причому не через абсолютну величину заборгованості, а внаслідок бездарної політики запозичень: на 2000 рік збіглися виплати за боргами на суму, зіставну з дохідною частиною державного бюджету. Натомість логікою дій істеблішменту було створення можливостей для збагачення «своїх», уникнення ними відповідальності й загальне зменшення конкурентності як біз-

несу, так і політики. Стратегічно це призводило до ослаблення держави перед зовнішнім впливом. Але наприкінці 1990-х владна верхівка переймалася не цим питанням, а проблемою перевиборів свого президента – Кучми. Його рейтинг на той час не перевищував 6%.

Підтримка населення забезпечувалася адміністративним тиском, примушуванням до «правильного» голосування працівників бюджетних установ, а також цільовими подачками, проведеними через спеціальний фонд «Соціальний захист» (за ним, як вважалося, стояли Олександр Волков і «бюрократична» частина оточення Кучми).

Режим подбав і про силовий захист: загальна кількість працівників Міністерства внутрішніх справ становила 434 тис. осіб і перевищувала чисельність Збройних сил.

У 1998 році розпочався жорсткий пресинг на ЗМІ, переду-

Новий, небезпечніший світ

11 червня 1998

Президент Леонід Кучма затвердив Стратегію інтеграції України до ЄС, у якій набуття статусу асоційованого членства в Європейському Союзі визначалося головним зовнішньополітичним пріоритетом, а набуття повноправного членства в ньому проголошено стратегічною метою.

23 грудня 1998

Верховна Рада України затвердила Конституцію Автономної Республіки Крим, закріпивши досить жорсткий режим підконтрольності АРК державній владі.

25 березня 1999

В автокатастрофі за досі нез'ясованих обставин загинув В'ячеслав Чорновіл.

30 травня 1999

Вибори київського міського голови. У першому турі з перевагою 76% проти 16% Олександр Омельченко переміг Григорія Суркіса.

24 серпня 1999

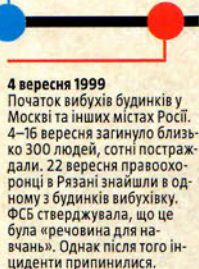
Формування «Каніської четвірки». Євген Марчук, Олександр Мороз, Олександр Ткаченко і Володимир Олійник домовилися про висунення єдиного кандидата на посаду президента України, яким було визначено Марчука, однак Мороз «на вимогу своєї партії» продовжив кампанію.

Осінь 1999

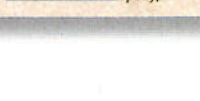
Президентська виборча кампанія. Запам'яталися «знахідками» на кшталт концентрації економічного й адміністративного ресурсу (Фонд «Соціальний захист»), силових провокацій (замах на Наталію Вітренко), залучення російських політехнологів. У результаті в другий тур вийшли Леонід Кучма і комуніст Петро Симоненко.

14 листопада 1999 року Кучма вдруге обирається президентом.

1 січня 1999

Більшість країн Європейського Союзу перейшли на безготівкові розрахунки новою загальноєвропейською валютою – євро (початок готівкового обігу євро запланували на 1 січня 2002 року).

12 березня 1999

Угорщина, Польща і Чехія офіційно стали членами НАТО.

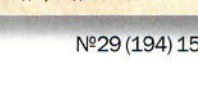
24 березня 1999

Авіація НАТО здійснила перший наліт на Югославію. Бомбардування тривали до 10 червня.

9 серпня 1999

Повідомлення про раптовий напад чеченських бойовиків на Дагестан. Уряд РФ пішов у відставку. В. о. глави уряду призначено майже нікому тоді не відомого Володимира Путіна (затверджений Державною думою на посаді 16 серпня). Нездовзі Борис Єльцин назвав його своїм наступником на посаді президента РФ.

31 серпня 1999

Вибух на Манежній площі в підземному торговельному комплексі «Охотный Ряд». Постраждали 40 людей, одна жінка померла.

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕРНЕНОВ, УМАН, РП, УКРАЇНОРМ

Real Estate
Over 3,000
APARTMENTS
OFFICES HOUSES
Tel. No. 110-2000-211
Email: real@ukr.net

K

PROM
TO RE

of elec-
in the
dielect
a, some
by 002
attestati
e. Leonid
s immedi-
timate has
right a crisis
of common
decision," he
not new trans-
al Election
range of admini-
d elections on
erly Kuchma,
Canada's chief
and a possible
approval.
e on Dec. 7 that
President
same direction

RADA page 6

IDE

T

old friend Puzos-
vych

Page 3

star, deputy, re-
Mykhailo Proshchuk

Page 4

in Q&A with the host
o's legal team

Page 11

ve Winter work let's
help you through it

Page 27

сім опозиційні. Для цього вико-
ристовувалися як судові, так і
силові методи – від багатоміль-
йонних позовів до викрадення і
вбивства журналістів.

У 2002-му з'явилися, а з
2003-го стали повсякденням
«темники» – винахід росіян:
«орієнтування» для ЗМІ, які
теми і як висвітлювати. Власне,
на виборах 1999 року (меншою
мірою на парламентських
1998-го) в Україні почали пра-
цювати московські технологи,
появу яких пов'язують, зокрема,
з Віктором Пінчуком, Віктором
Медведчуком і Валерієм Хорош-
ковським. Дехто з цих техноло-
гів працює в нашій країні до
сьогодні. Щоправда, їхній кое-
фіцієнт корисної дії виявився
невисоким. У перемозі Кучми
більшу роль відіграла неспро-
можність опонентів висунути
йому реальної альтернативи, а
відтак успіх сценарію «Кучма
проти комуніста».

Однак у триумфі було багато
батьків. Працювало кілька парал-
ельних штабів (пов'язаних із на-
ближеними до Леоніда Данило-
вича олігархами), і кожен нама-
гався присвоїти лаври собі.
Вважається, що найбільше ви-
грали від перемоги Кучми Віктор
Пінчук і Віктор Медведчук із
Григорієм Суркісом (так звана
група СДПУ(о)), які – кожен по-
своєму – змогли переконати га-
ранта у своїй унікальній ролі в

досягненні результату. І якщо
Пінчук переважно заходився
конвертувати вдячність прези-
дента у бізнес-здобутки, то група
СДПУ(о) націлилася на більше.

«ПОБАЧИТЕ НОВОГО ПРЕЗИДЕНТА»

Ця фраза з інавгураційної про-
мови Леоніда Кучми 1999 року
мала означувати його пере-
хід до рішучих дій.

У грудні 1999-го гарант
справді пішов на неочікуваний
крок. Прем'єром став голова
Нацбанку Віктор Ющенко, а
віце-прем'єром з паливно-енер-
гетичного комплексу – Юлія
Тимошенко. Такі призначення
були властиві системі стриму-
вання протипа, яку Кучма за-
стосовував для балансу сил в іс-
теблшменті. Тільки-но посилю-
валась якась з олігархічних
груп, надавалась під-
тримка їхнім
конкурентам. Ющен-
ко мав за-
побігти де-
фолту, до-
мовившись про
реструктуризацію боргів, бо
йому довіряли на Заході, а Тим-
ошенко, яка добре зналася на
енергетиці, – навести лад у цій
галузі, де рівень проплат зали-
шався критично низьким, і,
можливо, зупинити монополі-
зацію сектору групою СДПУ(о).

НЕРІВНОПРАВ- НИЙ ДІАЛОГ.

Після
касетного
скандалу
практично на
кожній зустрічі
на найвищому
рівні російська
сторона
висувала нові
вимоги та
ініціативи.
Україна
погоджувалася

Уряд загалом впорався із за-
вданням, крім того, почалося
економічне зростання.

Те, що навіть порівняно не-
значні сприятливі зміни в пра-
вилах гри давали позитивні ре-
зультати, засвідчує: головною
проблемою України залиша-
ється неефективне керування,
яке є похідним від олігархічної
системи. Вочевидь, це розумів і
Кучма, бо його дії після пере-
моги на виборах були спрямо-
вані на оптимізацію управ-
ління. Таку, як він її розумів.

Найперше – тримати сим-
вол неефективності парламен-
ту – його ліве керівництво –
вже не мало сенсу. Замість того
щоб шукати винного в постій-

22 грудня 1999
Призначення Віктора
Ющенка прем'єр-міністром
України. Віце-прем'єром з
питань паливно-
енергетичного комплексу
стала Юлія Тимошенко. Пе-
ршочергове завдання нового
уряду – реструктуризація
зовнішніх боргів.

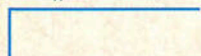
21 січня 2000
Формування «нелівої» біль-
шої. В Українському домі де-
путати всіх фракцій, окрім лів-
их (загалом 255), проголосу-
вали за відставку голови ВР
Олександра Ткаченка і приза-
чення на цю посаду Івана Плю-
ща. Віктор Медведчук став пе-
ршим заступником голови ВР.

Березень 2000
Російсько-українські торго-
вельні війни. За ініціативою
російського Фонду трубної
промисловості почалося ан-
тидопінгове розслідування
щодо експорту в РФ україн-
ських труб.

16 квітня 2000
Організований владою ре-
ферендум «за народною іні-
ціативою». Керівництво де-
ржави заявило про участь
81,5% громадян, абсолютна
більшість яких підтримала
скорочення депутатського
корпусу з 450 до 300 осіб,
обмеження недоторканості
народних обранців, запро-
вадження другої палати па-
рламенту та розширення пе-
реліку підстав розпуску ВР.
Результати референдуму,
однак, не були втілені (ім-
плементовані) в українське
законодавство.

22 червня 2000
Уряд представив законопро-
ект «Про електроенергетику».
Рекордна енергетика дала
змогу подолати бартерні
схеми й підняти рівень оплати
з 20–50% до 90%. Також було
скасовано понад 250 декретів,
якими встановлювалися неви-
правдані пільги певним під-
приємствам і галузям. Бюджет
отримав кошти для ліквідації
заборгованостей із соціальних
виплат.

16 вересня 2000
З'явилася інформація про
зникнення Георгія Гонгадзе.

31 грудня 1999
Заява Бориса Ельцина про до-
строкову відставку з посади
президента РФ. В. о. глави
держави став прем'єр Путін.

29 лютого 2000
Командування федеральних
сил у Чечні повідомило про
взяття під контроль усієї тери-
торії держави й «закінчення
воєнної фази антитерорис-
тичної операції». Інформація
про події в Чечні у росій-
ських ЗМІ
різко помен-
шала.

26 березня 2000
Вибори президента РФ, які
завершилися обранням Вла-
діміра Путіна. Офіційно всту-
пив на посаду 7 травня 2000
року. 17 травня главою уряду
РФ став Микола Касьянов,
якого вважали
близким до
олігарха Бо-
риса Березов-
ського.

30 липня 2000
У Концепції зовнішньої полі-
тики РФ, затвердженій указом
президента, вперше міститься
пряме загрозування про необ-
хідність домінування над сво-
їми сусідами – створення «по-
ясу добрих су-
сідів» навколо
Росії, «наймо-
гутнішої євразійської сили».

8 серпня 2000
Терористичний акт у Москві –
вибух у підземному переході
станції метро «Плудінська».
Загинув 13 людей, 100 поране-
но. Загалом упродовж
2000–2001 років теракти (ви-
бухи, захоплення заручників,
викрадення літаків тощо) від-
буваються ледь не щомісяця;
загинуві десятки, поранено
сотні людей.

12 серпня 2000
Під час навчань затонував росій-
ський атомний підводний чо-
вен «Курск». Екіпаж загинув.

них провалах, треба було усувати їхні причини. Для цього Верховна Рада мусила бути лояльною – мати «постійно діючу більшість», яка «несла би спільну відповідальність з урядом» (так формулювали завдання в ті часи на Банковій). Хоча формалізувати ці вимоги, «імплементувавши» результати референдуму 2000 року (про звуження повноважень парламенту), не вдалося, де-факто контроль над ВР було встановлено. Проведення операції приписують віце-спікеру Вікторові Медведчуку, що дедалі збільшував вплив на президента, який почасти також конвертувався в контроль над

ключовими галузями: тогочасні ЗМІ засвідчують, що група СДПУ(о) саме в цей час активно долучилася до приватизації обленерго. Вплив на них давав змогу фактично диктувати умови і підприємствам – споживачам енергії, і державі (див. стор. 16). Доходило до сумних курйозів: у 2003-му Кіровоград- і Херсонобленерго (підконтрольні словацькому інвесторові, якого пов'язували із СДПУ(о) та російськими бізнесменами) просто... відмовилися гасити заборгованість перед енергоринком. Понад те, інструменти для таких вивертів опинялися в руках людей, які публічно хизувалися тим, що працюють заради «зближення» України з Росією.

ШВИДКІСТЬ І НАТИСК

На початку 2000-х у Росії остаточно консолідується режим Путіна. Кремль робить перші спроби поставити під контроль істеблішмент сусідніх країн задля реалізації свого проекту реінтеграції на пострадянському терені. Протягом 2000–2004 років українська влада і країна загалом зазнали низки блискавичних ударів зі Сходу, кожен із яких використовував слабкість і корумпованість нашого політикуму.

16 вересня 2000-го громадськість дізналася про знищення журналіста Георгія Гонгадзе, а 28 листопада була шокована змістом плівок Мельниченка, озвучених Олександром Морозом. Кучма практично відразу заявив про слід спецслужб, однак тоді не уточнив яких. Його оточення і російські ЗМІ активно почали приписувати операцію Заходу, ще й натякаючи на буцімто «вигідність» скандалу для прем'єра Ющенка. Однак Віктор Андрійович, який ніколи не хотів іти в політику, не був достатньо сильною фігурою, яка могла б скористатися зі скандалу. Він демонстрував лояльність до Леоніда Даниловича й навіть підписав 13 лютого 2001 року спільний із гарантом та Іваном Плющем лист із засудженням учасників акції «Україна без Кучми». Тож Захід не мав ані інтересу в такій операції, ані можливостей для її проведення. Натомість наслідок касетного скандалу – відсторонення керівництва України від спілкування зі світовими лідерами – цілком задовольняв Москву. Зрештою, нині Кучма відвертіший: він пов'язує Мельниченка саме з російськими спецслужбами.

Тим часом по співпраці України із Заходом було завдано іншого удару: з багатого-

28 листопада 2000
Олександр Мороз опублікував плівки Мельниченка, на яких, зокрема, йшлося про можливе «замовлення» журналіста.

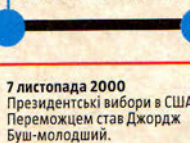
14 грудня 2000
У Києві стартувала безстрокова громадянська акція «Україна без Кучми». 27 грудня під приводом реконструкції Майдану влада розігнала її. Протести тривали до 9 березня 2001 року – зіткнення демонстрантів із правоохоронцями біля Адміністрації президента.

15 грудня 2000
Остаточно зупинено Чорнобильську АЕС.

15 січня 2001
Юлія Тимошенко висунута звинувачення за трьома статтями Кримінального кодексу України. 16 січня 2001 року вона була відправлена у відставку з посади віце-прем'єра, а 13 лютого її заарештували і помістили в Лук'янівський ЦІЗО.

26 квітня 2001
Уряд Ющенка відправлено у відставку в результаті винесення резолюції недовіри парламентом.

4 жовтня 2001
Над Чорним морем українською ракетою помилково збито Ту-154 авіакомпанії «Сибір». Загинули 78 людей.

25 жовтня 2001
Верховна Рада нарешті ухвалила новий Земельний кодекс.

5 грудня 2001
Відбувся перший Всеукраїнський перепис населення. 3 52 млн людей залишилося 48 млн. Частина тих, хто вважає себе українцем, за роки незалежності зросла на 5%.

31 березня 2002
Вибори до Верховної Ради за змішаною системою. Використання владою адміністративного ресурсу, маніпуляційних і «чорних» технологій поставило на потік. Однак провалдні «За єдину Україну» і СДПУ(о) набрали відповідно лише 11,77% і 6,27%. Найбільше голосів за списками (23,57%) отримала «Наша Україна». Утім, впливаючи на мажоритарників і скориставшись помилками «Нашої України», влада сформувала лояльну до себе більшість.

Жовтень – грудень 2000
«Бульдозерна» революція в Югославії (перша «кольорова» революція в регіоні). Після першого туру президентських виборів 24 вересня опозиція заявила, що її кандидат Воїслав Коштуница насправді набрав більше ніж 50% голосів, всупереч фальсифікаціям влади. 5 жовтня в Белграді почалися демонстрації, які зібрали сотні тисяч людей. 6 жовтня президент Мілошевич подав у відставку. На виборах у грудні перемогу здобула коаліція опозиційних сил. 1 квітня 2001 року Мілошевич був заарештований і виданий Гаазькому трибуналу.

7 листопада 2000
Президентські вибори в США. Переможцем став Джордж Буш-молодший.

11 вересня 2001
Терористичні акти в США. Терористи викрали чотири пасажирські літаки, один із яких спрямовано на будівлю Пентагону у Вашингтоні, а два – на будівлі Міжнародного торгового центру в Нью-Йорку; загинули майже 3 тис. людей. Президент Росії негайно висловив підтримку Вашингтона. 7 жовтня США і країни Антитерористичної коаліції почали війсьну операцію в Афганістані.

K

PROM
TO RE

of de-
the Dec-
e-ditch-
e-west
by 002
ation
e. Local
immedi-
line has
high a crisis
in common
lection" be
and new cen-
al Election
age of presiden-
d elections on
RADA, page 6

DE

old friend Azarov
yich
Page 3

to star, deputy, vic-
Mykhailo Popovych
Page 4

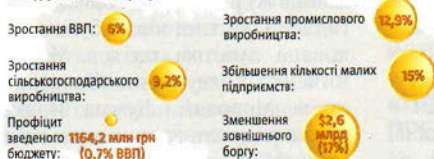
ic. OSA with the host
le's legal team
Page 11

re Winter works. Let's
help you through it
Page 27

СПЕЦПРОЕКТ | «УКРАЇНА-20»

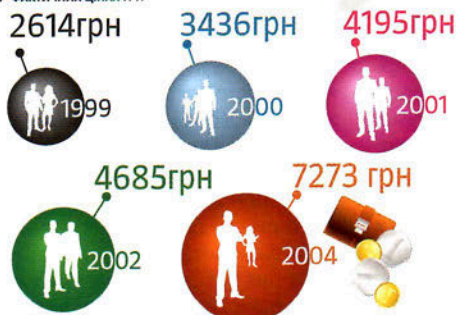
РЕФОРМИ ПРАЦЮЮТЬ

Навіть базові реформи, проведені урядом у 2000-му, дали негайний позитивний результат. За підсумками 2000 року:

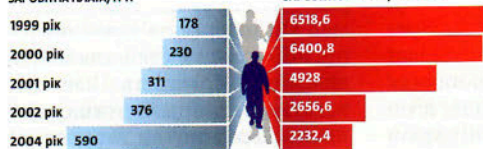

Повністю погашено заборгованість із пенсій, зупинено зростання заборгованості із зарплат

ВВП У РОЗРАХУНКУ НА ОДНУ ОСОБУ, У ФАКТИЧНИХ ЦІНАХ ГРН

СЕРЕДНЬОМІСЯЧНА ЗАРПЛАТНА ПЛАТА, ГРН

ЗАБОРГОВАНІСТЬ З ВИПЛАТИ ЗАРПЛАТНОЇ ПЛАТИ, МЛН ГРН

ОФІЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНСЬКОЇ ВАЛЮТИ (ЗА \$100)

динних півнок Мельниченка турботливо виділено й доведено до уваги американських офіційних кіл і «розслідувальних» громадських організацій (на кшталт Center for Public Integrity) розмову про нібито можливість продажу Іраку систем виявлення літаків «Кольчуга». Лідери США і Британії були такі розлючені, що навіть відмовилися сидіти поруч із Кучмою на засіданні Ради євроатлантичного партнерства НАТО в листопаді 2002-го. Відносини дещо поліпшилися лише після відчайдушних кроків Леоніда Даниловича, зокрема пропозиції спрямувати до Іраку український контингент та ухвалення 2/3 депутатів 19 червня 2003 року Закону «Про основи національної безпеки», де вступ до ЄС і НАТО проголошувався метою України. До речі, Медведчук, який у червні 2002-го очолив Адміністрацію президента, зробив усе можливе, щоби згадка про Північноатлантичний альянс зникла з Военної доктрини України, а відтак залишилася лише декларативним наміром.

Зрештою, мільярдні борги України за газ давали підстави Росії активно використовувати енергетичну тему для спроб установити контроль над нашою газотранспортною системою шляхом створення консор-

ціуму з управління нею. 19 червня 2001 року Кучма висловив готовність розпочати переговори стосовно приватизації української ГТС за участю всіх зацікавлених сторін – України, Росії, ЄС – на рівних умовах. 9 червня 2002-го було підписано Заяву про стратегічне співробітництво у газовій галузі. Зокрема, доручено урядам підготувати угоду стосовно створення консорціуму з управління і розвитку газотранспортної системи з подальшим залученням європейської сторони для модернізації української труби. Переговори і підписання технічних документів затягнулися до 2004 року, але так і не забезпечили результату.

Паралельно з цими перемовами точилися «торговельні війни» – запровадження Росією обмежень на цілу низку товарних позицій з України: від труб великого діаметра до карамелі.

Натомість поряд з енергетичними Москва висувала й політекономічні інтеграційні проекти. У лютому 2003 року було запропоновано створити ЄЕП – Єдиний економічний простір Росії, України, Білорусі та Казахстану. Щоправда, Кучма сховавав позицію нашої держави за формулюванням «в частині, що не суперечить Конституції України», що фактично позбавило проект сенсу. Відповідь за зрив

15 квітня 2002
З'явилося повідомлення про намір продажу Україною Іраку систем виявлення літаків «Кольчуга». Скандал різко погіршив відносини зі США. Хоча в Іраку «Кольчуга» не знайшли, Україні довелося відправити туди свій контингент, щоб утримувати зв'язки з Вашингтоном.

9 червня 2002
Кучма і Путін підписали заяву про стратегічне співробітництво в газовій галузі, доручивши урядам підготувати угоду про створення консорціуму з управління і розвитку ГТС «з подальшим залученням європейської сторони». Утім, наступні переговори зайшли в глухий кут, оскільки кожна з країн саме за собою бачила володіння контрольним пакетом акцій консорціуму.

27 липня 2002
Катастрофа на військовому аеродромі «Скилі» під Львовом. Загибло 77 людей, серед них 28 дітей.

21 листопада 2002
Призначення Віктора Януковича прем'єр-міністром України.

5 березня 2003
Презентація першого варіанта «конституційної реформи», початок її «всенародного обговорення».

19 червня 2003
Ухвалення конституційною більшістю ВР Закону «Про основи національної безпеки», де вступ до НАТО і ЄС проголошувався метою України.

Серпень 2003
Поява тексту проекту нової Конституції, який згодом ляже в основу змін до Основного Закону 8 грудня 2004 року. 23 грудня 2003-го проект було ухвалено в першому читанні, але у квітні 2004-го друге читання провалилося (забрало шість голосів).

Жовтень 2002
Європейська комісія рекомендувала прийняти до Євросоюзу 10 країн: Угорщину, Кіпр, Литву, Латвію, Мальту, Польщу, Словаччину, Словенію, Чехію та Естонію.

23 жовтня 2002
Захоплення терористами заручників у театральному центрі на Дубровці в Москві. 26 жовтня спецназ штурмом взяв будівлю. Загинули всі терористи, а також 117 заручників, 116 із яких отруєні газом, застосованим спецназом під час штурму.

4 лютого 2003
Утворено Державу Спільноту Сербії і Чорногорії замість Союзу Республік Югославія (СРЮ). Вже 2006 року Чорногорія відокремиться від цієї держави.

стратегічно важливих ініціатив не заборилися – у вересні 2003-го росіяни влаштували «розвідку боем», перевіряючи на швидкість і гостроту реакції нашу державу і світове співтовариство спробою штучно пересунути на свій бік кордон біля острова Тузла в Азовському морі.

Поки керівництво країни намагалося уникнути інтеграції на російських умовах, у надрах Адміністрації президента, яку на той момент очолював Віктор Медведчук, спільно з «радниками» з РФ заходилися переглядати конституційну модель. Оскільки Кучма відмовився йти на третій термін, йому могли запропонувати стати прем'єром із розширеними повноваженнями і здійснювати реальну владу. Однак проект цієї реформи мав подвійне дно. Так, було запропоновано явно нежиттєздатну систему взаємодії між керівними органами (зокрема, закладалися зони конфлікту між президентом та урядом). Це посилювало б управлінський хаос у країні й робило б її ще вразливішою до зовнішніх впливів. При цьому проштовхування конституційної реформи тривало впродовж усього передвиборчого 2003 року. Тож, коли вона провалилася у квітні 2004-го, оточення Кучми вже

не мало маневру для «розкрутки» власного кандидата замість Віктора Януковича. Останній став прем'єром у листопаді 2002 року, найімовірніше, внаслідок поєднання кількох чинників. По-перше, Кучма міг посилити донецьку групу як чергову протизагрозну групі СДПУ(о). По-друге, минуле прем'єра Януковича могло бути використане Кремлем для ще більшого тиску на Україну.

Хоча реформу не було проведено до президентських перегонів, вона таки відіграла свою роль у послабленні нашої держави. Уже під час Помаранчевої революції, перед переголосуванням другого туру виборів, її було нав'язано переможцям, що стало одним із факторів генерування конфліктів в українській владі у 2006–2010 роках, а відтак розчарування в помаранчевих і їхньої поразки.

Власне, Помаранчева революція виявилася єдиною можливістю зупинити натиск зі Сходу. Кремлівське керівництво виявилася не готовим до такого розвитку подій і було відверто розгублене; розвинені держави вперше за багато років очікували від України позитивних змін. На це сподівалося й українське суспільство. Однак їх практично не відбулося. Про причини – у наступному випуску спецпроекту. ■

НЕ ДІЙШЛИ РУКИ

не були подолані й лише погіршилися диспропорції, які перешкодили виходу України з числа бідних країн, незважаючи на зростання ВВП.

Вересень – жовтень 2003
Прикордонний конфлікт між Росією та Україною навколо о. Коса Тузла. Дамба, яку самовільно почала будувати РФ, могла з'єднати острів із російським берегом і відтак змінити контроль над Керченською протокою. 23 жовтня 2003 року, після різких протестів Києва, будівництво зупинили за 100 м від українського прикордонного посту.

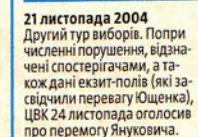
Вересень 2004
Отруєння кандидата в президенти Віктора Ющенка діоксидом. Справа розслідується до сьогодні.

31 жовтня 2004
Перший тур президентських виборів. Ющенко набрав 39,26% голосів, Янукович – 39,11%.

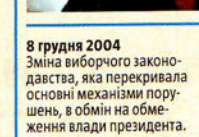
21 листопада 2004
Другий тур виборів. Попри численні порушення, відзначені спостерігачами, а також дані екзит-полів (які засвідчили перевагу Ющенка), ЦВК 24 листопада оголосив про перемогу Януковича.

21–22 листопада 2004
Початок Помаранчевої революції. На майдані Незалежності та Хрещатику будуть наметові містечко протестувальників проти неправомірного присудження перемоги Януковичу.

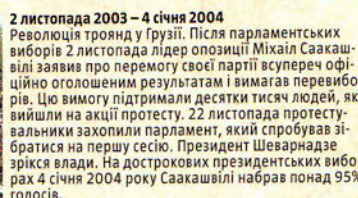
3 грудня 2004
Верховний Суд України визнає недійсними результати другого туру президентських виборів і призначає на 26 грудня переголосування.

26 грудня 2004
Переголосування другого туру засвідчило перемогу Ющенка з результатом 51,99% проти 44,21%, набраних Януковичем.

2 листопада 2003 – 4 січня 2004
Революція троянд у Грузії. Після парламентських виборів 2 листопада лідер опозиції Міхаїл Саакашвілі заявив про перемогу своєї партії всупереч офіційно оголошеним результатам і вимагав перевиборів. Цю вимогу підтримали десятки тисяч людей, які вийшли на акції протесту. 22 листопада протестувальники захопили парламент, який спробував зібратися на першу сесію. Президент Шеварднадзе зрікся влади. На дострокових президентських виборах 4 січня 2004 року Саакашвілі набрав понад 95% голосів.

14 березня 2004
Вибори президента РФ, Путін переобраний на другий термін.

1 вересня 2004
Захоплення заручників у школі в Беслані (Північна Осетія). Загиноюло 330 осіб (з понад 1100), зокрема 186 дітей, поранено більше ніж 800 людей.

К Енергетична (не)безпе

Упродовж усіх 20 років новітньої історії України для постачання енергоресурсів використовувалися схеми, на яких збагачувалися конкретні особи на шкоду країні

Автор:
Олег Луценко

Для України питання енергетичної безпеки ніколи не були суто економічними. З одного боку, викривлена структура промисловості з домінуванням енергозатратних виробництв визначає непропорційно великий попит на енергоресурси. З іншого – наша держава є частиною геополітичної та гео економічної системи розподілу нафтогазових потоків відтоді, як ще за часів Брежнєва в СРСР розпочалося будівництво газопроводів для забезпечення його максимальної присутності на енергоринку Західної Європи. Енергетична залежність європейців від Радянського Союзу давала йому змогу використовувати нафтогазовий чинник для політичного впливу на Захід, але вона ж обернулася стратегічною поразкою, коли падіння цін на енергоносії остаточно підірвало економіку СРСР і пришвидшило його розпад.

Незалежна Україна могла б використати свою частину радянської спадщини для власної геополітичної гри. Проте серед її лідерів не знайшлося жодного, здатного мислити в таких масштабах. Натомість керівництво держави заходилося використовувати енергетичний сектор, і транзит енергоносіїв зокрема, як джерело власних

надприбутків. Більшість наших найбагатших співвітчизників свої перші мільярди заробили саме завдяки нафтогазовій галузі. При цьому зберігається невинувато висока (75–80%) залежність України в згаданому секторі від Росії (власний видобуток покриває 10–12% потреби в нафті та 20–25% – у природному газі). Історія української енергетики останніх десятиліть – фактично історія непрозорих схем, які змінювали одна одну.

ШОК І КАЛАМУТНА ВОДА

Підвищення ціни на російські енергоносії стало шоком для економік усього колишнього радянського табору. Згадки про це стали обов'язковим атрибутом матеріалів про ті часи. Однак, попри серйозність виклику, нічого нездоланного не відбулося. Західний світ пережив таке потрясіння в 1970-х і при звичайся, запровадивши системи самозахисту (від національних резервів енергоносіїв до культури енергоощадливості). Країни – майбутні члени ЄС пішли тим самим шляхом, прийнявши високі ціни як даїну, і змогли, незважаючи на них, доволі швидко відновити економічне зростання.

В Україні, втім, у перші роки незалежності склалася неспри-

ятлива ситуація для стратегічно правильних економічних рішень. Найпотужнішою лобістською групою виявилися «червоні директори» – керівництво тих самих підприємств, які споживали надмірну кількість енергії і найбільше потерпали від підвищення цін на неї. За відсутності стратегії реформ як у влади, так і в опозиції лобювання власних поточних інтересів фактично підміняло собою політику. Відтак виник ґрунт для двох тенденцій, які визначили особливості українського енергоринку на роки наперед. По-перше, постачання енергоресурсів для великих підприємств перетворилося на один із найприбутковіших видів бізнесу. По-друге, іншим його видом стало надання «червоним директорам» послуг у галузях, від яких вони були далекі в радянські часи, таких як торгівля, фінансові операції тощо. На перетині згаданих двох тенденцій збивалися великі статки: практично кожен сучасний олігарх або безпосередньо займався торгівлею енергоносіями, або був покровителем цього бізнесу. Перша половина 1990-х характеризувалася постачанням нафтових і бензинових

ЕНЕРГОКОНТРОЛЬ

Наприкінці 1990-х розподіл електроенергії контролювала практично одна група. Тотальному контролю за економікою України завадило лише конфлікт між власниками обленерго.

Листопад 1998

Група офшорних компаній Court Holding, які не належали російському бізнесменів Костянтин Григорішину, акумулювала контрольні пакети акцій трьох і значні пакети п'яти енергопостачальних компаній: Сумиобленерго (58% статутного фонду), Прикарпаття-59%, Чернігів- (51%), Херсон- (25%), Кіровоград- (26%), Полтава- (23%), Львів- (24%), Тернопільобленерго (22%).

1999

Григорішин придбав по 40% акцій Полтава-, Чернігів-, Суми-, Львів- і Прикарпаття-обленерго, Григорій Суркіс, за інформацією відкритих джерел, – по 35%. Утім, Суркіс і Медведчук спростовують причетність до обленерго. Група Григорішина також придбала від 1% до 40% акцій у 19 інших енергопостачальних компаніях, прагнучи отримати блокуючий пакет і впливати на діяльність цих структур.

Лютий 1999

Львів-, Полтава-, Суми- і Прикарпаттяобленерго увійшли до складу акціонерів АКБ «Зевс» (який асоціювали з братами Суркісами).

Квітень 1999

Президент Леонід Кучма зобов'язав уряд переглянути рішення про передачу в управління Українському кредитному банку (співзасновниками називали Григорія Суркіса і Медведчука) акцій Кіровоград-, Тернопіль-, і Херсон-обленерго на підставі висновків Генеральної прокуратури.

ка України

баронів, газових монополістів, власників обленерго. Створюються певні енергетичні клани, які розподіляють між собою квоти на отриманні енергоносії та ринки.

У цей період в українському газовому секторі домінували кілька потужних гравців. Перший з них – корпорація «Республіка», яку очолював Ігор Бакай, а також АТЗТ «Інтергаз», яке підтримував тоді експерт-президент Кучми Олександр Волков. Другими за силою на ринку були ТОВ «Корпорація «Співдружність» (сім'я Тимошенко і Віктор Пінчук) і, після розпаду цього альянсу, ТОВ «ПФК «БЕСУ». Третій учасник – російсько-американська корпорація International Trade and Energy Resources Association (ITERA), створена у Флориді 1992 року. Вона була найстабільнішою, і саме з нею співпрацював Дмитро Фірташ (брав

участь у бартерних схемах – газ в обмін на товар), який у той час тільки починав сходження до статусу олігарха (до того він мав схожі справи з Бакаєм і на початку 1990-х перебував здебільшого в Ашгабаті). Також у 1994-му з'явився четвертий гравець – промислово-фінансова компанія «ОЛгаз» (з якою пов'язане ім'я Олексія Іщенка), зареєстрована 15 грудня 1994 року в Києві як акціонерне товариство закритого типу: Укргазпром мав 31%, «РАО Газпром» – 31%, решта акцій було розділено між комерційним ОЛБанком і компанією OIL Petroleum System (що є також співзасновником Російсько-українського нафтового товариства – РУНО, створеного на базі Лисичанського нафтопереробного заводу).

Коли 1996 року посаду прем'єра посів Павло Лазаренко, БЕСУ здобула потужну підтримку і стала найбільшим оптовим імпортером російського газу (9 млрд м³ постачалося на близько 70 підприємств у 7 областях). Власне, за кубометри газу і точилася тоді ос-

новна боротьба. Думати про енергозбереження, розвиток власних покладів чи отримання газу з альтернативних джерел (окрім Росії і Туркменістану, який міг постачати блакитне паливо лише територією Росії) було нікому.

ПЕРЕТЯГУВАННЯ КОВДРИ

Період кінця 1990-х – початку 2000-х характеризується перерозподілом ринку, газовими війнами – перетягуванням на себе ковдри тими, хто сильніший. При цьому для відвоювання позицій на українському ринку використовувалися контакти в Росії. Зокрема, 1995 року Ігор Бакай після короткого періоду немілості в нового керівництва держави створив фірму «Інтергаз», яка змогла підписати з Газпромом окремий контракт і таким чином обумовити свою квоту на ринку.

У 1997-му різко змінився політ-економічний клімат: Павло Лазаренко і його компанії потрапили в неласку до Кучми. Після відставки Лазаренка стрімко набирають вагу

Травень 1999

Генпрокуратура подала до Вищого арбітражного суду позови про визнання недійсними договорів купівлі-продажу на комерційних конкурсах пакетів акцій Суми-, Чернігів-, Львів- і Прикарпаттяобленерго. Компанії, які їх придбали, не надали відомостей про свій досвід роботи та управління в енергетичній галузі.

Квітень 2001

Словацька компанія Vychodoslovenske Energetické Zavody SP (оглядачі вказували на її зв'язок із Григорієм Суркісом і російським олігархом Александром Бабаковим) стала переможцем конкурсів із продажу 65% акцій Херсон-, 51% – Кіровоград- і 70% – Севастопольенерго. Загальна сума операції становила лише близько 290 млн грн.

Червень 2002

Між Григоришиним і групою СДПУ(о) стався розкол. Григоришин називає причиною його відмову фінансувати політсилу, оглядачі – спробу Суркіса і Медведчука забрати собі бізнес Григоришина. Під контроль групи СДПУ(о) (за посередництва підручних банків і фірм) потрапила лівова частка пакетів акцій обленерго Григоришина.

Жовтень 2002

Григоришина затримали працівники УБОЗ, відпустили «за відсутністю доказів». В арешті він звинуватив Григорія Суркіса і Віктора Медведчука.

Листопад 2004

Григоришин продав половину (20%) своїх акцій у Полтава-, Чернігів-, Суми-, Львів-, Прикарпаттяобленерго і приватному Коломийському.

Real Estate
Over 3,000
APARTMENTS
OFFICES HOUSES
Tel. 800-240-0000
www.realestate.com
Email: info@realestate.com

K

PROM
TO RE

of elec-
in Dec.
a club
a "soul"
by 402
entertain-
a "Loud"
y "Intelli-
leation has
igh a club,
di. "entertain-
leation" he
ot new music
al. "Electric
aps of admi-
d elections on
why. "Electric
and a club (the
ad of presiden-
appointed
on Dec. 7 that
RADA, page 6

DE

T

did friend Koro-
rych
Page 3

star, deputy, on-
Mykhailo Popovych
Page 4

is. Q&A with the lawyer
of his legal team.
Page 11

re. Winter socks. Let's go!
help you through it
Page 27

WEATHER FORECAST

TODAY:
now showers; high 1, low 1

TUESDAY:
mostly cloudy; high 1, low 1

WEDNESDAY:
Snow showers; high 3, low 1

суперники ЄЕСУ. 1 червня 1998 року, відмовившись від депутатського мандата, Бакай указом президента був призначений на посаду голови правління Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України». Як прокоментував це рішення сам Ігор Михайлович, «найсильніший стає шерифом і наводить лад». Щоправда, згодом на плівках Мельниченка голос, схожий на Николу Азарова, охарактеризував діяльність Бакай в Нафтогазі фразою «все робив тупо і глупо»...

1 вересня Бакай відсторонив від поставок газу всіх наявних трейдерів-посередників. Реалізацію угоди між Газпромом та українською стороною здійснює виключно дочірня компанія НАК – «Торговий дім «Газ України». Рішення насамперед вдарило по ЄЕСУ і «ОЛгазу», визначивши їхній занепад. До того ж військова прокуратура Росії порушила справу про зловживання під час поставок ЄЕСУ газу для Міноборони Росії начебто завищеними цінами; в Україні розпочалося слідство проти членів родини Тимошенко (контрабанда валюти тощо). Однак уже 1999 року Юлія Володимирівна відразу після вступу на посаду віцепрем'єр-міністра з питань ПЕК завдала удару у відповідь: звинуватила Бакай в приховуванні боргу НАК «Нафтогаз України» перед Газпромом на \$2,8 млрд. У березні 2000-го той подав у відставку. Також із подачів Тимошенко ухвалено законодавство про енергоринок, яке припиняє непрозорі бартерні схеми в галузі, відтак різко збільшу-

ються надходження від оборукток у ПЕК до бюджету.

МІЖНАРОДНІ ТІНЬОВІ СХЕМИ

Утім, на початку 2001-го Тимошенко опинилася за ґратами, а в квітні відправили у відставку весь уряд Ющенка. До ринку газу допускалися лише пов'язані з владою компанії. Цей період характеризувався таємничими і непрозорими домовленостями між українською та російською сторонами. З'явилися міждержавні посередники: Eural Trans Gas, RosUkrEnergo.

Водночас зі зміною керівництва Газпрому 2001 року (замість «старих газавиків» прийшли люди, близькі до Володимира Путіна) компанія ITERA вже не була посередником у поставках газу з Туркме-

таємнича RosUkrEnergo, створена 2004 року як власність на 50% Газпрому й на 50% «української сторони», якою згодом виявився Дмитро Фірташ, «знайомий» нового керівника Нафтогазу Юрія Бойка і водночас власник Eural Trans Gas.

За свідченням політиків з оточення Ющенка, у розпал Помаранчевої революції Фірташа нібито звели з Віктором Андрійовичем для переговорів щодо збереження газових схем, заснованих на RosUkrEnergo. Після українсько-російського газового конфлікту на початку 2006 року несподівано для багатьох ці схеми було застосовано для постачання блакитного палива з Росії і Туркменістану – фактично на відкуп посередника було віддано стратегічні енергетичні відносини країни і великі фінансові потоки, які мали б спрямовуватися в державний бюджет. RosUkrEnergo вдалося усунути з ринку лише в 2009-му, але водночас Україна отримала одні з найвищих у Європі тарифів на газ за найнижчих на транзит і нерівноправні умови відповідальності. Це стало наслідком усієї історії енергетичної залежності країни, коли замість передбаченого ціноутворення, планового зменшення енергоспоживання і пошуку альтернативних джерел наша влада прагнула знижувати ціну на газ із застосуванням непрозорих схем, даючи тимчасові послаблення великому бізнесу. Така політика в енергетичному секторі, точніше її відсутність, послаблювала країну, робила її вразливішою для тиску і шантажу з боку Росії. ■

ДУМАТИ ПРО ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ, РОЗВИТОК ВЛАСНИХ ПОКЛАДІВ ЧИ ОТРИМАННЯ ГАЗУ З АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ БУЛО НІКОМУ

нистану. Ним стала Eural Trans Gas, зареєстрована в невеличкій угорській місцевості. І Газпром, і Нафтогаз стверджували, що це перехідна структура, яку викуплять обидві компанії. Однак на міжнародному рівні спалахнув скандал навколо відомостей про зв'язки Eural із кримінальним авторитетом Семеном Могиловичем. Відтак посередника вирішили замінити. Ним стала не менш

АТРИБУТИ ЕПОХИ

безкомпромісно про музику
у липні

контрапункт
номер 7
музика,
яку не транслюють мас-медіа

липень 2011

Тиждень
український www.tyden.ua

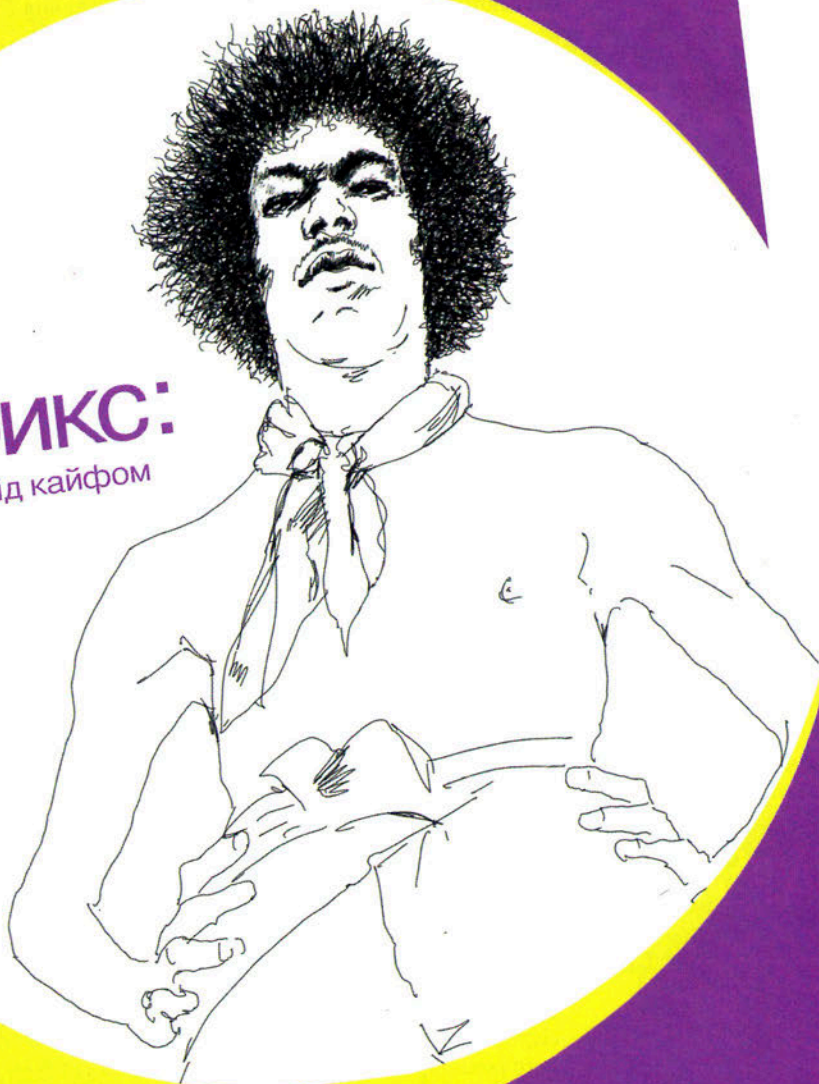
спеціально для тижневика
«Український тиждень»

ті, хто не має нічого доводити

хендрикс:
не обов'язково під кайфом

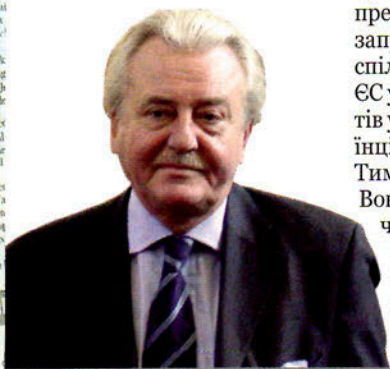
дейв брубек
чік корія &
гері бертон
tiger lillies
santana

а також:

рішар гальяно
dudko quintet
ерік клептон
есперанса сполдінг

Україна: потрібна демократія

Автор:
Асен Агов,
Болгарія

Про автора:
Асен Агов
член
Болгарської
національної
асамблеї, яка
співгодує в
Міжпарламент-
ській раді
Україна-НАТО.
Двічі був віце-
президентом
Парламент-
ської асамблеї
НАТО, нині
обіймає
посаду
генерального
доповідача
Політичного
комітету
Асамблеї.
Член Бюро
Парламент-
ської асамблеї
НАТО.
Координатор
відносин із
Грузією.

Тимошенко зберігає спокій. Провівши черговий виснажливий день у судовій залі, лідерка опозиції наполягала на тому, що Європейський Союз має до кінця цього року підписати Угоду про асоціацію з її головними суперниками в уряді президента Віктора Януковича. Угода передбачає запровадження зони вільної торгівлі з європейською спільнотою і зробить можливим безвізове відвідання ЄС українцями. То буде великий плюс для її опонентів у владі, але важливіші переваги для 46 млн українців, заявила вона.

Тимошенко звинувачують за кількома статтями. Вона головна дійова особа серед кількох інших членів попереднього уряду, яких наступники намагаються притягти до кримінальної відповідальності. Судовий процес над нею критикують, називаючи його політично вмотивованим. Влада поспішає це заперечити. Тоді як ключові європейські інститути й американський Freedom House висловлюють глибоке занепокоєння судами, які підривають українську демократію та перспективи євроатлантичної інтеграції.

У таких умовах Міжпарламентська рада Україна-НАТО провела 5 липня регулярні піврічні збори в Києві. Створена як платформа для спільного парламентського аналізу відносин між Альянсом та Україною і їхнього розвитку, Рада заслуховує високопосадовців, політиків і дипломатів, видатних учених та незалежних оглядачів. Цього разу українські міністри вирішили утриматися від виступів перед спільним органом, розчарувавши членів парламентів країн-союзниць. Наступного дня після зборів відбулася зустріч підкомітету з питань демократичного управління Асамблеї, де сенатора

Луціо Малана з Італії попросили підготувати звіт про ситуацію в Україні. Спостереження в Києві привели до таких висновків.

По-перше, звіт Freedom House понизив статус України від «вільного» до «частково вільного» внаслідок подій 2010 року. Однак її рейтинг погіршився лише на один пункт – з 5 до 6. Як зазначив посол Великої Британії в Україні Лі Тернер, вказані факти свідчать про те, що, хоча тенденція до демократичного розвитку й сповільнюється, «все ж є за що боротися, я сподіваюся, Україна сама зможе повернути собі рейтинг «вільної» країни наступного року». Це критично важливий момент, і євроатлантична спільнота має подвоїти зусилля на підтримку демократичних процесів в Україні, особливо з огляду на той факт, що внутрішня і зовнішня політика тісно

взаємопов'язані. Варто пригадати, що коли Україна прагнула євроінтеграції за часів президентства Леоніда Кучми, то опинилася в міжнародній ізоляції і могла розраховувати тільки на Москву.

По-друге, загроза демократії реальна в державі, навіть якщо Янукович справді зараз менш лояльний до Кремля, ніж було дотепер. Порівняння з Білоруссю актуальні – Лукашенко зберігає певну незалежність від Москви, яка його недолюблює, але йому нікуди більше йти, тому що він установив авторитарний режим. Хоча з огляду на площу і різноманітність України Януковичу, вочевидь, ніколи не вдасться настільки контролювати країну, він веде її в білоруському напрямку.

По-третє, співпраця з Януковичем, а не ізоляція – це розумна політика. Відносини України з РФ масштабні й складні. Держава не має стояти перед вибором або на Схід, або на Захід – це її розділяє. Попри регрес, вона залишається більш вільною, ніж сусідні Росія та Білорусь. Україна перебуватиме в центрі уваги під час Євро-2012, і Януковичу буде складніше опиратися міжнародному тиску щодо дотримання демократичних стандартів та цінностей. Євроатлантична спільнота повинна скористатися нагодою сприяти демократичним процесам у державі. НАТО має підтримувати хороші відносини з Україною, як до цього підтримував з адміністрацією Януковича, попри його позаблокову політику. Однак країни – члени Альянсу мусять нарешті вирішити, чи застосовувати якісь заходи проти поси-

лення авторитаризму в країні.

По-четверте, основний стимул для процесу демократизації України, незважаючи на підтримку міжнародної спільноти, має йти від

ОСНОВНИЙ СТИМУЛ ДЛЯ ПРОЦЕСУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНИ МАЄ ЙТИ ВІД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

українського народу. Політичні сили і громадянське суспільство повинні активізувати діалог, щоб сформувані оптимальну й стійку систему правил і практик, які, з одного боку, зроблять процес прийняття рішень прозорішим і допоможуть уникати глухих кутів «помаранчевої» епохи, а з іншого – запобігатимуть надмірній концентрації влади в руках кількох осіб. У поєднанні з абсолютною повагою до прав і свобод людини та чесними виборами ця система може закласти фундамент сильної, європейської та успішної держави. Результати опитування українців вельми оптимістичні: вони засвідчують, що молодші та освіченіші респонденти підтримують демократичний і незалежний шлях України. Така статистика сприяє її європейському майбутньому. ■

Нові відкриття
з АЕРОСВІТ

Авіакомпанія Аеросвіт
збільшує перелік своїх
далекомагістральних
маршрутів!

Незабаром відкриття:

Коломбо (Шрі-Ланка),
Гонгконг (Китай) та
Дамаск (Сирія)

Більш детальна інформація на www.aerosvit.com
та за телефонами 0 800 509 800* або 799**

*дзвінки безкоштовні зі стаціонарних телефонів на території України.

**для дзвінків з мобільних телефонів на території України, вартість 1 хвилини розмови – 1 грн, плата за з'єднання нараховується згідно тарифного плану мобільного оператора

Ліцензії АБ №445862 видана Державіадміністрацією 18.11.09

www.aerosvit.com

Добре там, де є
Radio Dacha...

РЕКЛАМА

(044) 536 96 06

ЕФІР

(044) 536 95 20

РАДІО ДАЧА

СЛУХАЙ ON-LINE
www.radiodacha.fm

КИЇВ 95.2 FM БЕРДЯНСЬК 100.4 FM ВІННИЦЯ 90.5 FM ВОЗНЕСЕНСЬК 107.5 FM ДНІПРОПЕТРОВСЬК 90.1 FM ДОНЕЦЬК 92.3 FM КРАМАТОРСЬК 105.0 FM
ЛЬВІВ 91.5 FM МАРІУПОЛЬ 91.1 FM ОДЕСА 89.0 FM ОХТИРКА 101.6 FM СЕВАСТОПОЛЬ 89.1 FM СІМФЕРОПОЛЬ 88.0 FM ХАРКІВ 107.9 FM
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ 106.0 FM ЧЕРКАСИ 104.5 FM ЧЕРНІГІВ 106.3 FM ЯЛТА 101.4 FM

Ліцензії НР№0394-м від 10.09.2003. НР№0449-м від 21.04.2004. НР№0444-м від 14.02.2006. НР№0811-м від 20.01.2009.

НЕПОВНИЙ ПЕНСІОН

Враження фахівця від змін до пенсійного законодавства: потрібно підправити занадто «реалістичні» положення й відкрити шлях до справжньої пенсійної реформи

Автор:
Віталій Мельничук,
віце-президент ІК «КІНТО»

Перший акт всеукраїнської драми під назвою «пенсійна реформа» завершився 8 липня о пів на другу ночі. 248 карток народних депутатів проголосували за зміни та доповнення до пенсійного законодавства. Підіємо перші підсумки цього процесу та проаналізуємо головні новели ухваленого закону.

ПРОЦЕС ПІШОВ

Виходячи з факту схвалення закону, повторю слова класика: «Процес пішов». Понад те, пішов досить бурхливо – пенсійна тема стала одним із чинників формування суспільної думки. Саме цю тему активно обговорюють на круглих столах, малозмістовних, але поки що популярних ток-шоу, в громадському транспорті, на роботі, на кухнях... Власне, предмет обговорення був таким:

а) текст проекту закону про пенсійну реформу, внесений урядом і схвалений парламентом у першому читанні (див. **Тиждень**, №23/2011);

б) 1179 поправок та пропозицій до цього документа від суб'єктів законодавчої ініціативи;

в) виступи депутатів під час розгляду законопроекту ввечері та вночі 7–8 липня під час обговорення та голосування 863 поправок, узагальнених профільним комітетом ВР.

Натомість аналіз законотворчого процесу засвідчив, що наразі можна говорити про три підходи до пенсійної реформи і про три групи впливу на її просування залежно від їхньої «пенсійної ідеології». Причому так чи інакше всі ці підходи є віддзеркаленням нинішньої олігархічно-люмпенської структури українського суспільства.

ЛІВИЙ АРГУМЕНТ. На якість змін до пенсійного законодавства вплинули «глибока любов» до народу деяких політичних сил і самоусунення профільного комітету ВР від конструктивної роботи

Перший підхід – реалістичний

У його основі прагматичне ставлення «реалістів» до пенсійної реформи, виходячи з таких фактів:

– доходи держбюджету 2010 року становили 240 млрд грн, а пенсій населенню виплачено майже на 192 млрд грн;

– 72 млрд грн виплат було здійснено не з Пенсійного фонду (бо там бракує грошей), а коштом держбюджету.

Бажання «реалістів» зрозуміле: навіщо віддавати комусь 72 млрд грн, які можна було б скерувати, скажімо, на рекон-

струкцію доріг та стадіонів під Євро-2012, чи на «олімпійські проекти» з прицілом на невідомо який рік, чи на «реструктуризацію», чи ще кудись – на прямі і засобів «ефективного» освоєння бюджетних коштів в Україні вистачало завжди. Навіть сам президент Віктор Янукович визнав: щонайменше 20% проектних бюджетів зазвичай розкрадається, а за оцінками експертів Рахункової палати, всі 30%. Натомість пенсійні гроші не вкрадеш – їх треба адресно віддати кожній людині.

Державні тендерні закупівлі, доступ до яких мають найпо-

важливі особи країни і ті, хто з ними працює, 2010 року було профінансовано в обсязі 335 млрд грн. Можна собі уявити параметри «відкату» і потенціал до їх збільшення в разі економії бюджетних коштів за рахунок зменшення обсягів підтримки Пенсійного фонду. А якщо МВФ за це до осені ще й \$1,5 млрд надасть... Звідси і бажання «реалістів» щось змінити в пенсійній системі. Тому, напевно, у пояснювальній записці до проекту й підкреслено, що основним очікуваним результатом ухвалення закону є «збалансування солідарної пенсійної системи». А також жорсткі заходи, немов через коліно: підвищення мінімального страхового стажу, зміна формули розрахунку пенсії та умов виходу на заслужений відпочинок різних категорій громадян тощо.

Другий підхід – популістський

У його основі «глибока любов» деяких політиків до народу, до виборців. Адепти підходу розуміють пенсію як державну допомогу – «подяку за працю на благо країни» – й кажуть, що пенсійна реформа – це:

- а) чергова підлість МВФ, США і Заходу;
- б) підступи уряду й президента;
- в) чиєсь бажання вкрати гроші та втекти (кому і чому втекти – не кажуть);
- г) імідж-проект віце-пре'єра Сергія Тігіпка.

Висновок «популістів» – жодних змін не треба, проект пенсійної реформи варто відхилити. До речі, приблизно таку пропозицію вніс профільний комітет Верховної Ради, більшість у якому належить комуністам разом з ідеологічно близькою їм політичною силою... Хоча заради справедливості варто зазначити, що цю позицію поділяють не лише так звані ліві, а й ті, що позиціонуються як праві. Ось, наприклад, що сказав з трибуни ВР у ніч з 7 на 8 липня один із відомих націонал-демократів, депутат ВР усіх скликань: «Вона (реформа. – Ред.) робиться заради одного-єдиного, заради того, щоб хапонути ще грошей МВФ... Через це по суті свій... цей закон поганий, антинародний. Прошу поставити на голосування те,

щоби його відхилити». Альтернативний законопроект, зрозуміло, не пропонується.

Третій підхід – конструктивний

Його носії розуміють, що головне завдання пенсійної системи – створити умови для забезпечення людей достойним доходом у старості відповідно до особистого внеску кожного, а не «доброти держави», що пенсійна система не має бути тягарем для розвитку економіки та створювати надмірний тиск на громадян, які працюють, на бізнес, державні фінанси. На прикладах успішних країн ідеологи такого підходу знають, що справжня реформа спрямовується на радикальне посилення зв'язку між обсягом сплачених внесків до пенсійної системи і пенсійними правами людини. Відповідні заходи мають на меті обмежити роль державних солідарних, розподільчих систем і підвищити відповідальність самих працівників та їхніх роботодавців, заохочуючи приватні пенсійні заощадження. У державах, які провели такі реформи, на зміну обтяжливим солідарним пенсійним системам приходили багаторівневі з потужною накопичувальною складовою, яка до того ж ставала головним джерелом національних інвестицій. Пенсійна система України і близько не відповідає цим критеріям, хоча до певного часу і забезпечувала дуже вузькі когорти громадян достойними пенсіями.

Адепти «конструктивного» підходу усвідомлюють, що за відсутності змін ситуація в Україні неодмінно погіршуватиметься, і загалом підтримують проведення пенсійної реформи, але, вносячи фахові пропозиції, опонують і «реалістам», і «популістам».

БОРІТЬБА ПІДХОДІВ

Закон про зміни в пенсійній системі, ухвалений ВР, виявився результатом протистояння «реалістичного», «популістського» і «конструктивного» підходів. При цьому носіями того чи іншого з них зовсім не обов'язково були представники якоїсь однієї політичної сили, скажімо, вся фракція ПР, БЮТ чи НУ – НС або всі представники уряду. »

Ліцензія: серія АВ, № 505030, от 19.11.2009 * Дек кемп

Кваліфіковані вчителі з Великобританії та аніматори з США

запрошують дітей
8-17 років

Вивчати англійську та відпочивати

в британському
освітньому
таборі DEC camp
в Закарпатті

Продаж путівок:

(044) 390-76-24

(066) 310-48-53

www.dec-camp.com

Як виявилось, і там, і там, і там (крім ультралівого клінічного випадку) є як свої «реалісти», так і «популісти» та «конструктивісти». Як наслідок боротьби підходів – із 863 поправок, поданих суб'єктами законодавчої ініціативи до проекту закону і врахованих профільним комітетом, депутати у сесійній залі підтримали... 130 – це не дуже-то й багато (лише 15% схвалених на рівні комітету). Але це набагато більше, ніж повідомляли деякі ЗМІ, говорячи про «кілька поправок» (можливо, ця інформація пояснюється тим, що в перші три години роботи парламентаріїв майже всі зміни справді відхилялися). Так чи інакше впадало в око, що в напівпорожній залі за точкові пропозиції (наприклад, депутата-регіонала Олександра Кузьмука щодо збереження 20-річної вислуги льготникам і підводникам) голосували понад 300 карток, а за масштабніші – 10, 20, максимум 50 народних депутатів.

Хоч як дивно, але вже після опівночі (в режимі «караул – втомився») конструктивності в залі під куполом побільшало, що, зрештою, і дало змогу врахувати 130 правок і зробити закон збалансованішим, професійнішим і менш конфліктним. Гадаю, якби профільний комітет ВР не висував популістських вимог про відхилення проекту та не самоусувався від захисту своїх пропозицій, а рекомендував би Верховній Раді ухвалити документ із врахованими та погодженими ним змінами, закон вийшов би кращим. Але не сталося. На жаль, полум'яна любов до народу (тим більше висвітлена двома загальнонаціональними каналами в режимі прямого ефіру) виявилася сильнішою за бажання зробити щось конкретне.

СУХИЙ ПІДСУМОК

Як наслідок – ухвалений текст документа про зміни до пенсійної системи не можна назвати ні добрим, ні поганим. Він компромісний, хоча й має потужну «реалістичну» складову, сенс якої полягає в тому, щоб українці працювали довше, а пенсії отримували менші. Коротко про головне – не про жінок (за всієї любові до них про

їхній пенсійний вік уже казано-переказано), а про параметри пенсії та право на її одержання. Раніше – до схвалення закону 8 липня – розмір пенсійних виплат залежав від:

а) страхового стажу особи (фактично від кількості відпрацьованих років);

б) заробітної плати людини за час її трудової діяльності;

в) формули розрахунку пенсії, пов'язаної з її статусом (є загальна, а є «спеціальні»).

У новій версії пенсійного законодавства збережено базові положення щодо заробітної плати та страхового стажу особи. Порядок розрахунку останнього залишився без змін, тобто зі збільшенням на 1,35% за кожен його рік (як це вже й робиться з вересня 2008-го). Обчислення індивідуальних коефіцієнтів зарплати (показують, наскільки вона в особи більша чи менша за середню по Україні) теж залишилося без змін. А ось у самій формулі розрахунку пенсії важливі зміни – не на користь майбутніх пенсіонерів. Зокрема, з 1 вересня 2011-го зарплата у цій формулі буде приблизно на 17% менша, ніж тепер, власне, змінюється порядок визначення «середньої по Україні заробітної плати для обчислення пенсії», а саме до уваги братимуться відомості не за рік, а за три останні роки. І це, як кажуть в Одесі, «дві великі різниці», адже має місце прямий зв'язок цього параметра з пенсією, що зменшиться на стільки само.

У проблемному питанні впливу статусу особи на розмір її майбутнього грошового забезпечення також є дуже суттєві зміни. З одного боку, розподіл пенсій і відповідно їх одержувачів на «звичайних» і «спеціальних» залишився, адже жодного зі спецзаконів не скасовано. З іншого – до кожного з них внесено зміни, які стосуються:

а) обмеження максимального розміру пенсії 10 мінімальними (на сьогодні це 7640 грн) стосується лише «нових» пенсіонерів;

б) впровадження жорсткіших умов виходу на «спеціальну» (зокрема, щодо стажу);

в) неможливості отримання такої пенсії «новими» працюючими пенсіонерами;

Трирівнева пенсійна система

Другий рівень

Система обов'язкових індивідуальних персоналізованих пенсійних накопичень працівників

Джерело: обов'язкові пенсійні внески працівників (роботодавців на користь працівників), що накопичуються на їхніх рахунках, інвестуються з метою примноження (в Україні не працює)

Перший рівень

Державна обов'язкова система соціальної безпеки громадян (солідарна система)

Джерело: загальнодержавні податки або збори

Державна пенсія

г) підвищення пенсійного віку чоловікам на 2 роки і поступове доведення його до 62-х.

Далі – цікавіше. До прийняття нової версії документа право на одержання пенсії мали особи, яким виповнилося 55 (жінки) або 60 (чоловіки) років. Унаслідок змін пенсійний вік останніх підвищено до 60 років із поступовим збільшенням від нинішнього – щопівроку на шість місяців, починаючи з 1 вересня 2011-го. При

**НЕМОЖЛИВО ОДНОЧАСНО
СКОРОЧУВАТИ ПЕНСІЙНІ
ВИДАТКИ ТА ПІДВИЩУВАТИ
ПЕНСІЇ. ПОТРІБНА НОВА
СИСТЕМА**

цьому для пом'якшення наслідків до 2015-го збережено їхнє право йти на заслужений відпочинок у 55 років, але за обов'язкової умови звільнення з роботи та зменшення пенсії. Пенсійний вік чоловіків збільшується до 62. Для нарахування хоча б найменшого грошового забезпечення потрібно було мати мінімальний страховий стаж: чоловікам – 25 років, жінкам – 20. Мінімальний стаж, який надає право на одержання пенсії, – 35 років з 1 вересня 2011-го (для жінок – 30). Фактично це означає ось що:

Третій рівень

Недержавне пенсійне забезпечення. Система добровільних персоналізованих пенсійних накопичень

Джерело: пенсійні внески добровільно сплачуються працівниками (роботодавцями на користь працівників) до недержавних пенсійних фондів

Пенсія з НПФ

Мінімальний стаж, який надає право на одержання пенсії, збільшено на **10** років

Частка пенсійних видатків сягає в Україні

18%

ВВП – найвищий показник поміж держав Європи, тоді як середня пенсія, навпаки, є найнижчою

Людина, котра піде на заслужений відпочинок наступного дня після набрання чинності законом, отримуватиме на **20%** менше, ніж та, яка днем раніше

а) для отримання тієї самої пенсії треба буде працювати на 10 років довше;

б) під час її нарахування (з 1 вересня 2011-го) особа втрачає 10% мінімальної пенсії у вигляді нинішньої надбавки за понаднормативний стаж (на сьогодні ця втрата становить 71 грн і зростатиме зі збільшенням розміру мінімальної).

Проведені підрахунки свідчать, що нова пенсійна формула та підвищення мінімального страхового стажу рівнозначні середньому зниженню пенсії щонайменше на 20%. Тобто людина, котра піде на заслужений відпочинок наступного дня після набрання чинності законом, отримуватиме на 20% менше, ніж та, яка днем раніше (за умови, що решта показників для її нарахування однакові). Певна річ, це гарантує ПФ суттєву «економію». Крім того, новими умовами передбачено збільшення протягом 10 років мінімальної вислуги для призначення пенсії військовослужбовцям – із 20 до 25 років, а також деякі інші, менш принципові новації.

ІНШІ РІВНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ухвалений документ не запроваджує другого рівня пенсійної системи країни – її обов'язкової накопичувальної складової. Це планується зробити окремим законом, восени уряд хоче подати його до ВР. Водночас уже прийнятий регулює умови, порядок запровадження та функціонування цієї складової. Зокрема, передбачено, що початком перерахування пенсійних внесків до другого рівня вважатиметься рік, у якому буде досягнуто бездефіцитності ПФ, а учасниками накопичувальної системи стануть особи, котрим на дату її введення виповниться не більше ніж 35 років (старші можуть долучатися добровільно, власним коштом).

Розмір страхових внесків для них (платять роботодавці на користь працюючих) на дату запуску системи встановлено на рівні 2% бази нарахування єдиного соціального внеску з подальшим збільшенням до 7% – на 1% щороку. На відповідний показник буде зменшено єдиний соціальний внесок у частині відрахувань до солідар-

ної системи. Загалом положення, що стосуються механізмів роботи другого рівня та регулювання діяльності всіх його ланок, досить ґрунтовно й детально опрацьовані. Водночас закон не містить серйозних пропозицій щодо активізації роботи третього рівня пенсійної системи, який міг би вже сьогодні суттєво «розвантажити» солідарну. А участь недержавних фондів у обов'язковому накопичувальному пенсійному страхуванні взагалі передбачається аж через два роки після можливого запровадження перерахунку внесків до Накопичувального пенсійного фонду (після подолання дефіциту ПФ).

ОЧІКУВАНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Що далі? Відповідь – як і завжди. «Реалісти» вже вираховують зиск від економії і шукають, де б іще «заощадити», що «напрацювати», приглядаючись усе пильніше до майбутнього другого і нині чинного третього рівнів пенсійної системи, шукаючи там, так би мовити, і «своє місце». «Популісти» готують чергове подання до Конституційного Суду з приводу «антинародної пенсійної реформи» й активно виступають із цього приводу в ЗМІ, інформуючи електорат про якісь уявні досягнення. А «конструктивісти» працюють – готують пропозиції до нового законопроекту, який має підправити занадто «реалістичні» положення ухваленного документа та відкрити шлях до справжньої пенсійної реформи...

Парадокс пенсійної драми в тому, що частка пенсійних видатків сягає в Україні 18% ВВП – найвищий показник поміж держав Європи, тоді як середня пенсія, навпаки, є найнижчою. Висновок – потрібно зменшувати перше і водночас збільшувати друге. Але «реалісти» як і «популісти» мають врешті зрозуміти, що неможливо одночасно тиснути на гальма (скорочення пенсійних видатків) і на газ (підвищення пенсій). Доцільно за наявних обставин пересісти в інший автомобіль – запровадити нову пенсійну систему, і не тільки на папері, а й у реальності. Іншого не дано. ■

ПЕНСІЙНІ ДИСПРОПОРЦІЇ

Мінімальна пенсія

764 грн

(на 1.07.2011 р.)

Середня пенсія

(станом на

червень 2011-го)

1 205 грн*

8,5 млн українців (62%) отримують пенсії до

1 000 грн

Лише **4** тис. українців отримують пенсії понад

10 000 грн**

Найвищу пенсію в країні отримує льотчик-випробувач, герой України –

45 000 грн**

Значне податкове навантаження зумовлено необхідністю виплати спеціальних пенсій (регулюються окремими законами) –

5–9 тис. грн**

З 1 вересня 2011-го (у разі підписання законодавчих змін президентом)

* очікується зменшення розміру середньої пенсії. Причини – на стор. 24.

** держава обмежить максимальний розмір пенсій десятима мінімальними –

7 640 грн

ФОРМУЛА НАРАХУВАННЯ ПЕНСІЇ НА ЗАГАЛЬНИХ ПІДСТАВАХ: НИНІ ТА ЗІ ЗМІНАМИ

(згідно з Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»)

Підстави для отримання пенсії:

досягнення пенсійного віку та встановлений мінімальний страховий стаж

				
	СТАНОВИТЬ	БУДЕ	СТАНОВИТЬ	БУДЕ
пенсійний вік	60 років	60 років	55 років	60 **
мінімальний страховий стаж	25 років	35 *	20 років	30 *

*З 1 вересня 2011-го (у разі підписання законодавчих змін президентом)

**Поступове підвищення до 2015 року

$$\text{ПЕНСІЯ} = \text{КОЕФІЦІЄНТ СТРАХОВОГО СТАЖУ} \times \text{ЗАРПЛАТА}$$

Кількість років страхового стажу особи ділиться на **100** та індексується на розмір підвищувального коефіцієнта – **1,35**
ОТЖЕ, ОСОБА, ЯКА ПРОПРАЦЮВАЛА 35 РОКІВ, МАЄ КСС = $35/100 \times 1,35 = 0,4725$

1) Середня зарплата по Україні (за календарний рік, який передувє зверненню за пенсією), визначена Держкомстатом, коригується Пенсійним фондом і зменшується приблизно на 10% (адже з зарплат, що перевищують 15 тис. грн, внески до ПФ не сплачуються).

ТАКИМ ЧИНОМ, ВІДКОРИГОВАНА ПФ СЕРЕДНЯ ЗАРПЛАТА ПО УКРАЇНІ (НА 1 СІЧНЯ 2011-ГО)

СТАНОВИТЬ: 2015 ГРН = 2239 ГРН – 0,1 × 2239 ГРН, БУДЕ: 1612 ГРН = 2015 ГРН – 0,2 × 2015 ГРН

2) Визначається середній коефіцієнт зарплати особи:

- беруть помісячно зарплату особи, починаючи з 1 липня 2000 року (відколи було введено персоналізований облік Пенсійним фондом), скажімо, до 1 січня 2011-го – загалом 114 показників;
- на вибір особи беруть 60 місячних зарплат за будь-які 5 років стажу поспіль до 2000 року;
- заробітну плату особи за кожний окремий місяць ділять на середню зарплату по Україні за відповідний місяць;
- отримані 174 коефіцієнти додають і ділять на 174. У підсумку виходить середній коефіцієнт.

3) На розмір середнього коефіцієнта множиться середня зарплата, відкоригована ПФ.

Припустімо, що середній коефіцієнт зарплати дорівнює 1

(понад 1 – якщо особа отримувала середню зарплату вищу за середню по Україні, до 1 – якщо меншу).

ВІДПОВІДНО ЗАРОБІТНА ПЛАТА ДЛЯ РОЗРАХУНКУ РОЗМІРУ ПЕНСІЇ ОСОБИ СТАНОВИТЬ 2015 ГРН = 2015 × 1, БУДЕ: 1612 ГРН

ОТЖЕ, ПЕНСІЯ ОСОБИ, ЯКА ПРОПРАЦЮВАЛА 35 РОКІВ, ОТРИМУВАЛА ЗАРПЛАТУ НА РІВНІ СЕРЕДНЬОЇ ПО КРАЇНІ І ВИЙШЛА НА ЗАСЛУЖЕНИЙ ВІДПОЧИНОК 1 СІЧНЯ 2011-ГО, ДОРІВНЮЄ: 952 ГРН = 0,4725 (КСС) × 2015 ГРН (ЗАРПЛАТА),

БУДЕ: 762 ГРН = 0,4725 (КСС) × 1612 ГРН (ЗАРПЛАТА)

ПРИНЦИП НАРАХУВАННЯ НАДБАВКИ ДО ПЕНСІЇ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ СТРАХОВОГО СТАЖУ:

ДП = МІНІМАЛЬНА ПЕНСІЯ × (ФАКТИЧНИЙ СТАЖ – МІНІМАЛЬНИЙ СТАЖ) × 0,01

У НАШОМУ ВИПАДКУ: ДП = 764 ГРН × (35 – 25) × 0,01 = 76,4 ГРН, БУДЕ: ДП = 764 ГРН × (35 – 35) × 0,01 = 0 ГРН

ОТЖЕ, РОЗМІР ПЕНСІЇ З УРАХУВАННЯМ НАДБАВКИ СТАНОВИТЬ: 952 ГРН + 76,4 ГРН = 1028,4 ГРН, БУДЕ: 762 ГРН + 0 ГРН = 762 ГРН
 Якщо пенсія (з урахуванням надбавки) виявляється меншою за мінімальну, то встановлюється мінімальна – 764 грн

ІНДЕКСАЦІЯ ПЕНСІЇ:

Здійснюється щороку 1 березня за рішенням уряду. У разі підвищення середньої зарплати на 100 грн пенсія зазвичай зростає на 20 грн

ЗА НОВИМИ ПРАВИЛАМИ З 1 ВЕРЕСНЯ 2011-ГО РОКУ

Для отримання пенсії треба буде працювати на 10 років довше.

СЕРЕДНЯ ЗАРПЛАТА ПО УКРАЇНІ (ЗА ТРИ РОКИ, ЯКІ ПЕРЕДУЮТЬ ЗВЕРНЕННЮ ЗА ПЕНСІЄЮ)

Фактично це означає зменшення розміру виплати приблизно на 20%. Тобто людина, яка піде на пенсію наступного дня після введення в дію закону – 1 вересня 2011 року, отримає пенсію меншу, ніж та, яка піде днем раніше (за умови, що всі інші показники для нарахування пенсії в осіб однакові).

Збільшення втричі терміну який враховується при визначенні середньої зарплати по Україні (яка використовується при обчисленні пенсії) зменшує потенційний розмір виплати на 20%

Вилучено з законодавства

При нарахуванні пенсії (з 1 вересня 2011 року) особа, яка пропрацювала 35 років, внаслідок збільшення мінімального страхового стажу втрачає 10% від мінімальної пенсії у вигляді нинішньої надбавки за понаднормативний стаж (сьогодні ця втрата складає 76,4 грн і збільшуватиметься із зростанням розміру мінімальної пенсії).

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:
відкориговане пенсійне законодавство гарантує українцям, які пропрацювали 35 років і отримували середню по Україні зарплату, пенсію на рівні...

МІНІМАЛЬНОЇ

8 липня
о пів на другу
ночі

248 карток
народних
депутатів
проголосували
за зміни
та доповнення
до пенсійного
законодавства.
Завершився
перший
акт
всеукраїнської
драми
під назвою
«пенсійна
реформа».

To be continued

Статті Віталія Мельничука про реальний стан пенсійної системи – суміші атаківізмів, про необхідність проведення в Україні справжньої реформи та досвід успішних країн читайте в №28/2010, №8/2011

New Non- Fiction Books from EU*

К Н И Г А Р Н Я

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

www.book-ye.com.ua

* Нові нон-фікшн книжки з ЕС

Кількість без якості

Правки, внесені до Податкового кодексу, не роблять його чіткішим, але допомагають вирішити низку бізнес-проблем

Автор:
Сергій
Терехін,
перший
заступник
голови
Комітету ВР
з питань
фінансів,
банківської
діяльності,
податкової
та митної
політики

Аналізуючи зміни до Податкового кодексу, які нещодавно прийняв наш парламент, хоч-не-хоч згадуєш закон Мерфі. Тільки треба перефразувати: хай там про що депутати і міністри говорять у Верховній Раді, йдеться про гроші. Не буду розглядати, чим зумовлена та чи інша правка, – їх безліч. Спробую сформулювати загальну логіку наявних коректив... Наприклад, зміни до розділу про рентні платежі за користування українськими родовищами відкривають простір для корупційних зловживань. Але ж у парламентському комітеті навіть не говорили про те, чому треба зменшити одну ренту, але збільшити іншу. Схожа ситуація і з акцизами – логіку трансформацій ніхто нікому не пояснює. Я запитував щодо цих та низки інших змін, але відповіді від ініціаторів не почув. Насправді за багатьма корективами стоять інтереси приватних компаній, однак ціну питання визначити важко, адже під час розгляду поправок до Податкового кодексу не враховували ані математики, ані соціології. Це загалом неприпустимо, оскільки зміна будь-яких податків (особливо акцизів, які впливають безпосередньо на добробут споживачів) потребує розуміння наслідків і прогнозування або ж бодай прагнення зрозуміти. З одного боку, тих, хто харчується з бюджету, цікавить, чи побільшає в держави грошей, як їх розподілятимуть тощо. З іншого – для підприємців і топ-менеджерів становлять інтерес параметри збільшення-зменшення фіскального навантаження. Це ж елементарна математика!.. І наш комітет не проводив таких обрахунків. Детально правки не розглядалися взагалі. І тут немає нічого дивного: коли комітет приймає рішення, то більшість у ньому (звісно, провладна) воліє не розбирати корективи. Справді, навіщо це робити, якщо урядова позиція зрозуміла?..

Податковий кодекс був украї неоднорідним і фрагментарним від самого початку. Можна було сподіватися на те, що після прийняття задекларованих змін цей документ стане ціліснішим і логічним. Проте правки ухвалювали безсистемно, що лише поглибило нормативні суперечності. Американський філософ Генрі Торо пропонував максимально все спростувати, щоб наблизитися до істини. Зрештою, звідки взявся Податковий кодекс?.. У 1990-х роках, коли формувалося фіскальне законодавство України, мене часто критикували за норми, життя від яких погіршилося...

Припускаю, що це може бути, напевно, критика навіть є справедливою. Але ж Податковий кодекс – це 90% законів, написаних за моєю участю, зведених докупи, що не лише не полегшило життя, а ще більше ускладнило. Такий підхід за визначенням не може бути сприйнятий як реформа. Чимало платників уже отримали «задоволення» від обіцяних «податкових канікул» і «спрощення адміністрування». На черзі відчуття нових змін та ще й пенсійної реформи.

Відразу відчуття «реформ» виникне не в усіх. Якщо ви, наприклад, живете в Києві, молоді та ще й маєте вищу освіту, то вам пощастило, найімовірніше, законодавчі трансформації вас не торкнуться, хіба що опосередковано – через погіршення умов для роботодавця. Але ж такі стартові позиції має не кожен. 92% українців потерпають від нових правил гри, причому лише незначна частина зможуть прилаштуватися... Податковий кодекс розширює повноваження податківців і ускладнює роботу дрібних підприємств, а це означає, що кількість самозайнятих зменшуватиметься. Водночас нові норми пенсійного законодавства формують підґрунтя для конкуренції між молодію робочою силою, зокрема випускниками вишів, і працездатними поважного віку. Але ж зараз, коли відбуваються всі ці зміни, ніхто не аналізує можливих соціальних наслідків. У мене немає готових відповідей, але проблема в тому, що питання взагалі не порушуються!

Так, у конкретних народних депутатів є розуміння, навіщо потрібні окремі зміни. Для того щоб їх здійснити, деякі групи навіть можуть піти на поступки, наприклад, дещо поліпшити механізм оподаткування прибутку підприємств в інтересах усіх платників, не чіпати зайвий раз ПДВ тощо. Але всі ці трансформації дуже еклектичні й незв'язні. Інший підхід до змін у законодавстві можливий лише за умови, що податкові та соціальні норми розроблятимуть не на вулицях під прапорами різних партій і не поспіхом. Згадані корективи насправді надзвичайно серйозні, адже так чи інакше позначаються на кожному сімейному бюджеті. З урахуванням цього потрібно розуміти, що владу обирають не для того, щоб потім сидіти і розмірковувати, чому громадяни такі бідні, а депутати – навпаки... Вона має пояснювати громадянам зміст законів, а не нав'язувати. Ми не ЦК КІРС, щоб розповідати, як треба жити іншим. Це мають зрозуміти і українці, і їхні політичні обранці. ■

**ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ
ПОПРАВОК ДО КОДЕКСУ
НЕ ВРАХОВУВАЛИ АНІ
МАТЕМАТИКИ, АНІ СОЦІОЛОГІЇ**

Депозитний вклад "Смак літа"

12%+*

у гривні

6,5%+*

у валюті

Строк вкладу 3 місяці

* Постійним вкладникам гарантовано додатково **+ 0,5 %** річних до основної ставки за депозитним вкладом "Смак Літа"

www.kruss.kiev.ua

ПАТ "Банк "Київська Русь" є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

0 800 500-546

(безкоштовно зі стаціонарних телефонів в межах України)

Сутінки про

Чому українські робітники не можуть захищатися

Автор:
Василь
Карпінський

Погіршення добробуту наших співвітчизників, викликане нещодавною кризою, та урізання Кабміном соціальних видатків, здавалося б, підвищили попит суспільства на профспілки – громадські об'єднання, покликані захищати права найманих працівників. Питання стало актуальнішим після того, як Верховна Рада ухвалила урядовий проект пенсійної реформи, котрий додатково ускладнює життя «маленького українця». Однак наші «трейд-юніони», на відміну від аналогічних організацій у Єгипті, Тунісі чи Лівії, не здатні генерувати, а тим більше очолити опір тискові влади, яка разом із великим бізнесом взяла під контроль профспілковий рух.

РАЗОМ ЇХ БАГАТО

У Єдиному державному реєстрі громадських організацій понад 500 «трейд-юніонів», чверть із яких мають всеукраїнський статус. Майже 90% їхніх членів належать до одного, найбільшого й найстарішого з них – Федерації профспілок України (ФПУ). В нещодавньому інтерв'ю її голова Василь Хара (депутат Верховної Ради від Партії регіонів) повідомив, що сьогодні вона налічує близько 8 млн осіб. Об'єднання трудящих, які входять до неї, часто називають офіційними.

«Структуру ФПУ навіть із великою натяжкою не можна поки що окреслити як профспілку в загальноприйнятому у світі значенні, – каже Олег Верник, голова центрального комітету одного з незалежних «трейд-юніонів» під назвою «Захист праці». – Майже сотні первинки ФПУ створюють саме під потреби адміністрацій, тобто роботодавця. Членство працівників у ній звичай суто формальне. Внески

бухгалтерія нерідко перераховує навіть без подання людиною заяви про вступ. Масова свідомість «офіційну» профспілку й досі трактує як структуру, що займається суто розподілом пільгових путівок та надає матеріальну допомогу».

Значно менша за чисельністю Конфедерація вільних профспілок України, очолювана Михайлом Волинцем (народний депутат, входить до фракції «Блок Юлії Тимошенко – «Батьківщина»). КВПУ виникла на хвилях перебудови й перших років незалежності. Тоді здавалося, що об'єднання трудящих більше не будуть «школою комунізму», як в СРСР, і повернуться до класичної європейської моделі: захищатимуть своїх членів перед роботодавцем, а не керуватимуть ними разом з адміністрацією підприємства.

Самі члени КВПУ зараховують її до вільних профспілок, тоді як їхні опоненти з ФПУ вважають, що цей та інші незалежні «трейд-юніони» існують лише на іноземний кошт. Вони не переймаються тим, як збирати членські внески, бо є грант або гроші від майна, – пояснює Григорій Кабанченко, заступник голови Національного форуму профспілок України, ще однієї структури, що позиціонує себе як вільна. – Раніше було третє джерело фінансування – фонди соцстраху. Незалежні профспілки стали ефективніше керувати фондами. В них було менше апарату, тож вони не крали або крали не безбожно. І ФПУ взагалі відмовилась від управління соціальним страхуванням, щоб не піднялися незалежні профспілки».

Та не в усіх профспілок є грошові проблеми. Останнім часом більше «жовтих» або кишенькових «трейд-юніонів».

Непрестижність членства у профспілках

Масове стереотипне уявлення про профспілки як елемент радянської системи управління

Корупція (зокрема, й ідеологічна) у профспілках

Контроль влади й великого бізнесу над об'єднаннями трудящих. Преференції влади та роботодавців для «офіційних» і «жовтих» профспілок

Профспілок

Антипрофспілкові
кампанії на підприєм-
ствах, переслідування
активістів руху

Відсутність
незалежного
судочинства
в Україні

Введення законодавчих норм,
що обмежують ефективність
незалежних профспілок

Що
стримує
розвиток
проф-
спілко-
вого
руху в
Україні

Низький рівень зарплат і, як
наслідок, брак грошей (член-
ських внесків) для розвитку
незалежних профспілок

В усьому світі так називають організації працівників, створені за ініціативою роботодавців. Відмінність цих профспілок від офіційних – у тому, що «жовті» перебувають під цілковитим управлінням господарів і діють лише в їхніх інтересах.

Наприклад, за часів президента Леоніда Кучми на одному з центральних телеканалів за підтримки топ-менеджменту було створено профспілку, яка мала б захищати права й інтереси журналістів. Вона вела колективні переговори, володіла відповідною угодою з власниками, що регулювала трудові відносини, й загалом у своїй діяльності практично не відрізнялася від європейських аналогів. За винятком того, що не помічала цензури й «темників» на телеканалі.

Окрему позицію займають корпоративні об'єднання працівників, створювані в межах одного великого підприємства. Їх засновують банківські, страхові та інші приватні фінансові установи, нафтові компанії, торговельні мережі та оператори стільникового зв'язку. «Великий бізнес дуже чітко розуміє, навіщо створює кишенькові корпоративні псевдопрофспілки, – пояснює Олег Верник. – Ідеться і про вигідні фінансові оборудки з використанням неоподатковуваних профспілкових рахунків, і про міцний контроль над кадрами, на випадок появи перших спалахів робітничого опору тощо».

Ще одне завдання корпоративних або «жовтих» профспілок – не допускати витoku назовні інформації про внутрішні проблеми підприємства, систему оплати праці, ухиляння від податків та багато іншого, що власники бажали б приховати від громадськості й правоохоронних органів.

Найбільш радикальними й агресивними в захисті своїх членів часто бувають найдрібніші організації, як-то незалежний «трейд-юніон» «Захист праці». За даними відкритих джерел, він налічує лише 1,5 тис. осіб, однак входить до міжнародного об'єднання профспілок UNI. Його важко зарахувати до якоїсь специфічної групи, тому часто такі організації називають альтернативними. Хоча опоненти з більших об'єднань зневажливо говорять про них як про маргінальні. »

РАДЯНСЬКА СПАДЩИНА

На думку Саймона Пірані, колишнього редактора шахтарської «трейд-юніонської» газети The Miner у Великій Британії, більшість українців досі вважають, що профспілка – це якесь організоване управління, як за радянських часів. Натомість у Сполученому Королівстві, наприклад, – це організація, створена самими робітниками для захисту своїх прав від утисків із боку працедавців. Свого часу Саймон Пірані досліджував профспілковий рух в СРСР, а згодом в Україні. Як він вважає, 20 років незалежності – це надто мало в історичному контексті, щоб суттєво змінити ситуацію.

У Михайла Волинця теж є аргументи для пояснення причин, через які, на його думку, незалежні об'єднання трудящих не можуть нормально розвиватись. «Органи влади, організації роботодавців та Федерація профспілок України ведуть системну діяльність, спрямовану на знищення незалежного профспілкового руху, – пояснив він. – За такого стану речей неможливо вільно розвивати його, а також ефективно представляти й захищати інтереси найманих працівників перед роботодавцями, органами влади та будувати соціальний діалог». Михайло Волинець назвав численні приклади тиску та незаконних звільнень активістів КВПУ, погрози на їхню адресу, згадав випадки побиття. За його словами, ні нинішня влада, ні міжнародні організації не реагують на порушення прав членів профспілчан.

Інші пояснення має В'ячеслав Рой, голова Федерації профспілок працівників малого та середнього підприємництва в Україні: «Саме існування радянського профспілкового майна є якщо не найпершою, то однією з основних причин занепаду відповідного руху в нашій державі».

Ідеться про майно «трейд-юніонів» на українській території, яке після розпаду СРСР було націоналізоване й передане в управління ФПУ. Як вважають лідери більшості незалежних профспілок, державні чиновники цілеспрямовано намагалися заручитися лояльністю останньої на час ухва-

лення непопулярних економічних рішень та приватизації.

За оцінками В'ячеслава Роя, власність, передана в управління ФПУ, коштує близько \$2 млрд. Усіма доходами від її використання також розпоряджається федерація, що створює нерівні умови для інших профспілок. «Зараз вони декларують, що такого майна залишилось на \$140 млн, а де решта зникла, куди? – запитує лідер КВПУ Михайло Волинець. – ФПУ незаконно володіє цим майном, отримує прибутки, паразитують на цьому лідери профспілок, які

МАСОВА СВІДОМІСТЬ І ДОСІ ТРАКТУЄ «ОФІЦІЙНУ» ПРОФСПІЛКУ ЯК СТРУКТУРУ, ЩО ЗАЙМАЄТЬСЯ СУТО РОЗПОДІЛОМ ПІЛЬГОВИХ ПУТИВОК ТА МАТЕРІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

дуже давно потрапили на гачки силових структур, Генеральної прокуратури».

Тиждень звертався до ФПУ з проханням викласти своє бачення проблем «трейд-юніонського» руху в Україні й зреагувати на закиди, що лунають на адресу федерації. За кілька місяців відповіді так і не отримав.

НА ГАЧКУ

Лідери ФПУ не раз погрожували уряду радикальними діями, якщо влада не змінить позиції стосовно пенсійної реформи. Але далі заяв та небагатолюдних мітингів справа не пішла.

Михайло Волинець і Григорій Кабанченко вказують на те, що у влади не бракує важелів тиску на структуру федерації, щоб вчасно покласти край будь-яким серйозним протестам. «Навіть якщо хтось із членів профспілок чи активістів виявляє мужність і висловлює незгоду із ситуацією, що склалася на ринку праці чи в контексті соціального діалогу, то старим профспілкам силові структури нагадують: «Шановні, ви розкрали майно! Ще раз роззявите рота – завтра будете «клієнтами» Генеральної прокуратури!» – зазначає лідер КВПУ.

Що це не пусті балачки, свідчить конфлікт, розпочатий після

того, як Генпрокуратура взялася розслідувати спроби ФПУ передати в оренду санаторії, котрі входять до ЗАТ «Укрпрофоздоровниця» (контрольоване Федерацією профспілок). Також у найвищій наглядовій інстанції заявили про наміри повернути у власність держави об'єкти, які ФПУ розпродала раніше. Василь Хара називає дії прокуратури замовними і заперечує будь-які закиди. Водночас він каже, що профспілка має право продавати належне їй майно, і прокуратура не повинна в це втручатися.

Попри цей конфлікт і публічну риторику навколо нього, схоже, що радикалізація ФПУ за її нинішнього керівництва і в сучасних умовах неможлива апіорі. Василь Хара все ще залишається впливовим регіоналом і розраховує на підтримку президента, відверто з ним граючи: «Я твердо переконаний, що Віктор Федорович не знає всіх подробиць і до цього (тиск із боку прокуратури та наміри уряду націоналізувати активи ФПУ. – **Ред.**) абсолютно не причетний. Я вірю, що наша перша зустріч із ним поставить усе на свої місця. Не приховую, що поділяю погляди президента і є його прихильником».

Саймон Пірані радить звернути увагу на корупцію в пострадянських профспілках, і не тільки на матеріальний аспект цієї проблеми, коли їхні лідери відверто беруть хабарі: «Є інший вид корупції – політична та ідеологічна [...]. Це коли профспілкові лідери переконують себе, що «соціальна гармонія», «благо економіки» чи інші такі «принципи» є важливішими, ніж інтереси трудящих».

Коли погланути на останній дії ФПУ, то декотрі з них якраз підпадають під визначення політичної корупції. Наприклад, завдяки позиції очільників федерації набув чинності Закон «Про соціальний діалог в Україні». В усіх незалежних об'єднаннях зазначають, що він поділяє «трейд-юніони» на «репрезентативні» та «нерепрезентативні» й надає преференції лише ФПУ. Незалежні профспілки будуть відтак усунені від участі в галузевих переговорах та в управлінні соціальними фондами. Таким чином, сотні тисяч найманих працівників,

їхніх членів, не зможуть повноцінно захищати свої інтереси.

Ще гірші наслідки матиме остаточне прийняття нового Трудового кодексу, також підтриманого Федерацією профспілок України. В'ячеслав Рой вважає, що цей звід законів легалізує несправедливі відносини між працівниками та роботодавцями, які склалися в Україні за останні 20 років. Ідеться, наприклад, про відсутність реальної відповідальності за не виплату зарплат, працю людини без належного оформлення чи про право не зараховувати до робочого часу тих годин, коли працівник «перебував у очікуванні». Фактично це означатиме легалізацію ненормованого робочого дня без будь-якої оплати за додаткову працю. Ці та інші пункти Трудового кодексу, на думку багатьох експертів, створюють умови для знищення будь-якого

незалежного від наймачів профспілкового руху.

УСЕ ПОПЕРЕДУ

Сьогодні влада має достатньо важелів впливу на ФПУ, аби не допустити різкої радикалізації цього найбільшого профспілкового об'єднання. Та час усе одно робитиме своє. «Україна стає чимдалі більш інтегрованою у світовий капіталізм, проблеми профспілок дужче й дужче впадінуть до тих, що в інших країнах, – пояснює Саймон Пірані. – Уряд за підтримки МВФ нині займається реформуванням пенсій та інших соціальних виплат. Ціну цих реформ сплатять насамперед українські робітники».

Михайло Волинець, лідер КВПУ, вважає, що процеси, які відбуваються в державі, підштовхнуть громадян до активнішого опору вже найближчим часом: «Восени скрізь загостриться

боротьба. Бо навесні люди живуть сподіваннями посадити город, радіють, що пережили зиму холодною. А з настанням осені вони активніше виступають, схильні до боротьби. А ще вплинуть негативні чинники: зростання цін, заморожування зарплат, безправ'я людей, безнадія – все це підштовхне до боротьби».

«Завданням профспілок буде організовувати робітничі колективи, заохочувати працівників узяти справу в свої руки, коли йдеться про опір утискам із боку уряду, – підсумовує Саймон Пірані. – Це справжній виклик для профспілок».

Але проблема в тому, що українці досі сприймають профспілки як адміністративні організації, побудовані за радянським типом. Ані лідери цих об'єднань, ані тим більше рядові члени не мають досвіду активної боротьби за свої права. ■

ПРОФСПІЛКОВИЙ АВАНГАРД. Лідери, кількість членів та зв'язки найбільших українських профспілок

	ЛІДЕР	КІЛЬКІСТЬ ЧЛЕНІВ	ПОЛІТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ	ОСОБИСТІ ЗВ'ЯЗКИ ЛІДЕРА
Федерація профспілок України 	Василь Хара 	8 млн	Партія регіонів 	Андрій Ключев, віце-прем'єр-міністр
Національний форум профспілок України 	Мирослав Якібчук 	2 млн*	Всеукраїнська партія трудящих 	Геннадій Васильєв, экс-генпрокурор, нардеп від Партії регіонів
Федерація профспілок представників малого та середнього бізнесу 	В'ячеслав Рой 	270 тис.	ВО «Батьківщина» 	Наталія Королевська, народний депутат від Блоку Юлії Тимошенко
Конфедерація вільних профспілок України 	Михайло Волинець 	260 тис.	ВО «Батьківщина» 	Юлія Тимошенко, экс-прем'єр-міністр України

За інформацією з відкритих джерел
* За даними самої профспілки, що не підтверджені незалежними джерелами

«Мажор» як діагноз

«Еліта» наплодила покоління безвідповідальних нахаб зі злочинними нахилами

Автор:
Андрій Ткач

За роки незалежності, коли екс-партноменклатурники й новоспечені бізнесмени завершили накопичення первинного капіталу, сформувався цілий клас нащадків можновладців, які вже давно забули, що таке закон і елементарні норми моралі. Їх прийнято називати «мажорами». Це слово означає спосіб життя й невиліковну хворобу. Її носії зневажають правоохоронну систему, бо вона працює на них, плюють на решту громадян, бо то для них

обслуговуючий персонал, холуї. Вони чавлять простих людей на дорогах, стріляють по них, б'ють. Та коли наражаються на хвилю громадського обурення, тікають, підібгавши хвоста, світ за очі.

«ПОДВИГ» ДЕПУТАТА ЛАНДІКА

У ніч на 4 липня син депутата Верховної Ради від правлячої партії Володимира Ландіка 37-річний Роман у луганському ресторані «Баккара» прилюдно побив 20-річну фотомодель Ма-

рію Коршунову. Свідки кажуть, усе через те, що не відреагувала на його залицяння. Пікантності ситуації додав той факт, що сам Роман Ландік одружений і є депутатом тамтешньої міськради від тієї-таки Партії регіонів. Після зустрічі із захмелілим «мажором» дівчина потрапила до неврологічного відділення лікарні зі зламаним носом, пошкодженим хребтом і струсом мозку. За версією Ландіка, вона сама винна, тому що «била посуд у ресторані».

Усі сумніви щодо обставин пригоди розвіяло відео з камер спостереження, яке одразу потрапило до інтернету. Навряд чи цей інцидент набув би такого широкого розголосу, якби не вкрай погані стосунки Ландіка-старшого з керівництвом луганської міліції. Тому розвиток подій навколо цього інциденту зовсім не типовий. Проти бешкетника блискавично порушили кримінальну справу за статтею «Хуліганство». Генпрокурор Віктор Пшонка запевнив, що бере розслідування під особистий контроль, а президент пообіцяв «швидко справу».

«Відразу після інциденту в «Баккарі» до міліції надійшли дві заяви – від побитої дівчини й від самого Романа Ландіка, який скаржився, що та побила його, – розповіла *Тижню* Тетяна Погук, речник міліції Луганщини. – Ландікові було надано медичну допомогу, але від госпіталізації він відмовився. Зараз він не відповідає на дзвінки слідчого, не реагує на повістки з вимогою з'явитися для надання показів. Обвинувачення йому не пред'явлено, бо він переховується. Потерпіла дівчина досі в лікарні. Медики кажуть, стан задовільний. Її охороняє спецпідрозділ «Грифон» (спеціалізується на захисті учасників судових процесів. – *Ред.*)».

Роман Ландік утік у Росію, проте рука закону дотягнулася до нього й там, і зараз він чекає в ростовському СІЗО на екстрадицію до України.

Представники луганської богеми, що зіштовхувалися з Ландіком-молодшим у розважальних закладах, позаочі його характеризують як «наркомана» і «психопата». У міліції в неофіційних розмовах зізнаються, що цей громадянин – справжній головний біль для правоохоронців. У тамтешньому клубі «Гараж», як писала місцева преса, Ландік-син разом із поплічниками влаштував справжню бандитську «малину» з бійками та з'ясуваннями. В інтернеті й зараз можна знайти фото диких оргій із цього сумнівного закладу. Джерела в МВС стверджують, що від 2004 року на Романа надходили численні заяви про побиття, проте вельможний батько весь час його «відмазував». За ін-

формацією з відкритих джерел, кілька років тому Ландік-молодший нібито на смерть збив пішохода і втік із місця пригоди. Згодом буцімто до міліції прийшов чоловігя, який заявив, що за кермом машини-вбивці був він і дістав покарання замість Романа Ландіка.

Марія Коршунова, яку побив депутат, про себе пише в соцмережах, що підробляє фоторедактором, захоплюється модельним бізнесом. Наразі вона неохоче коментує випадок. Поки юнка лікується, в інтернеті вже почалася кампанія з її цькування – на деяких сайтах з'явилися її фото в оголеному вигляді з брудними коментарями. Батько Ландіка сам є медіа-магнатом обласного рівня – володіє місцевою газетою, двома радіостанціями й телерадіокомпанією. Після пригоди він спочатку називав ЗМІ «продажними і брехливими», а свого сина «святим». Згодом змінив платівку й визнав, що «погано виховав» спадкоємця.

Роман зробив йому ведмежу послугу. Адже тільки-но вщух скандал довкола Ландіка-старшого, який теж не вирізняється вишуканими манерами. 12 березня цього року в Луганську інспектор ДАІ Олексій Косяков наважився зупинити автомобіль нардепа-регіонала, який мчав на шаленій швидкості. Вражений таким «нахабством» даїшника той начебто наказав своєму охоронцю, сиплючи лайкою, прибрати міліціонера з дороги. Здоровань завдав інспекторові кілька ударів. Після цього випадку в інтернеті з'явився аудіозапис розмови, де голоси, схожі на керівника Луганської ДАІ та депутата Володимира Ландіка обговорюють цю подію і останній каже про дорожніх інспекторів: «Я буду їздити з милицейскою охороною, п...дить и просто давить их». Потерпілий чимало часу провів на лікарняному ліжку й мало не був звільнений із лав правоохоронних органів.

ТРУДНОЩІ ПЕДАГОГІКИ

Відомий лікар-психіатр і правозахисник Семен Глузман вважає, що «мажорство» – наслідок україньського виховання. «Поведінка дітей багатіїв на вулиці й за кермом насамперед

відповідає поведінці, яку насаджували в сім'ї, – каже він. – Батько й мати можуть бути цілком нормальні, але дуже м'які стосовно дітей. Якщо змалку було дозволено обляяти або вдарити покоївку чи охоронця, які обслуговують родину, потім, коли діти дорослішають, з'являються прояви тієї самої

БЕЗКАРІСТЬ

Криваві нащадки «еліти»

Дмитро Чернушенко,
син голови Апеляційного суду Києва

7 липня цього року нібито побився за охороною в одеському клубі «Ібіца». Як показує відео в інтернеті, суддівський синок роздавав бодігардам удари барсеткою, а його дружина Ольга – суддя Деснянського суду столиці – стусонула одного з них ногою в живіт. Проте, на відміну від випадку з Ландіком, потерпілих у цій сутичці немає.

Дмитро Рудь,
син прокурора одного з районів Дніпропетровська
20 жовтня 2010 року, керуючи Toyota Prado, збив на смерть трьох жінок. Із місця пригоди втік, та невдовзі його схопили оперативники МВС. 13 липня цього року вийшов на волю під заставу в 17 тис. грн.

Валентин Савицький,
син экс-голови Держкомзему

3 квітня 2008 року в районі Корчуватого в Києві, керуючи Lexus, протаранив Chevrolet, яке мав пропустити за сигналом регулювальника. На місці загинула пасажирка тієї машини. Вельможний Савицький-старший похищувався матері покійної дівчини, що свідомо купив синові міцне авто, аби той не постраждав у випадку чого на дорозі. На певному етапі Валентин Савицький припинив ходити до слідчого, а потім зник. Досі перебуває в розшуку Інтерполу.

Фелікс Петросян,
син депутата Одеської облради

13 січня 2008 року в Одесі на Toyota Prado спричинив масштабну аварію з 11 автівок. Водій однієї з машин загинув, іще кілька дістали травми. Розслідування тривало кілька років, 7 червня 2010-го справу закрили. Судді вирішили, що в діях Петросяна не було порушень правил дорожнього руху. Нещодавно він почав прилюдно їздити за кермом, ба більше – брати участь у автоперегонах.

Сергій Демішкан,
син голови Укравтодору, члена Партії регіонів

21 листопада 2007 року він, за версією слідства, разом зі своїм кумом Сергієм Левченком та спільним знайомим Олександром Курдіним викрав і убив директора маленької авіакомпанії «Крунк» Василя Кривокуба. Їх затримали, і вони зізналися у злочині. Але адвокатам Демішкана вдалося переконати суд, що смерть Кривокуба – не його вина. Зараз Демішкан-молодший на волі.

Сергій Калиновський,
пасинок мільярдера Дмитра Фірташа

30 травня 2007 року скоїв смертельне ДТП в Києві на бульварі Шевченка. Розігнавши свій кабриолет BMW до шаленої швидкості, врізався в припарковані «Жигулі». В його салоні загинув прапорщик внутрішніх військ Володимир Куликовський. За кілька днів у лікарні померла пасажирка BMW Анастасія Броннікова, яка під час ДТП випала з машини. Метитуваті родичі Калиновського відразу помістили його в приватну лікарню й виставили охорону, яка не пускала до винуватця аварії слідчих. Згодом він утік за кордон.

агресивної поведінки господарів життя в суспільстві. До речі, в Європі та США випадки класичного «мажорства» поодинокі. В тих країнах панує зовсім інша традиція виховання людей. Навіть якщо це сім'я мільярдера, дитина після школи йде в університет, але живе не у тата в маєтку, а в загальному гуртожитку. Зазвичай самотужки заробляє собі на життя».

Навіть у родині британських монархів заведено, щоб спадкоємці престолу служили в армії, мешкали в казармі й воювали в гарячих точках за інтереси Сполученого Королівства.

Соціальний психолог Олег Покальчук переконаний, що специфіка явища «мажорства» криється у характері демонстрації своїх широких можливостей іншим. «Що молодша особа, то примітивніший цей показ, – пояснює він. – У «мажорів» немає юнацького максималізму, бо він характерний для людей із принципами. А в них немає принципів, і живуть вони у своєму закритому середовищі. Причина виплеску за межі «тусовки» – наркотики або алкоголь. У людини їде дах і вона починає «чудити» або в розважальному закладі, або за кермом».

НЕДОТОРКАНИ

«Коли щось накоять діти мовновладців, то і слідчий, і прокурор, і суддя підходять до справи по-особливому, – зазначає Юрій Василенко, колишній суддя Апеляційного суду Києва, а нині адвокат. – Правоохоронці навіть не беруться без «відмашки» керівництва порушувати кримінальну справу проти «мажора». Хоча за кожного злочинного випадку вони не втомлюються повторювати, що слідчий – процесуально незалежна фігура».

За словами фахівця, у крапких випадках від рідних жертви відкуповуються і справу спускають на гальмах. У найгірших – потерпілих роблять винуватцями злочину. В практиці Юрія Василенка була така справа: він захищав тракториста Олександра Кучу з Канівського району, в якого кілька разів вистрелив із пістолета суддя Дарницького райсуду Києва Євген Вовк. «Незважаючи на явні ознаки складу злочину

в його діях, справу порушили проти мого підзахисного, який досі ходить із кулею в тазу, – каже Василенко. – Потім Кучу нашвидкуруч засудили, дали умовний термін. До того ж на кожне засідання Вовка супроводжували охорона й особисто районний прокурор».

Коли «мажор» скоїв ДТП, в нього, як каже екссуддя, ще більше шансів уникнути відповідальності. «За рахунок фальсифікацій автотехнічних експертиз та підставних свідків викручують справу так, ніби загинула людина сама винна, – продовжує Юрій Василенко. –

Під час скоєння злочинів, пов'язаних із хуліганськими діями, потерпілого можуть звинуватити в тому, що це він спровокував конфлікт. Ось, наприклад, в останньому випадку із сином депутата Ландіка на відео видно, що дівчина б'є його склянкою по голові. Не сумнівайтеся, цю обставину повернуть проти неї, мовляв, вона перша завдала йому ушкоджень».

Колишній суддя впевнений: ситуація зміниться тільки тоді, коли закон справді буде один для всіх і діятиме принцип невідворотності покарання за злочин, хоч би хто його скоїв. ■

ОЗНАКИ МАЖОРА

ВІК
від 16 років

БАТЬКИ
чиновники, депутати або заможні бізнесмени

АВТО
спорткар або представницький клас. Надають перевагу Bentley, BMW, Mercedes, Porsche

ТЕЛЕФОН
Vertu

ОДЯГ
тільки відомих європейських брендів; гламурний вигляд

МУЗИКА
R&B, попса

«МАЖОРНИЙ» СЛЕНГ
«созвончик», «чюдесенько», «коктельчик», «коксік» та інші слова зі зменшувально-пестливими суфіксами

ОСВІТА
вища, проте більшість малограмотні, оскільки здобули диплом завдяки не знанням, а грошам

СТАНОВИЩЕ В СУСПІЛЬСТВІ
можуть обіймати чиновницьку посаду або працювати у бізнесі батьків

03055, Україна, Київ, вул. Шулявська, 7
тел.: +38 (044) 494 09 00

Шановні пані та панове!

Авіакомпанія «UM Air» повідомляє про відкриття продажу електронних квитків!

Відвідавши наш корпоративний веб-сайт www.umair.com.ua, ви зможете отримати інформацію про рейси, обрати та забронювати авіап перевезення для себе, своєї родини або друзів та придбати авіаквиток за допомогою платіжних карт VISA або MASTER CARD, знаходячись в будь-якій частині світу, незалежно від часу доби!

Система он-лайн продажу на сьогоднішній день є одною з найпопулярніших форм придбання авіаквитків, вона дозволяє в значній мірі заощадити ваш час та гроші!

Ласкаво просимо на сайт! Ласкаво просимо на борт літака!

Шлюб із розрахунку

Колишній радник Тоні Блера описує шок, котрого зазнав, довідавшись, як Руперт Мердок змушував прем'єр-міністрів танцювати під свою дудку

Автор:
Ленс Прайс,
Велика
Британія

Наступного ранку після призначення Девіда Кемерона прем'єр-міністром бачили, як Руперт Мердок вислизнув чорним ходом прем'єрської резиденції на Даунінг-стріт, 10 у Лондоні. Всередині ж до роботи керівник служби зв'язків із громадськістю взявся один із колишніх редакторів його тижневика Енді Коулсон. Вже першого дня у прем'єрському кріслі Кемерон вважав, що Мердок надто могутній, аби йому можна було відмовити. Гордон Браун (попередник Кемерона. — **Ред.**), який повернувся додому до Шотландії, був переконаний: якби не імперія Мердока News International, він досі був би прем'єром. І дотримується такої думки досі.

Коли спочатку News of the World, а потім уся медіа-імперія News International почала грузнути в скандалах, Девід Кемерон та Ед Мілібенд (лідер лейбористів. — **Ред.**) гарячково замахали руками. «Дивіться, ніхто нас за мотузочки не смикає», — здавалося, кричали вони. Але правда полягає в тому, що Мердок надто довго змушував політиків танцювати під свою дудку.

На якомусь рівні то були відносини, породжені тверезим власним інтересом обох сторін. Ще в ролі опозиційного лідера Тоні Блер літав до Австралії поспілкуватися з керівництвом News Corporation — материнської компанії імперії Мердока. Але до зустрічі він вислухав пораду Пола Кітінга, тодішнього прем'єра Австралії, про те, як працювати з медіа-магнатом. Кітінг сказав Блерові: «З ним можна укладати угоди, не кажучи про це ані слова». Так і було.

Жодного сліду в документах. Жодної написаної літери. Навіть повідомлень на автовідповідачі, які можна було б використати, не існувало. Домовленості були негласними, але такими реальними, наче їх підписали кров'ю.

Тоні Блер не перший погодився на таку «угоду з дияволом» і буде далеко не останнім. Те саме робили Маргарет Тетчер і Девід Кемерон.

Мердок завжди підтримує переможця. Переконайте його, що виграсте, і він забезпечить вам тил. Не тільки задля враження (хибного, як на мене), котре виникне в цьому випадку, що лідери потребують його сприяння, аби досягти прем'єрського крісла.

У першу, другу й будь-яку іншу чергу, Мердок — бізнесмен. Гра в політику заради самої політики стоїть дуже низько в пріоритетів. Його син Джеймс, який зараз керує міжнародним бізнесом материнської компанії імперії Мердока,

зокрема британськими газетами, нічим не кращий. Комерційним інтересам News Corporation тільки на користь, якщо той, хто перебуває у прем'єрському кріслі, почувається в боргу перед компанією за свої здобутки. А якщо очільник кабінету живе у страху, що ті видання перекинуться на інший бік, влада в їхніх руках закріплюється ще міцніше. Отже, редактори й журналісти Мердока здобувають особливий доступ і отримують «сенсації» просто з рук, а партії біля керма — і йому байдуже, які саме, — дістається більш ніж попутний вітер від газет, які продаються найкраще в країні.

Я побачив це все на власні очі, коли почав працювати в Тоні Блера рік по тому, як він

Про автора:
Ленс Прайс,
автор книжки
«Де живе
влада:
прем'єр-
міністри проти
ЗМІ» (Where
Power Lies —
Prime Ministers
vs The Media)

став прем'єром. Мене шокувало почуте від одного з учасників переговорів у Австралії та подальшого процесу: «Ми пообіцяли News International, що не змінюватимемо нашої європейської політики, не узгодивши її попередньо з ними». Якби про це дізнався широкий загал, нас звинуватили б у переданні контролю над ключовою частиною державної політики медіа-магнатові, якого не обрано на жодну посаду і який навіть не є громадянином Британії.

2004 року News of the World затаврувала Блера як «зрадника» за відмову проводити референдум щодо нової європейської конституції. Сам Мердок дав добро на використання цього слова. Одна з його довірених осіб тоді повідомила прем'єрові, що йому не слід сподіватися на медійну підтримку News International у наступних загальнонаціональних виборах, якщо він не поверне свого політичного курсу на 180°. Що той і зробив – і за лічені дні про цю сенсацію засурмила The Sun. Уряд теж намагався тиснути, аби прем'єр змінив політичний курс, але багато хто підозрює, що вирішальним

чинником стала саме австралійська угода.

На думку тих, хто пролетів через половину планети разом із Блером, її справді було укладено. Якби лейбористи залишили в спокої бізнесові інтереси News International, у нагороду партія отримала б чимало згадок у заголовках і позитивних статей. Так і сталося. Назви матеріалів, які раніше не один рік були уйдливими й безсоромно упередженими проти лейбористів, раптом стали вельми дружніми. То була угода на пільгових умовах, і хоча Блер намагався зачарувати всі ЗМІ, News International виявилася найбільш лояльною з усіх видавців газет.

Коли за правління Тоні Блера ми майже щодня забезпечували так званий ексклюзив The Sun і The Times (газетам Мердока. – **Ред.**), решта англійської журналістської братії чітко бачила, звідки ростуть ноги в усієї тієї інформації. Деяких журналістів це драгувало, але вони й собі приходили збирати крихти зі столу. Інші відверто лютували. The Daily Mirror із її скарливим редактором Пірсом Морганом вважала, що заслуговувала на краще, бо завжди вірно підтримувала лейбористів і в радощах, і в горі. Я можу багато в чому не погоджуватися з Морганом, але тоді він мав рацію.

Для тих, хто знав своє місце й не збирався ворушитися, як-от The Mail і The Mirror, не існувало ані пільгових угод, ані особливих пропозицій. Редактор відділу політики видання The Mirror, який зараз є помічником Еда Мілібенда, сказав мені, що вони завжди «були вірною дружиною, а не любаскою».

Але мінливим коханцям на кшталт News International діставалися самі тільки квіти й цукерки. У політиці, як і в житті, приємніше, коли залицяються до тебе, ніж коли самому доводиться до когось залицятися. Отже, ці стосунки не такі гармонійні, як може здатися на перший погляд. Те, що скидається на взаємовигоду, насправді є дискредитацією вибраних політиків і збагаченням підприємця без мандата у спосіб, який фундаментально підриває демократію.

Безперечно, між журналістами й політиками завжди іс-

нувала певна дружба – часто за чаркою. І так само як у випадку кримінальних кореспондентів та спортивних репортерів політичні оглядачі часто надто наближаються до своїх джерел. Деякі навіть перетворюються на рупори, коли мають залишатися критиками, й небезпечно підходять упритул до набивання ціни політикам, із якими перебувають у негласному альянсі. Однак над такою нездоровою близькістю майже завжди переважало усвідомлення, що хороша історія варта всіх зусиль.

Саме тому багато політиків ніколи не довіряють журналістам. Вони інстинктивно розуміють, що одні й другі мають жити окремо, аби належним чином виконувати свої функції. Політики повинні мати свободу приймати рішення; журналісти – змогу вільно критикувати й проводити розслідування. Мердок, скориставшись допомогою декого по той бік межі, розмив цей давній поділ. Він пропонує спокливу наближеність до свого внутрішнього кола, де розумно поєднано інформацію й владу. Це все може видаватися не більш ніж звичайною австралійською дружельністю із запрошеннями на весілля й кінні прогулянки. Але завжди є прихований ризик, що він відвернеться й запропонує свої послуги деінде.

Смерть News of the World нагадує нам, що це неправильно, коли журналісти й політики запанібратся.

На минулих вихідних усі партії намагалися дистанціюватися від імперії Мердока. Раптом вони погоджуються: щось-таки треба робити, аби очистити ЗМІ. Але обидві головні полісили мають із готовністю визнати: частково й вони винні в тому, що дехто у News of the World та й інших газетах почав вважати себе недоторканим.

У стосунках між політиками і пресою в країні засмерділо гнилизною. Але йдеться не лише про кількох репортерів-шахраїв та одну нечесну газету, якій уже недовго залишилося. Сліди ведуть аж на Даунінг-стріт. А владі, як і тим, хто закликає її до відповідальності, доведеться розгрібати наслідки. ■

Від редакції

Британський таблоїд News of the World, що належить медіа-магнату Рупертові Мердоку, неодноразово ловили на прослуховуванні відомих людей, зокрема політиків. Найбільший скандал вибухнув, однак, цього року, коли виявилось, що причетні до газети особи стежили за телефонними розмовами вбитої школярки Міллі Даулер, а також загинув в Афганістані британський солдатів та їхніх родичів. Наразі зившись на обурення громадськості, Мердок вирішив закрити видання. Британців також розлютив факт тісних зв'язків між колишніми працівниками імперії Мердока та високопосадовцями. Медійний скандал багато в чому нагадує ситуацію в Україні: найбільші медіа-холдинги, що належать олігархам, мають величезний вплив на політиків, а ті, своєю чергою, – на громадську думку.

КАДРАМИ НЕ РОЗКИДАЮТЬСЯ. Руперт Мердок (праворуч) заклав газету News of the World, проте не звільнив її очільниці – Ребекки Брукс, котру підозрюють у санкціонуванні прослуховування

PHOTO: REUTERS

Знову до кав'ярень

Інтернет повертає індустрію новин до розмовної культури домасмедійної епохи

Три століття тому новини передавали з уст в уста чи листами, поширювали в тавернах і кав'ярнях у вигляді памфлетів, вісників та афіш. «Кафе особливо зручні для вільної розмови й дають змогу за невеликі гроші читати новини будь-якого штибу», — зазначав спостерігач. Усе змінилося 1833 року, коли перша газета з масовою аудиторією The New York Sun, щоб здешевити свій випуск, почала вмішувати рекламу, пропонуючи в такий спосіб її надавачам доступ до ширшого читачького загалу. Тоді найпопулярніша газета Америки продавалася накладом лише 4,5 тис. примірників за день. Невдовзі The New York Sun, друкована на машинах із паровим приводом, збільшила його до 15 тис. Бульварна преса, а вслід за нею радіо й телебачення перетворили новини з діалогу на інформаційний монолог, і контроль над ЗМІ опинився в руках порівняно невеликої кількості компаній.

Тепер індустрія новин повертається до чогось на кшталт кав'ярні. Інтернет робить їх більш інтерактивними, соціальними, різноплановими й суб'єктивними, відроджуючи дискусійність, притаманну добі до ЗМІ. Це справить величезний вплив на суспільство й політику.

ПРЯМУЮЧИ НА ЗАХІД

У більшості країн засоби масової інформації процвітають. У 2005–2009 роках всесвітній тираж газет зріс на 6%, чому посприяв високий попит у таких державах, як Індія, де їх щодня продають тепер 110 млн. Але за цими глобальними по-

казниками криється різке зменшення кількості читачів у багатьох країнах.

Упродовж останнього десятиліття в усьому західному світі люди відмовляються від газет і теленовин, стежачи за розвитком подій у кардинально інші способи. Найдужче вражає те, що звичайні люди дедалі активніше збирають новини, ділячись ними, відсіюють, обговорюють і поширюють. Twitter дає змогу повідомити всьому світові про те, що відбувається на очах користувача. Засекречені документи публікують в інтернеті тисячами. Відео революцій в арабському світі чи торнадо в Америці, зафільмоване мобільним телефоном, викладають у соціальних мережах і транслюють у теленовинах. Аматорські кадри, зняті під час землетрусу в Японії, зібрали на YouTube 15 млн переглядів. Проекти краудсорсингу (з англ. — залучення користувачів до вирішення питань чи проблем, часто за винагороду. — Ред.) збирають читачів і журналістів, які ретельно аналізують віднайдені документи — від декларацій витрат британських політиків до електронних листів Сари Пейлін. Соціальні мережі допомагають людям знаходити, обговорювати новини й ділитися ними з друзями.

Але виклик медійній еліті кидають не лише читачі. Важливими (а дехто стверджує, що аж надто) новинними каналами стали технологічні компанії, зокрема Google, Facebook і Twitter. Знаменитості й світові лідери, наприклад, Барак Обама і Уго Чавес, повідомляють планету про останні новини безпосеред-

ньо через соціальні мережі; багато країн тепер надають доступ до первинної інформації завдяки ініціативі «відкритого урядування», яка уможливорює для громадян перегляд і обгово-

В УСЬОМУ ЗАХІДНОМУ СВІТІ ЛЮДИ ВІДМОВЛЯЮТЬСЯ ВІД ГАЗЕТ І ТЕЛЕНОВИН, СТЕЖАЧИ ЗА РОЗВИТКОМ ПОДІЙ У КАРДИНАЛЬНО ІНШІ СПОСОБИ

рення законодавчих ініціатив уряду. Інтернет стає нагодою читати пресу чи дивитися телеканали з усього світу: у британської газети The Guardian тепер

МИ СПОТВОРЮЄМО – ВИ ВИСМІЮЄТЕ

У принципі, кожен ліберал має радіти з цього. Більш інтерактивне новинне середовище, де ширші можливості для спілкування, та ще й із таким розмаїттям інформаційних ресурсів, – це ж добре! Техасець, якому колись доводилося вибудовувати власне розуміння світу, спираючись на газету The Houston Chronicle, тепер може збирати дані з безлічі різноманітних джерел. Авторитарні правителі повсюди мають більше підстав боятися. «Ну то що з того, – скаже багато хто, – якщо з таким розвитком подій журналісти залишаться без стабільного джерела доходів». Та попри все сказане, чітко виділяються дві підстави для хвилювання.

По-перше, є ризик зостатися без «розслідувальної журналістики», яка дозволяє притягнути до відповідальності представників влади. Через скорочення прибутків видань обсяг і якість медійних розслідувань та місцевої політичної журналістики в друкованих ЗМІ зменшилися.

Але старомодна журналістика ніколи не мала тієї моральної зразковості, яку їй люблять приписувати акули пера. І справді, традиційним прикладом «жовтої» преси є британська газета News of the World, яку зловили на прослуховуванні мобільних телефонів людей. Тим часом інтернет породжує нові форми відповідальності. Дедалі більша спільнота неприбуткових організацій на кшталт ProPublica, Sunlight Foundation і WikiLeaks допомагає заповнити прогалину, що з'являється внаслідок скорочення кількості ЗМІ-контролерів (сторожових псів демократії). Процес тільки еволюціонує, але масштаби активності й експериментаторства дають підстави для оптимізму.

По-друге, суб'єктивізм. У добу ЗМІ видання, які домінують

на ринку, часто мали бути порівняно неупередженими, щоб приваблювати більше читачів та рекламодавців. У нинішньому більш конкурентному світі гроші, схоже, приносять повторення слідом за аудиторією її стереотипів: так консервативний американський кабельний канал новин Fox News заробляє поважніші суми, ніж його менш радикальні конкуренти CNN і MSNBC разом узяті.

З одного боку, дедалі більший обсяг доступних упереджених новин годилося б вітати. В минулому багато хто, особливо американці, які притримувалися правих поглядів, не мали телепрограм, що відображали б їхні ідеї, бо телебачення у США зазвичай схилялося до лівих настроїв. З другого – відчуження більшої необ'єктивності новин страждає і політика, і факти: досить зважити на твердження деяких американських консерваторів про те, що Барак Обама народився не в Сполучених Штатах, або наполягання інших на непотрібності підвищення податків – у супереч економічним реаліям.

То що робити? На рівні суспільства – небагато. Трансформації у новинному бізнесі не зупинити, будь-які спроби повернути їх назад приречені на провал. Та все ж звичайні люди певними діями здатні посприяти втихомиренню переполоху. Як виробники нової журналістики, вони можуть бути скрупульозними до фактів і не приховувати, які саме джерела їх інформують. А як споживачі – ліберальними в смаках і вимогливими у стандартах. І хоча всі описані вище перетворення справді змушують понервувати, все ж є чому радіти в гамірному, різноманітному, скандальному і пронизливо живому середовищі новинного бізнесу доби інтернету. Кав'ярні повертаються! Смакуйте. ■

© 2011 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

більше онлайн-читачів за кордоном, ніж удома. Крім того, інтернет допоміг новим постачальникам звісток – від окремих блогерів до сайтів на кшталт Huffington Post – піднятися до провідних позицій за дуже короткий проміжок часу. А ще він відкрив абсолютно нові підходи в журналістиці, – як, скажімо, практиковані WikiLeaks, – і це дозволяє оприлюднювати секретні документи анонімно.

ПОВЕРНЕННЯ ДО ВИТОКІВ. Карикатурист наділив завісників британських кав'ярень XVIII століття доступом до сучасних соціальних мереж

ЗОЛОТО ОСЕНІ З БАНКОМ "КИЇВ"

Розмісти депозит у ПАТ «АКБ «КИЇВ» та отримай золотий подарунок від банку.

Подарунок отримають клієнти, що розмістили депозитний вклад строком більше ніж 184 дні.

Пропозиція діє з 1 липня до 30 вересня 2011 року.

Банківська ліцензія НБУ №14 від 14.07.2009 р.

Головний офіс ПАТ «АКБ «КИЇВ»: 01601, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 16-22, тел.: (044) 206-51-88

www.bank.kiev.ua

Глас Газпрому?

Конфлікт довкола сланцевого газу доводить, що екологічна свідомість у французькому суспільстві розвинена сьогодні значно більше, ніж економічна й політична

СЛАНЦЮ – НІ!
Французький
антиглобаліст Жозе
Бове організовує
акції проти
сланцевого газу
повсюди в Європі

Автор:
Алла
Лазарева,
Франція

Цими днями Франція стала першою країною світу, яка заборонила видобуток сланцевого газу методом гідророзриву. Права партія влади визнала за менше зло відмовитися тільки від конкретного механізму буріння й не зупиняти наукових досліджень стосовно цих покладів загалом,

як домагалися ліві. Це означає, що згодом, теоретично, можна буде перейти до іншого, екологічно безпечнішого способу використання вуглеводневого джерела енергії.

«Мало хто здатен сьогодні оцінити реальні перспективи сланцевого газу, – каже інженер Жиль Парусе, фахівець із на-

фтопереробки. – Тільки паризького басейну, за попередніми підрахунками, вистачило б на те, щоб на 90 років повністю забезпечити національну економіку енергією...»

Нині Франція закуповує весь свій газ за кордоном. Утім, попри заманливі перспективи сланцевого газу, проблема самодостатності енергетики не надто непокоїть її громадянську думку. «Енергетична залежність на Заході Європи не сприймається так гостро, як у Польщі чи в Україні, – пояснює Жиль Парусе. – Критерії небезпеки в різних частинах континенту відмінні. Країни колишнього союзнабору прагнуть позбутися московського втручання в політику. А в нас найбільший страх перед терактами й утратою звичного щоденного комфорту. Ми ніколи не були російською колонією. Наша колективна пам'ять не зберігає споминів про масові репресії, що їх зазнали жителі колишніх комуністичних країн».

Там, де Польща робить ставку на свої 5,3 трлн м³ доведених ресурсів сланцевого газу, щоб стати не просто незалежною від російських газогонів, а ще й ресурсом нової енергетичної сировини для цілої Європи, Франція зосереджує увагу зовсім на інших аспектах видобутку. Екологи поширюють дослідження про забруднення природи в Сполучених Штатах, де активно застосовують цей новий вид палива. А громадські активісти найдужче борються проти непрозорих рішень влади, за відкриті тендери й право суспільства на інформацію.

«Безумовно, це важливо дбати про екологічні наслідки, – зазначає Жан-Франсуа Бошан, дослідник у галузі альтернативної енергетики. – Не можна не замислюватися, яку воду, яку землю ми залишимо своїм дітям. Але навіщо забороняти пошук інших методів освоєння родовищ? Тут вони й криються, ліміти демократії. Сьогодні у Франції свобода опінії важить більше, ніж знання й компетенція. Часом видається, що політична теологія лівих партій заступає здоровий науковий глузд».

Задля свого виправдання ліві політики викривають недемократичний розподіл дозволів на дослідження родовищ сланцевого газу. «Ліцензії роздавали без

жодних консультацій, – обурюється Корінн Лепаж, депутат Європейського парламенту. – Публічних досліджень не було взагалі. Громадськість не отримала необхідних даних від влади. Тому питання треба ставити ширше, ніж на рівні промислового чи екологічного. Для мене особисто проблема сланцевого газу – це питання демократії».

Ідеться, отже, про право на громадянську гідність. Тоді як Україна лише надає чинності законам про загальний доступ до суспільно важливої інформації, прості французи давно звикли втручатися в сумнівні, на їхню думку, промислові проекти. Часто, як і у випадку з дослідженнями стосовно сланцевого газу, уряд мусить брати до уваги активні заперечення громадськості й відмовлятися від узятих до реалізації програм. Це загалом є безперечною ознакою демократичної організації суспільства. Але... Чи за кожним разом громадське занепокоєння має справжні, обґрунтовані підстави та належну аргументаційну базу?

«Із чутливості наших громадян до форми політичної поведінки часом користаються різноманітні тіньові лобістські структури, – вважає політолог Моріс Альду. – Тільки-но люди запідозрять, що влада зневажає демократичні стандарти, їх дуже легко мобілізувати на протестні акції. Я не здивувався б, якби виявилось, що антисланцеві протести стиха підтримують потужні виробники нафти й газу. Для цього бізнесу сланцевий газ – дуже небезпечний конкурент».

Якщо польські колеги відкрито звинувачують російського монополіста в дискредитації енергетичної альтернативи, то французькі журналісти лише усміхаються: «Газпромові не варто витрачатися. Наші ліві популісти самі все зроблять». І правда: Жозе Бове та інші опоненти глобалізації не обмежуються територією країни. Вони їздять із пікетами до Брюсселя, Берліна, Варшави...

«Найбільший ворог для французьких радикальних лівих – приватні американські пенсійні фонди та міжнародні фінансові корпорації, – пояснює Моріс Альду. – Вони не відчувають і не бояться московської загрози. Важко сказати, чи існує конкретна співпраця між російськими газозаводами та поборниками заборони сланцевого газу на Заході. Але очевидно: така діяльність вигідна Газпрому».

Рівень конфлікту довкола сланцевого газу доводить, що екологічна свідомість у французькому суспільстві розвинена сьогодні значно більше, ніж економічна й політична. Люди бояться захворіти від токсичних викидів у атмосферу чи від забруднення ґрунтових вод і не надто переймаються обмеженням свободи міжнародних ініціатив. На захист права бути здоровими не важко вивести на вулиці десятки тисяч осіб. Тоді як за розвиток альтернативних та відновлюваних джерел енергії виступають лише профільні, не завжди харизматичні фахівці.

Чи втрачає від цього демократія? Мабуть, що так. Адже голос переляканої юрби раз по раз заглушує аргументацію стратегічного плану. ■

Розвідані
запаси
сланцевого
газу, придат-
ного
до видобутку
(трлн м³)

Китай
36,1

США
24,2

Аргентина
21,9

Мексика
19,3

ПАР
13,7

Австралія
11,2

Канада
11

Лівія
8,2

Алжир
6,5

Бразилія
6,4

Франція
5,1

Україна
1,2

За даними ЕІА

29-31 липня

сміт Славське
Львівська область

ЖИВИЙ ЗВУК

СЛАВСЬКЕ ROCK

я люблю карпати

У міжнародний рок-фестиваль у Карпатах

Гайдамаки

Sztywny Pal Azji
(Польща)

Animals' Session

Тартак

WashingTones

ДримбаДаДзига

Dritte Wahl
(Німеччина)

Трутні

Піккардійська
Терція

Jack O'Lantern

От Vinta

Los Colorados

www.slavskerock.in.ua

організатор

Спортивні та
культури
ініціативи
ski.in.ua

оператор
з посилання
Рута
routen.com

спонсор

Райффайзен
БАНК АВАЛЬ

партнер

Польський
ІНСТИТУТ
Київ
radio-partner
radio.in.ua

генеральний інформаційний
партнер

країна
газета
ПО-УКРАЇНСЬКИ
Gazeta.ua

інформаційні партнери

Тижень

дені

ЕКСПЕРТ

СУМНО

MYRADIO

myRadio.ua

UKRAINIAN
CULTURE

JOY

joy.com.ua

VISITVIV.NET

У трикутнику СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Французький учений Даніель Бовуа про лжепатріотизм, національних героїв, деформовані міфи і стан історичної науки в Україні

Спілкувалася
Олена Чекан,
Київ – Париж

Фото:
Богдан Родюк

Свою майже 30-річну роботу в архівах Франції, Польщі, Литви, України й Росії історик Даніель Бовуа називає збиранням каміння на Місяці. Його жорсткі й неупереджені розвідки українсько-польсько-російських відносин не тільки сформували новаторське бачення української історії, а й обернулися для самого дослідника чималим конфліктом із носіями різних національних поглядів, передусім проросійського. Та професор не дуже цим переймається, і далі вивчаючи й аналізуючи соціальні, економічні та культурні процеси нашого минулого.

У. Т.: Ви якось зауважили, що в Україні нині склалася ситуація, подібна до тієї, що була в Італії часів Гарібальді, який сказав: «Ми створили державу, тепер треба створити націю». Як/на чому формується нація?

– Усі нації мають свій шлях, свої пріоритети. Кожна з них створювалася по-різному. Не можна сказати, що є якийсь універсальний рецепт. Мені здається, що головне тут – ментальність. Якщо досить велика кількість людей має волю й бажання створити націю, то вона народиться. Ця загальна воля, це пробудження національної самосвідомості не можуть бути нав'язані, привнесені звідкись іззовні. Думаю, що в Україні національна самосвідомість уже є, до того ж досить давно, і не раз в історії вона яскраво про себе заявляла. Навіть у Радянській Україні національна ідея жила в народі як в офіційних, так і в неофіційних інституціях.

НА ШЛЯХУ САМОВИЗНАЧЕННЯ

У. Т.: Що, на вашу думку, означає належати до якоїсь нації, наприклад, бути французом, українцем?

– Це все разом: французька мова, історія, побут, кухня, наша культура, яка дуже відома й, напевно, одна з найважливіших у світі. Тому нам легко. І ми доволі рідко замислюємося над тим, що означає бути французом. Це данина, це як повітря, яким ми дихаємо.

Щодо самовизначення українців, то тут, напевно, все складніше. Але думаю, що не варто мучитися в пошуках відповіді, що ж таке бути українцем, заціклюватися на цьому. Є народ, і самим фактом свого існування він утверджує Україну. Не забуваймо, що до кінця XVIII століття вся Правобережна Україна – це Польща, де повним ходом відбувалася колонізація, і найвидатніші українські роди Сангушко, Чарторийські та інші стали польськими, абсолютно ополячилися, забули про власне коріння і почали жорстоко експлуатувати своїх співвітчизників – селян. Додайте до цього тиск католицької церкви разом з унією. А в лівобережній частині України проводилася безжална русифікація, й до початку XX століття багатомільйонна безправна маса українського селянства опинилася між двома протидіючими світами польських і російських землевласників, як між молотом і ковадлом. Усе це страшні, трагічні сторінки вашої історії. Але, попри все, український народ зміг

Повну версію
інтерв'ю
читайте на сайті
www.tyzhden.ua

зберегти свою мову, свою ментальність, свою особливість, що свідчить про його неабияку життєстійкість.

У. Т.: А втім, на освіченому Заході вперто не хочуть помічати наше існування. Чому?

— Я дуже шкодую, що мої співвітчизники, звісно, не всі, але все ж більшість із них, не помічають Україну. У нас позицію Росії прийняли як абсолютизм, як єдину можливість для розуміння історії та сучасності Східної Європи. Так ведеться ще з часів Російської імперії, а потім і Радянського Союзу. Ще є французи, які вірять, що Україна — це Росія чи окрема її провінція. Те, що це не так, я повторюю, скільки можу. До того ж передовим країнам Європи не вигідно псувати відносини з непередбачуваною РФ, яка для них є чи не головним постачальником сировини. Напевно, має минути час, аби зайнятий своїми проблемами Захід гідно оцінив і прийняв Україну як європейську державу.

У. Т.: Із Заходом ніби розібралися. А як бути з Росією, де наше прагнення виробити свою національну ідентичність викликає таку лютю?

— На мою думку, становище не таке трагічне, як прозвучало у вашому запитанні. Дивіться, ось мене зараз видали в Росії. Сказати правду, я не міг навіть сподіватися, що побачу свої книжки російською мовою. Але все-таки там знайшлася група людей, які вважали за потрібне опублікувати мої історичні розвідки про цей складний гордіїв вузол, у який сплелися долі Польщі, України та Росії. Дослідження, скажімо так, неприємні для останньої. І ті листи, які я отримую звідти, у яких мене вітають і підтримують мої висновки, доводять, що не вся РФ ворожа до українського. Мені здається, що ментальність там все-таки потроху змінюється.

Знаєте, Франція теж мала колонії, і дуже багато людей не уявляли її без Алжиру, Марокко... Там були французькі департаменти, адміністрація, там жили й народжувалися французи. Але ці колонії боролися й домоглися свого — вони вигнали нас. І тепер більшість моїх співвітчизників вважають їх окремими суверен-

ними державами. Тобто історичні зв'язки, які в нас із ними були, перейшли в інше русло. Ми, звісно, пам'ятаємо, що навіть воювали одне з одним, це історичний факт, але зараз між нами нормальні, поважні й навіть дружні стосунки. Сподіваюся, так буде й надалі. Можна згадати страшні війни між Францією та Німеччиною, а зараз ми партнери і по ЄС, і по НАТО.

МІФ ЯК ДЕФОРМАЦІЯ МИНУЛОГО

У. Т.: Далекого 1986 року ви організували у Франції конференцію, присвячену історичним і літературним міфам України, Білорусі, Литви. Яка роль міфів в історії?

— У колективній пам'яті часто минуле — клубок деформованих міфів. Вони безпечні, доки людина усвідомлює їх такими, не приймає за дійсність, не підміняє ними дійсність. Дуже важливо розділяти реальність і міфи. У Франції їх безліч. Це і Жанна Д'Арк, і пізніші, наприклад, наші революції, про які можна говорити по-різному, і генерал де Голль, і навіть Міттеран. Вони безневинні, доки не заважають мислити тверезо. Я своїми книжками борюся проти міфів, проти перекручування багатоманітної історії. Це образи для наївних, не дуже розумних людей.

Потрібно, щоб справжня наукова історія дійшла до підручників, щоб кожен учень ще в школі, а тим більше в університеті, мав різні її версії, а не лише одну. Я вважаю, що немає єдиної історії, єдиного бачення.

Історичний факт має подаватися в підручниках під різними кутами зору, тоді молодь може над цим думати і формувати в собі ментальність справжнього громадянина своєї країни. Але, на жаль, часто-густо не лише у школі, а й в університеті натомість викладають міфи або варіанти історії, створені на догоду різним політичним ситуаціям. Вони не витримують жодної наукової критики і тверезого погляду фахівця. Але ж поклонання навчальних закладів — випустити в життя воістину мислячих людей.

У. Т.: Що можете сказати про українські міфи, про їхній вплив на сучасність?

СПРОСТОВУВАЧ МІФІВ. Часто-густо й в університеті викладають варіанти історії, створені на догоду різним політичним ситуаціям

— Міфи нерідко створюють фальшиві патріоти. Ось, наприклад, козацтво. Це поняття XVII століття, що сьогодні цілковито віджило своє. Можна і треба пишати ним, його історією, але абсолютно безглуздо переносити

в сучасне життя. Воно має право на існування лише на рівні фольклору, театру або модної нині реставрації історичних битв. Це забавно для свят. Ми теж маємо своїх лицарів і королів на різних урочистостях, але якщо їх переносити на сучасний ґрунт, то це не життєздатне. Одна справа знати й поважати свою історію, інша — використовувати її як інструмент лжепатріотизму.

Є ще низка аспектів існування міфів у сучасному житті. Приміром, два протилежні погляди на Івана Мазепу. Для українців він герой, для Росії — зрадник. Нічого страшного в цьому немає, не потрібно узгоджувати два згадані вище міфи, нехай у кожного народу буде свій. Головне, щоб він не нав'язувався сусідові. Погано, коли в Україні починає переважати російська міфологія. Як француз я не можу нікому нічого радити, але думаю, що це ваше право вибирати, кого вважати своїм героєм, а кого

БІОГРАФІЧНА НОТА

Даніель Бова

Французький історик-славіст, фахівець з історії України і Польщі, публіцист, перекладач.

1938 рік — народився в Аннезен-ле-Бетюн.

Студював славістику в Лілльському університеті та Сорбонні.

1977 рік — захистив докторську дисертацію про Вільнюський шкільний округ 1803–1832 рр.

1969–1972 роки — директор Французького центру Варшавського університету.

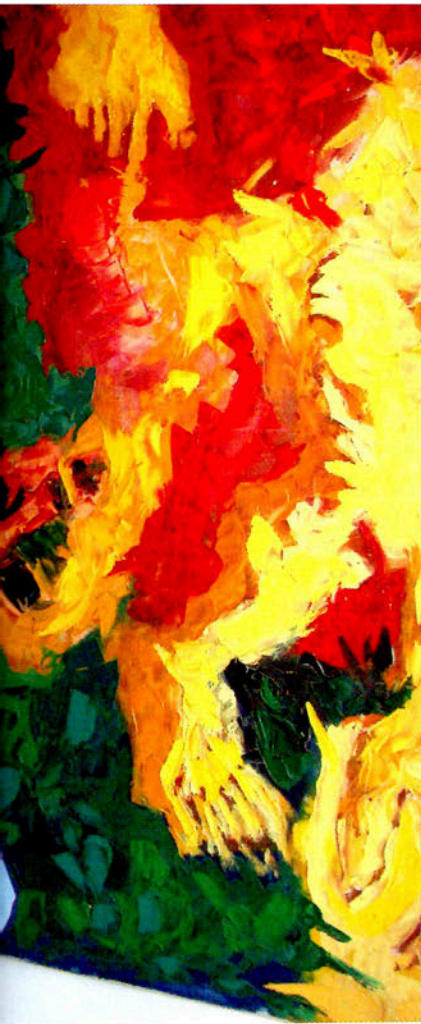
1973–1978 роки — дослідник з історії Національного центру наукових досліджень (Париж).

1978–1979 роки — професор Університету Нансі.

1979–1993 роки — професор Університету Шарля де Голля в Ліллі.

З 1993 року — професор Університету Париж 1 (Пантеон-Сорбонна), директор Центру історії слов'ян і президент Французької асоціації українознавчих студій.

Член Польської АН, Польської АУ, НАН України. Почесний доктор Вроцлавського, Варшавського та Ягеллонського університетів.

ні. Навіть незважаючи на обурення росіян, як у випадку з присудженням звання Героя України Степанові Бандері або з проектом спорудження пам'ятника Іванові Мазепі в Полтаві. У таких моментах мають бути задіяні якісь політичні політеси: спритність і чуття конкретних політиків, вміння зважувати всі pro et contra. Що ж, коли ми зводимо пам'ятники Наполеонові, у Великій Британії ставляться до цього, м'яко кажучи, іронічно. Від себе ж скажу, що, поза сумнівом, Мазепа – це ваш герой. Тож пам'ятник йому – чому ні?

Тепер із вашого дозволу про радянські міфи. Люди, які сформувалися за тодішньої влади, живуть уявленнями, які в ті часи були вкорінені в їхню свідомість, і нічого нового знати не бажають, не хочуть мислити самостійно. Вони повторюють радянські міфи і далі тримаються за минуле. Мабуть, досі не вірять, що Сталін хотів знищити

український народ. Рівень історичних знань на всьому пострадянському терені дуже низький. І якщо в старих демократичних державах це не критично, то в молодих, якою є Україна, дуже погано, бо може призвести до роз'єднаності суспільства. Я б сказав, що у вас драматично слабкий рівень історичних знань.

ПРИСТРАСТЬ І БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ІСТОРІЇ

У. Т.: Ваш інтерес до України – це заслуга Рене Мартеля, який ще в 1930-ті роки писав про українську мову XVII століття, про українсько-польські відносини?

– Не тільки. Хоча Рене Мартель і працював в Університеті Лілля, де я пізніше викладав. Річ у тім, що моя докторська робота була присвячена Вільнюському університету, а на території Правобережної України до 1831 року, до придушення польського повстання, близько 20 великих польських шкіл перебували під його патронатом. І ось коли я досліджував ці проблеми просвіти, то помітив, що є величезна відмінність у ментальності між Україною та історичною Литвою, тобто Литвою разом із Білоруссю. Саме тоді, наприкінці 1970-х, я й зацікавився вашою країною і після опублікування своєї роботи, присвяченої просвіті, взявся вивчати відносини між поміщиками та селянами на території України.

У. Т.: Чи сумісні історія і мораль?

– Дуже часто фахівці з історії вважають, що вона має підпирати якісь політичні цілі. Це дурниця, нісенітниця, так не можна. Історія має ґрунтуватися лише на фактах, виходити з архівів, повинна висвітлювати ці факти, – я повторюю, наполягаю на цьому, – під різними кутами зору, щоб світ був не чорнобілим, а кольоровим. Чорно-біла історія – це історія міфів, що дуже небезпечно. Історія має змусити людину задуматися, допомагати мисленню, творенню нової особистості. Ось що головне. Історія – дуже пристрасна річ. І трагічна водночас. Для мене найбільший історик – Вільям Шекспір. У нього вся повнота життя: і сміх, і плач, і благородство, і зрада. Уся людська історія і всі людські реакції.

У. Т.: Чи можна навчитися на власній історії не наступати на ті самі граблі?

– З огляду на те що ми бачимо щодня навколо себе, це дуже важко, майже неможливо. Все-таки я хочу вірити: частинка того, що історик пише, доходить до людей. Уся справа у вихованні та освіті, а це робота вчителів і видавців. Потрібно, щоб фрукти, принесені істориками, виявилися на столі в кожній людині, щоб вона могла стати громадянином.

У. Т.: Як ви оцінюєте сучасний стан історичної науки в Україні?

– Мені здається, що українська історична наука останнім часом дуже змінилася, прийшло покоління, яке багато їздить, спілкується з ученими з усіх куточків, має доступ до архівів, є мислячим і самостійні-

РІВЕНЬ ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ НА ВСЬОМУ ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ТЕРЕНІ ДУЖЕ НИЗЬКИЙ

шим. Міжнародні конференції та симпозиуми мають глибокий вплив на погляд кожного історика, адже ваші співвітчизники можуть тепер працювати у світових наукових центрах. У них з'явилася також можливість дізнатися думки щодо українського минулого істориків діаспори. Різні школи, різні погляди доповнюють і збагачують одне одного. Щоправда, на жаль, я помітив, що ваша молодь нерідко повторює те, що було сказано до неї. Це антинауково, недопустимо. Хочу вірити, що так буває рідко. ■

ОСНОВНІ ПРАЦІ

- «Вільнюський університет та польське школярство в Російській імперії (1803–1832)» у двох томах, 1977 р. У 1991 та 2010 роках вийшла польською.
- «Шляхтич, кріпак і ревізор: польська шляхта між царизмом та українськими масами (1831–1863)», 1984 р. У 1985 році вийшла польською, у 1987-му – англійською, у 1996-му – українською.
- «Битва за землю в Україні (1863–1914). Поляки в соціоетнічних конфліктах», 1993 р. У 1993 році вийшла польською, у 1998-му – українською.
- «Російська влада та польська шляхта в Україні (1793–1830)». У 2003 та 2007 роках вийшла українською.
- «Гордітєв вузол Російської імперії. Влада, шляхта та народ на Правобережній Україні (1793–1914)». У 2011-му вийшла російською.
- Статті присвячені історичним міфам України, Польщі, Литви.

Останній привал української дивізії

Більшість бійців «Галичини» після Другої світової війни опинилися в Англії. Справжніх учасників та свідків, які могли би дати відповідь на важкі запитання, залишаються одиниці. Їхня доля – урок історії

Богдан
Цюпин,
Лондон

«Я не міг спати. Постійно думав: Господи! Мій рідний батько служив у німецькій дивізії СС!...» Стрункий світловолосий молодий чоловік розмовляв зі мною ледь відчутною східноанглійською говіркою. Української він не розумів, хоча коли називався, то разом із його ім'ям Майкл пролунало прізвище Мельник. Того дня майже 18 років тому він

приніс із собою товсту теку старанно розкладених у пластикових кишеньках копій документів і чорно-білих фотографій чоловіків у явно німецьких військових одностроях часів Другої світової. «Ось це, – показав він на одну світлину, – мій батько».

Майклові, який народився в маленькому містечку Норвіч в англійському графстві Норфолк, судилося бути одним із

тих людей повоєнного покоління, яким довелося самим шукати відповіді на запитання: що робили їхні рідні в часи війни і чому? Ускладнюючою обставиною для Мельника-молодшого виявилось те, що його батько був українцем, який по війні опинився в Британії, одружився з місцевою дівчиною Роуз і ніколи не вважав за потрібне багато розповідати про пережите.

ПІД БРОДАМИ.
Урочистий
молебень і
панахида за
полеглими на
горі Жбир у
селі Ясенів

Можливо, допитливий син і витягнув би чимало спогадів із тата, але втратив його в шестирічному віці. Коли йому виповнилося приблизно 20, Майкл спробував випитати небагатьох, як виявилось, не дуже балакучих українських друзів батька. Проте відразу зрозумів, що розібратися буде нелегко, адже скупі розповіді були несподівано складними і заплутаними, зокрема тих людей, які воювали під час війни по різні боки фронтів і часом у трьох різних арміях. Хотів хлопець також дізнатися: як так сталося, що його мати, яка була ветераном війни в британській армії, котра воювала з німецькою, зійшлася з його батьком і виростила трьох дітей? Майкл Мельник починав шукати пояснення, а також факти, які їх підтверджували б.

ЛЕГКІ ВІДПОВІДІ НА ВАЖКІ ЗАПИТАННЯ

Приблизно в той самий час про дивізію «Галичина» мені випала нагода розмовляти з набагато досвідченішою людиною, політиком і тоді ще лідером українських соціалістів Олександром Морозом. СПУ під його проводом виступила проти будь-яких офіційних заходів в Україні з нагоди тогочасної 50-ї річниці створення дивізії. «Нічого там не треба вивчати і дізнаватися, — голос пана Мороза в телефонній трубці лунав твердо і впевнено, — вони служили в німецькій армії! Цього знати досить. Гітлерівська Німеччина була переможена й засуджена міжнародною спільнотою. Більше жодних досліджень проводити не потрібно». Очевидно, що він висловлював думку більшої частини української владної та політичної еліти.

Такі погляди панівні в Києві й досі. Хоча на сьогодні є одна відмінність порівняно із серединою 1990-х — набагато більше інформації про причини, обставини і наслідки створення дивізії «Галичина». Але доступна вона переважно фахівцям: дослідникам і, можливо, зятятим ентузіастам історії. Як наслідок — дивізію досі часто використовують у політичних і навіть геополітичних баталіях ті, хто хоче експлуатувати цей історичний епізод для таврування всього українства.

Є історики, що формують політиками закиди, у яких дивізію СС часів Другої світової війни навмисно плутають із підрозділами Українських січових стрільців періоду Першої світової, усе те домішують до Української повстанської армії і без докорів сумління називають фашизмом. Для тих поколінь, яким ніколи не роз'яснювали, що саме відбувалося і чому, такі

віть не те, як після розгрому під Бродами в липні 1944-го деякі вцілілі дивізійники навмисне забруднювали скинуту уніформу кров'ю й підкладали трупам свої документи, щоб вважатися загиблими, і йшли геть від німців, шукаючи в лісі підрозділи УПА...

Найглибше врізалось в пам'ять те, як у таборах «переміщених» осіб у західній зоні окупації в Австрії, а потім у таборах полонених в Італії галичани вигадували побратимам із великої України біографії, щоб ті могли називатися також західноукраїнцями, які не визнавали себе радянськими громадянами, аби уникнути депортації до сталінського СРСР. Так Іваненко з Київщини ставав Іванцівим із маленького села під Перемишлем і рятувався таким чином від комісії радянських спецслужбів, які вишукували колишніх співвітчизників у таборах біженців та полонених і за байдужої згоди західних союзників відправляли їх одразу ж у руки НКВС та ГУЛАГів.

У «Галичині» були переважно галичани та українці із земель, які до війни контролювала Польща, але не лише вони. У переформованій після Бродів та перейменованій у листопаді 1944 року на Першу українську дивізію були також українці з-поміж радянських військовополонених, цивільних, вивезених на примусові роботи до Німеччини, представників інших військових формувань. У хаосі війни людські долі складалися дивовижно, але переважно трагічно.

ПРО ПОЧАТОК

Найпоширеніше і найпростіше запитання до дивізійників: хіба вони мусили йти служити німцям? Хіба не знали про нелюдську сутність гітлеризму? Критики кажуть, що тисячі менш поінформованих українців, вочевидь, зробили невиправну помилку, ставши до лав дивізії, а на обізнаніших представниках української еліти з «Галичини», мовляв, лежить відповідальність за недалекоглядні, а то й зловмисні кроки. Одному з учасників переговорів з німцями Михайлові Добрянському, якому також випало доживати віку в Лондоні, судилося не раз відповідати на такі закиди. Під

БРАК ДОВІРИ МІЖ НІМЕЦЬКИМИ ОФІЦЕРАМИ ТА УКРАЇНСЬКИМИ СОЛДАТАМИ ДИВІЗІЇ НАЗИВАЮТЬ ОДНІЄЮ З ПРИЧИН РОЗГРОМУ ПІД БРОДАМИ В ЛИПНІ 1944 РОКУ

звинувачення лунають гучно й переконливо. У наші дні мова йде про політичні баталії, геополітичні цілі, пропаганду та полеміку істориків, але ще не так давно в цьому ідеологічному протистоянні були справжні жертви.

З ВИСОТИ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Якось у західній частині Лондона в просторій хатині з малопомітними, але відчутними українськими елементами інтер'єру я розмовляв із поважного віку чоловіком Михайлом Шкромидою. Він люб'язно запросив мене додому і за обідом мав розповісти про дивізію «Галичина», у якій числився аж до самого кінця, коли навесні 1945-го близько 14 тис. дивізійників перейшли Австрію зі Східного фронту на Західний, щоб здатися там британським військам.

Коли я витяг записник і сказав, що хотів би занотувувати деякі факти, вираз обличчя пана Михайла змінився, він почав говорити затиноючись і гублячись у думках. Я вирішив сховати блокнот і бути не журналістом, а просто співрозмовником, зацікавленим представником покоління українців, які навчалися в радянських школах і яким не дозволялося знати історію. Найбільше в його розповіді вразило навіть не те, якими сповненими конфліктами були взаємини між українськими солдатами дивізії та німецькими офіцерами, що становили всю вищу командну ланку. І на-

ДИВІЗІЯ «ГАЛИЧИНА» В ДАТАХ

Березень 1943 — губернатор округу Галичина Отто фон Вехтер подав у Берлін ідею створити дивізію з українців, щоб посилити німецьку війська на Східному фронті й не допускати молоді до участі в УПА.

Квітень 1943 — оголошено набір у дивізію.

Жовтень 1943 — Добровільна дивізія «Галичина» офіційно налічувала 13 тис. воїнів.

Червень 1944 — дивізію відправили на Східний фронт.

Липень 1944 — розгром під Бродами. До лав повернулося близько 3 тис. бійців. Більшість загинула. Частина дезертирувала і приєдналася до УПА.

Листопад 1944 — німці пішли на поступки, дозволивши офіційно додати до назви дивізії слова «Перша українська».

ДИВІЗІЯ ГАЛИЧИНА В ДАТАХ

Березень 1945 – Гітлер зі здивуванням довідався про існування української дивізії. Обурився фактом витрат ресурсів Німеччини на українців і наказав роззброїти цю військову одиницю, але наказ скасувало командування на місцях.

Квітень 1945 – «Галичина» склала нову присягу на вірність Україні як Перша українська дивізія Української народної армії.

Травень 1945 – дивізія знялася зі Східного фронту і здалася британським військам в Австрії.

Квітень – червень 1947 – понад 8 тис. полонених дивізійників перевезені з таборів в Італії до Британії. Багато з них емігрували до США та Канади.

Осінь 1948 – дивізійників зняли статус військовополонених, але право на вільне працевлаштування та вибір місця помешкання у Британії більшості з них отримали аж 1952 року.

1986–1987 – у Канаді працювала державна комісія, яка не знайшла підтверджень підозрам про причетність дивізії як військової одиниці до злочинів війни. У Британії їх розслідували парламентський комітет і спеціальний підрозділ Скотланд-Ярду, які не знайшли підстав для обвинувачень жодного з колишніх українських воєнків «Галичини».

**50 РОКІВ
САМОТНОСТІ.**
Ветеран на світовому з'їзді воєнків «Галичини», що відбувся в середині 1990-х

час війни він був одним із керівників базованого в Кракові Українського центрального комітету на чолі з науковцем Володимиром Кубійовичем, що намагався захищати політичні та соціальні інтереси нашого населення на окупованих німцями територіях.

Верхівку УЦК становили освічені та помірковані інтелектуали зрілого покоління, які мали досвід політичної діяльності в довоєнній Польщі і яким було не по дорозі з революціонерами ОУН, а особливо з послідовниками Степана Бандери. Політичні діячі, які до війни намагалися порозумітися з Варшавою, вважали відчайдушну партизанську боротьбу УПА на всі фронти нерозсудливою. Саме старший соратник пана Добрянського професор Володимир Кубійович очолив переговори з німцями, вважаючи, що Німеччина «дихає на ладан», що Європу очікують приблизно такі самі катастрофічні зміни, як і після Першої світової війни, коли розвалилися імперії і лише народи з військовою потугою змогли сформувати свої держави.

Українці тоді програли, а молода тогочасна Польща стала не лише володарем на західноукраїнських землях, а й прикладом, болісним нагадуванням про те, чого могла досягти Українська Народна Республіка. В останніх розмовах у 90-х роках XX століття в Лондоні Михайло Добрянський зі старечим відчаєм чоловіка, який поспішав, поки ще був живий, пояснити наступним поколінням уроки історії, майже викрикував: «Це був єдиний очевидний на той час вихід. Німці й так насильно рекрутували українців».

Німеччина справді набирала українців, часто примусово, в різні військові формування, використовуючи їх як гарматне м'ясо для своєї армії, що відступала. За словами Добрянського та Кубійовича, вони сподівалися змусити німців принаймні зараховувати їх в одну військову одиницю. Решту вимог УЦК було відкинута, окрім хіба що обіцянок, що дивізія, яка створювалася за ініціативою і рішенням саме німців, мала бути саме фронтовою і за-

лучатися тільки на Східному фронті, щоб не допустити повернення сталінського більшовизму. У 1940-х роках галичани вже знали, що 21 місяць радянської влади супроводжувався десятками тисяч розстріляних та сотнями тисяч репресованих, і багато хто усвідомлював, що на зміну німецьким окупантам йдуть, напевне, такі ж.

Старші українські політики Галичини були переконані, що в період боротьби однієї антиукраїнської імперії з іншою втрачати нагоду створення вишколеного та озброєного українського формування було би непростимо. Навчені в університетах Відня інтелігенти вважали, що історія чітко вказувала їм напрям дій. Вони знали про польські легіони XIX сторіччя у військах Наполеона Бонапарта, які йшли служити Французькій імперії, щоб воювати проти іншої, ворожої полякам Російської. Вони також бачили, що на початку XX століття недовге існування УНР і ЗУНР було б іще коротшим, якби не підрозділи українських галичан зі створених в армії Австро-Угорщини Січових стрільців.

Але чи усвідомлювали тогочасні активісти, що, ставши до лав німецького Вермахту, будуть назавжди заплямовані гітлеризмом? Деякі історики кажуть,

СПІЛЬНІ СПОГАДИ. Розкидані по світах дивізійники зустрілись у Львові

що частково вони розуміли це, але вважали, що Гітлеру все одно настане кінець, а в м'ясорубці світової війни армія українцям буде потрібна щоразу більше. На непросте становище «Галичини» в німецькій армії вказує у виданих у Лондоні мемуарах колишній дивізійник Володимир Гоцький, переповідаючи, як у літню ніч 1944 року довкола казарм дивізії в Ногаймері німці виставили кулеметників і кілька днів нікого не випускали. Це сталося після замаху групи німецьких офіцерів на Гітлера в Берліні. За словами Гоцького, «вони не знали, на якому боці могла би виступити «Галичина».

ДИВІЗІЮ СС НАВМИСНО ПЛУТАЮТЬ ІЗ УКРАЇНСЬКИМИ СІЧОВИМИ СТРІЛЬЦЯМИ, УСЕ ТЕ ДОМІШУЮТЬ ДО УПА І НАЗИВАЮТЬ ФАШИЗМОМ

Саме брак довіри між німецькими офіцерами та українськими солдатами дивізії називають однією з причин розгрому під Бродами в липні 1944-го. На думку професора Кубійовича, зафіксовану в передмові до однієї з перших книжок про «Галичину», «...Більшість німецьких старшин в Дивізії і, зокрема, її командир не

хотіли зрозуміти її політичного значення. Для тих, що спричинилися до її створення – як німців, так і українців, та для тисяч українських вояків це була українська Дивізія з німецьким керівництвом. Для загалу німецьких старшин це була звичайна німецька дивізія, сформована з українців... Непорозуміння політичної ролі Дивізії спричинило її катастрофу під Бродами».

НОВЕ ПОКОЛІННЯ «ДИВІЗІЙНИКІВ»

В українській церкві у серці Лондона ще до середини 1990-х була майже непорушна традиція: під час недільних богослужінь праворуч від входу сиділи чоловіки. Вони майже завжди були в костюмах і з краватками. Ліворуч – жінки, деякі в капелюшках. З роками, особливо в рядах праворуч, ставало помітно, як голови парафіян, багато з яких були ветеранами дивізії, білили і їх ставало щоразу менше. Тих, хто може ділитися власними спогадами про події війни, залишається зменька.

Але склалося так, що саме влітку 2011 року почала втілюватися ідея нової ветеранської організації в Англії. Зусилля хочуть об'єднати нащадки дивізійників.

Одним з активістів, ймовірно, буде Майкл Мельник. За батьків беруться відповідати діти. Їм буде нелегко, але вони здатні донести факти і свою думку сміливіше та вміліше.

Через 15 років самовідданої праці Мельник видав книжку про дивізію «Галичина» англійською мовою. Насичену архівними документами, фотографіями та свідченнями «To Battle» (англ. «До бою») із неабиякою цікавістю сприйняли фахівці-історики. Тепер Майкл розглядає пропозицію німецького видавництва опублікувати розширену версію свого дослідження. «Перша книжка, – каже він, – вмістила лише третю частину зібраних матеріалів». Майкл Мельник хотів би додати в неї більше особистих спогадів людей. Деякі розповіді з огляду на свою трагічність не дають йому спокою і досі. Історія може бути уроком для людей лише тоді, коли її знають. ■

КЛАВІШНИК, ЩО СТАВ ПІАНІСТОМ

Дмитро Шуров про бажання бути українським Елтоном Джоном, палаючі очі музиканта та сидіння на лавці як рису національного характеру

Богдан Буткевич

Андрій Ломакін

Про таких кажуть: трохи не з цього світу, їм дано бачити те, що сховане від очей звичайної людини. А ще цих особистостей називають вічно молодими. Найвідоміший український рок-піаніст, музикант екстракласу, який встиг попрацювати майже з усіма успішними гуртами та виконавцями України й Росії («Океан Ельзи», Земфіра, «Бумбокс», Esthetic Education тощо) – все це Дмитро Шуров, фронтмен і лідер нарешті власного гурту «Ріанобой».

МУЗИКА НОМЕР ОДИН

Я ніколи не мав іншого вибору, окрім як стати музикантом. Почав займатися музикою з чотирьох років. Мій тато – поет, що грає на кількох музичних інструментах. Ми жили в готельці, проте в крихітній кімнатці збиралося безліч народу. Я, щоправда, найчастіше ховався за дверима, бо був сором'язливою дитиною. А потім мене віддали вчитися до піаністки на прізвище Зельцер. Вона позаймалася зі мною три місяці й емігрувала до Ізраїлю. Проте встигла «зачепити» своїм прекрасним викладанням. Скажімо, тривалість нот вона пояснювала на прикладі яблука: розрізала його на половинки, чверті, вісімки тощо. Я навіть ніколи не думав ні про що інше, окрім музики.

Нещодавно замислився про професію пілота. Просто

дуже люблю літати. Саме зараз збираюся піти на курси. Про власний літак не мрію – все одно в нас польоти над містами заборонені для приватників. До речі, від однієї думки про стрибок із парашутом у мене все всередині згортається. Цікаво було б ще побути капітаном далекого плавання.

У музичній школі мені було нудно, тому її швидко кинув. Коли я до неї пішов, моїми богами в музиці були люди, яких не містила шкільна програма: Елтон Джон, Стіві Вандер тощо. Я чесно сказав батькам, що мені не в кайф, а вони, хоч як дивно, відповіли: гаразд. І купили перші в моєму житті клавіші – маленьку «самограйку», в якій навіть не було внутрішньої пам'яті. Це означало, що, зробивши якесь аранжування, його треба записувати на папері, бо, тільки-но ти виймав цей синтезатор із розетки, всі звуки та мелодії «вилітали». Тобто, коли я працював на цьому апараті, доводилося все робити за раз: придумувати гармонію, записувати на касету. Я почав займатися цим в 11 років. Досить швидко з'явилася гарна клієнтура – переважно місцеві (вінницькі. – Ред.) співаки. Вершина моєї тодішньої кар'єри – 30-хвилинний музичний супровід для українського народного танцювального колективу. Зараз мені страшно уявити, яким чином за один день я все встиг. Тоді ж не було ніяких вирівнювачів звуку та інших зручних технічних «прибамбасів», кожен удар барабанів доводилося прописувати власними руками.

Я навчався в Київському лінгвістичному універси-

теті, який часто називають справжнім музичним закладом. На факультеті практичної психології, до речі. Це ідеальне місце для музикантів, там панувала невимущена атмосфера. Я здобував освіту разом із Кашею Сальцовою (фронтвумен «Крихітки». – Ред.), Артуром Даніеляном (гурт «Фактично Самі». – Ред.), хлопцями з колективу «Щастя». Тож виш справді був рок-н-рольним. Коли я всерйоз задумався про те, щоб поїхати вчитися до Америки й стати джазменом, на мене вийшов Юра (Хусточка, тодішній басист «Океану Ельзи», що запросив Шурова до складу гурту. – Ред.). А тепер у «Ріанобой» я і жнець, і на дуді гравець, як кажуть, тобто доводиться займатися продюсингом, та й узагалі всім, що пов'язано з виробництвом музики як продукту, її просуванням і продажем.

Очі музиканта завжди мають палати. Коли вони тьмяніють, його цінність як професіонала різко падає. Якщо в тебе є талант і ти вмієш працювати, то завжди знайдеш собі місце.

Є дві речі, що можуть завадити розвитку артиста. По-перше, його комплекси. Наприклад, дуже багато моїх друзів-музикантів не поважають і не розуміють простих речей. Не усвідомлюють, що просте написати значно важче за складне. Особисто в мене пішли роки на осягнення цього. Зате тепер альбом Джона Леннона «Imagine», простий як три копійки, для мене є найкращим прикладом музичної душевно-

сті та виразності. Якщо говорити конкретніше, то, приміром, більшість барабанщиків не розуміють, що простий ритм організує гурт, а не гурт підіграє барабанщикам, даючи йому можливість «ліпити» збивки, брейки тощо. При цьому ще й підморгувати першому ряду глядачів. По-друге, це незбіг особистості та часу. Буває так, що артист у своїй творчості випереджає загальні смаки на кілька років, і тому в нього нічого не виходить. Ця проблема загальна, не тільки українська, але від того не менш болюча.

Будь-який концерт для мене – дуже важлива подія, до якої я завжди ретельно готуюся. Намагаюся, щоб усе було чітко відпрацьовано до автоматизму. Готовий запрошувати, наприклад, звукорежисера з іншої країни, щоб гарно прозвучати на конкретному виступі.

Між клавішниками та піаністами величезна різниця. Адже клавішник – це учасник якогось танцювального проекту, який придумує прикольную мелодію з трьох нот і крутить ручку звуку. А піаніст – людина, що як мінімум грає на живому інструменті чи на максимально наближеному до живого. Ще в часи «Моделі» (третій студійний альбом «Океану Ельзи», 2001 р. – **Ред.**) у мене відбувся перехід від клавішника до піаніста. І

відтоді я завжди граю на живих інструментах ті самі піано-партії. Це важко, незручно, це жертви – возити з собою інструмент вагою 30 кг на всі концерти. Але воно того варте. Саме тому я піаніст. Усім своїм шляхом, своїми поневірками, мозолями на пальцях, які натираю, граючи глісандо, заслужив право називатися саме так.

Українські музиканти цікавіші за російських. Не знаю, чим це пояснити – ментальністю, характером, близькістю до Європи, але в Росії майже всі грають однаково. Немає і близько тієї креативності, що є в наших.

Більшість із тих, з ким хотілося б зіграти, вже померли. Дуже вразила колись Омара Портуондо (кубінська співачка. – **Ред.**). Настільки, що з'явилась ідея «підсидіти» її клавішника, поїхавши з нею в тур спочатку як прибиральник. Повірте, всі великі люди починали свій шлях із прибиральника. До речі, коли я планував стати джазменом, то реально придивлявся, до кого б напроситися на цю поважну вакансію. Кортіло до Телоніуса Монка (видатний американський джазовий піаніст, один із засновників бібопу. – **Ред.**) у Мемфіс, але він на той час уже помер. В Україні ж, здається, з усіма на сьогодні цікавими музикантами вже попрацював. За останній час мене найбільше вразив Сергій Бабкін.

ПРО РАМКИ Й КОРДОНИ

Український музичний ринок витримує не більш як одного виконавця/гурту в одній ніші. І це величезна проблема, бо вона не дає

розвиватися ні самому ринку, ні музикантам, ні слухачам. Наведу приклад Esthetic Education, який свого часу створив певну нішу англомовної української поп-рок-музики. Тепер, коли колектив у творчій відпустці, лакуну зайняв Gorchitza Live Project. І все, окрім них є цікаві виконавці, але знають тільки одних. Я сформулював би питання навіть трохи ширше: проблема не тільки в тому, що ніші в нас такі малі, а й у тому, що музиканти відразу ставлять собі за кінцеву мету в якусь із них потрапити. Замість того, щоб придумати щось своє цікаве та інакше. Сподіваюся, що «Ріанобой» зараз створює якраз нову нішу, коли songwriter (автор пісень. — **Ред.**) сам виконує свої пісні, граючи при цьому на інструменті. Можна сказати, намагаюся стати українським Елтоном Джоном. У музичному сенсі.

У Росії набагато більше музичних подій, тому українські музиканти туди так масово їдуть. Річ не в патріотизмі, а в наявності цих заходів. У РФ банально більше грошей і слухачів.

Кожен виконавець повинен пройти через фестивалі. Він мусить пограти під дощем, у нього мають кидати запальнички та пляшки. Мені, наприклад, узагалі колись парасолькою в голову влучили на одному з російських рок-фестивалів — просто Esthetic Education, де я тоді грав, поставили чомусь виступати перед гуртом «Аліса», фанати якого не надто чемні. Взагалі найчастіше такі ексцеси виникають саме через ось такі помилки організаторів у визначенні порядку виступу команд. Тобто список складають виходячи не з музичного стилю виконавців, а з часу їх приїзду/від'їзду.

Вважаю себе українським артистом. Українська мова набагато зручніша для творення текстів, мелодійніша та гармонійніша. Як і англійська, до речі. Взагалі написання пісін — це певною мірою екстремальний момент, коли все зайве відсіюється, а залишається лише сутнісне. Мене цікавлять

БІОГРАФІЧНА НОТА

Дмитро Шуров

Музикант, піаніст, колишній учасник «Океану Ельзи» (з 2001 по 2004 рік), член гурту Esthetic Education (з 2004-го), у 2006–2009-му був піаністом у команді Земфіри. Наразі фронтмен свого сольного проекту «Ріанобой». Народився 31 жовтня 1981 року у Вінниці. Закінчив диригентсько-хорове відділення Вінницького музичного училища, навчався у Франції, в ліцеї Огюста Ренуара в Ліможі, а також у штаті Юта, США. Співорганізатор київських фестивалів інді-музики Гогольfest і Moloko. Окрім співпраці з музикантами Шуров активно пише музику для кінострічок і фешн-показів.

наш час, наша територія. Бо я звідси, і тому можу надіслати якийсь сигнал, що буде зрозумілий тут. Скільки людей його вловлять, стільки й буде в мене слухачів.

На Захід у нас зараз зорієнтовані гурти з фактично танцювальною музикою, де мова тексту взагалі не особливо важлива. Вони працюють у першу чергу над звуком. Що стосується фолькових колективів, то в принципі це явища місцевої культури, які не надто цікаві за межами проживання свого народу. Навіть урахувавши моду на world music.

Інтернет дуже розвиває кордони. Якщо тобі сподобалася музика, то немає великого значення, звідки вона. Це в часи класичного «Океану Ельзи» були якісь спеціальні телевізійні стратегії розкручування пісень аж до того, що коли кліп під якусь пісню не встигали зробити одночасно з її презентацією, то все доводилося відкладати на рік. Зараз значно простіше: виклав запис в інтернеті, й наступного дня тобі вже телефонують із пропозиціями. Далі ти їдеш пропагувати свою музику. І заробляти, адже в наших умовах гроші реально платять тільки за концерти.

У кліпі обов'язково має бути концепція. Я принципово не розумію відео, про які неможливо розповісти однією фразою: цей кліп такий-то. На жаль, більшість українських виконавців натомість знімають набір блимаючих картинок. Для мене прикладом класного кліпу є робота «Бумбоксу» на пісню «Поліна». Сподіваюся, наше нове відео «Відьма» саме таке.

Корпоратив – хороша річ, якщо ти його контролюєш. У цьому питанні фінансовий аспект не має нічого визначати. Музикант повинен чітко розуміти, куди їде грати, для кого й для чого. Навіщо дозволяти запрошувати себе на якийсь День залізничника, коли в залі 50 пенсіонерів, які ніколи в житті не чули ні про тебе, ні твоєї музики. Такі варіанти мають відскакіти ще на рівні менеджера, якого в нас, як

я вже казав, немає. Мабуть, тому ми рідко граємо на корпоративах, адже як тільки я відчуваю хоч якийсь підступ, то одразу відмовляюся.

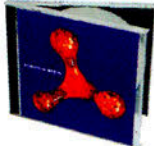
У розвитку музичного проекту бізнес і музика ма-

МУЗИКАНТ ПОВИНЕН ЧІТКО РОЗУМІТИ, КУДИ ЇДЕ ГРАТИ, ДЛЯ КОГО Й ДЛЯ ЧОГО

ють йти поруч. А не протиставлятися одне одному, як це часто буває.

ДИСКОГРАФІЯ

«Океан Ельзи»

«Модель», 2001
«Суперсиметрія», 2003
«Твій формат», 2003

Esthetic Education

«Face Reading», 2004
«Live At Ring», 2006
«Werewolf», 2007

Земфіра

«Спасибо», 2007
«Зелёный театр в Земфире», 2008 (DVD)
«Z-Sides», 2009 (збірка)
«Земфира. Live2», 2010 (концертний альбом)

«Ріанобой»
«Этажи», 2011

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІКИ

Харківська і київська публіка зовсім різна. На Сході країни люди набагато менше думають про те, хто перед ними виступає, а більше слухають власне музику. Вони з перших нот починають «качатися», плывуть за музичною течією, розслабляються. Трохи складніше виступати в Донецьку. В столиці ж усе зовсім не так. Перші три пісні київські глядачі придивлятимуться, хто перед ними стоїть, у що він одягнений, який має вигляд. Тільки на четвертій-п'ятій композиції вони нарешті звертають увагу на музику і думають: нумо, чим ти нас сьогодні здивуєш? Подібна ситуація і в Москві, тільки ще довший період оцінювання. Але найдивовижніша аудиторія в Сибіру, де я дуже багато бував під час турів із Земфірою. Там більшу частину року зима, усе вкрито снігом. І люди спочатку такі самі холодні: коли граєш, не відчуваєш жодного «фідбеку», незрозуміло, слухають тебе чи ні. Вони просто стоять – ніби по очах видно, що їм подобається, але жодних рухів. Ти мало не шкіру із себе здираєш, щоб їх розворушити, але марно. І ось концерт закінчується й починається якась вакханалія емоцій. Сибірські глядачі готові бігти кілометри за автобусом із музикантами, віддати тобі останню сорочку, носити на руках. Тобто для них є проблемним виявляти емоції одразу, але потім вони просто вибухають.

За останні роки зросла якість української публіки на концертах, проте зменшилася її кількість. Пам'я-

таю період у житті «ОЕ», коли зали були заповнені вшент зазвичай, на виступах панувала абсолютно безумна атмосфера. Проте люди не чули музики – їм радше подобалося те, що в нас нарешті концерти. Це було як «сире м'ясо» – на вигляд красиве, а на смак не зовсім. Тепер глядачів менше, зате вони розуміють власне музику набагато більше. Знаюча українська публіка – це щось неймовірне. І таку думку на сто відсотків підтримують західні музиканти, яких ми запрошували на фестиваль Moloko.

Надто багато українців просто не мають матеріальної змоги ходити на концерти. Допоки люди в Україні здебільшого змушені думати, чи зможуть вони завтра купити собі їжі, музика в нас не буде дуже розвиватися. У всіх українських музикантів через цей фактор однакові проблеми. Так само доводиться по 300 разів обговорювати кожен стілець у технічному райдері, прораховувати кожен гривню у своїй та чужій кишеньках.

Наші люди звикли сидіти на лавці. От зранку виходжу з дому і стабільно бачу біля під'їзду 10–15 чоловіків віком від 15, коли я вже непогано заробляю, і до 60 років. Допоки наші люди із задумливим виглядом сидітимуть на лавках, в Україні буде так, як є тепер. Якщо вже так кортить нічого не робити, то їдьте до Індії, до якогось ашраму, де тебе годуватимуть за те, щоб ти промовляв мантри, які покращують ауру. Враховуючи нашу ментальність, боюся, в найближчому майбутньому велетенських змін очікувати марно.

Політика мене не цікавить. Натомість непокоїть екологічна тематика. Планую цим зайнятися активніше, як тільки знайду відповідні кошти. Адже влаштовувати якісь клубні концертики, як у нас прийнято, не збираюся, бо це маячня. А ось якщо в Україні з'являться електромобілі, то й собі неодмінно куплю і пропагуватиму їх. У політичний тур за будь-якого кандидата не поїду в жодному разі за жодні гроші. ■

Хвороби зростання

Чи варто писати поезію після 20-ти?

Автор:
Катерина Мішук

Часом поетами – а не лише нареченими – теж стають «із розрахунку». Сучасна молодь охочіше береться писати вірші, тому що заздалегідь планує свою літературну кар'єру. Стаєш автором кількох поезій – і з ними вже можна подаватися на конкурси й брати участь у всіляких читаннях та слемах. Так здобувають славу без жодної надрукованої збірки. Зрештою, навіть щоб її видати, потрібно значно менше часу і грошей, аніж на роман. Згодом юний віршувальник може піти у творче забуття або перекинутися на «доросліший» жанр – прозу.

А буває, коли зрілі поети «тікають» у прозу, але ці дебюти не завжди вдачі навіть для класиків літератури. Такі метаморфози змушують задуматися, чому в якийсь момент в автора виникає потреба висловитися прозою і що це тоді – творча еволюція чи свідчення, що він вичерпав себе в поетичному слові? І навпаки, чому так мало прозаїків переходять на поетичну форму висловлювання?

ПРОЗА «НА ЗАМОВЛЕННЯ»

Прозову творчість деяких сучасних поетів, що заявили про себе наприкінці 1980-х, можна назвати прозою на вимогу. Період перебудови, як і належить переломним історичним етапам, потребував нових літературних форм та сюжетів. Він і став тим замовником скандального роману «Польові дослідження з українського сексу» поетеси Оксани Забужко, що народився в новоствореній незалежній державі. Про відверті речі заговорили відкрито, детально і без мета-

фор. Навряд чи інтимна лірика могла б так усе відтворити. В одному з інтерв'ю письменниця зізналася: поезію пише для себе, водночас проза завжди твориться для друку, тобто з думкою про те, що текст хтось читатиме. Тому прозовий твір – апіорі сконструйований світ із виваженими висновками і власною ідеологією. Якщо у віршах митці себе висловлюють, то прозою просто спекулюють.

Текстуальна гра, іронія, буфонада – нові художні засоби часів перебудови, завдяки яким Юрій Андрухович осучаснив поезію. Згодом їх також застосовував у своїх романах. Відповідно за прозу взявся не задля творчих експериментів. У своєму першому романі «Рекреації» письменник означив відродження української літератури до життя. Месіанський пафос автора помітний і в художніх творах, і в інтерв'ю. Він зовсім його не приховує, тому дозволяє собі видати цикл розмов із самим собою за роман, заманоючи читача пікантною назвою «Таємниця». Мабуть, саме тому журналісти видання «Одесская жизнь» у своєму ексклюзиві з «героєм нашого часу» представили його так: «Не священник, але Патріарх». Цікаво, якщо епатаж і балаган – це героїзм, то чи буває буфонада героїчною в найкращих епічних традиціях? Художні засоби і форми, врешті, виявляються неважливими, бо ні до чого не можуть зобов'язати сучасного митця: «Жоден автор нічого «не повинен». Хіба що намагатися завжди писати добре й не обманювати ані себе, ані інших. Яку він вибере для цього форму, в принципі не так і важливо. Різниця між поезією та прозою радше несуттєва і зво-

ВЕДМЕЖІ ПОСЛУГИ.
Сергій Жадан та Олександр Ірванець, що «еволюціонували» від поетів до прозаїків, навчають Ведмедя Степана мистецтва творчих трансформацій

ФОТО: ТЕТЬЯНА ДАВІДЕНКО

диться загалом до зовнішніх, графічних ознак: записати те, що хочемо сказати, строфами чи абзацами. Свого часу я відчув, що маю достатньо строф (адже був автором кількох сотень віршів), і став писати прозою. Однак зі світоглядного чи естетичного погляду це було не запереченням попередньої лінії, а її плавним продовженням». Погані літературні твори, на думку письменника, з'являються не через те, що написані в недоречній для того час чи не у відповідній формі. Вони виникають, «коли авторові насправді сказати нічого, а він усе-таки щось плете, бо виконує якийсь уявний обов'язок перед читачами, критиками і самим собою». Що варто робити митцям у таких випадках, Андрухович не розповів. Можливо, заспівати.

ПОЕТИ В «ТВОРЧІЙ СТАРОСТІ»

Літературне амплуа змінюють із внутрішніх причин, такий перехід можна сприймати як спроби жанрово урізноманітнити письмо чи як логічне продовження творчості. Саме творчими етапами вважає ці зміни поет і прозаїк Іван Андрусяк. У кожного митця вони відбуваються індивідуально в певний час. Вік і письменницький досвід тут не визначальні. Проте кожен має пережити період із максималістськими потягами до експериментування, а колись «піти на пенсію». Інша справа, що жанрові межі є такими нечіткими й суперечливими, як і стадії авторської еволюції: «Є прозова поезія (багато хто саме так характеризує популярний сучасний верлібр), є поетична проза, є, зрештою, особливий жанр поезії в прозі, є ціла низка інших межових та експериментальних жанрів. Я за своїм світовідчуттям не прозаїк – у мене мислення поетичне, таке, що ґрунтується на метафорі, а не на сюжеті. Однак майже кожен віршувальник рано чи пізно відчуває бажання розширити межі свого художнього мовлення, спробувати нові можливості, які відкриваються під час роботи з іншими видами чи жанрами літератури».

Коли саме настає «творча старість», Андрусяк відповідати

не береться. У кожного автора, за словами поета, вона перебігає по-своєму: «Хтось, як мій друг і колега Степан Процюк, після тридцяти не силувано, а цілком природно перестає писати вірші й переходить на прозу та есеїстику, а хтось, як один із моїх найулюбленіших поетів Микола Бажан, може і в глибокій старості творити поетичні шедеври».

Для автора численних поетичних збірок Анатолія Дністрового літературна діяльність – вияв егоїзму, а будівельним матеріалом для неї є будь-який життєвий досвід. Відтак прозаїками стають, коли поезія вже не може його вмістити. І навпаки, вірші треба писати змолоду, бо саме тоді митець здатний якнайвлучніше вловлювати й висловлювати миті, з яких вони творяться. Після романів, на думку письменника, братися за поезію не варто. Вона може якісно постраждати, якщо, звісно, йдеться про літературний жанр, а не про любовні пригоди. Можливо, й справді шлях будь-якого автора має пролягати від метафори до сюжету, і повернути назад – означає схибити. Однак поетам властиво блукати. У пересічній свідомості це неодмінно романтичні мрійники чи гульвіси. З віком миритися з цим статусом, погоджеться, стає все важче. У прозаїків такі проблеми виникати не повинні. Придумувати сюжети значно відповідальніше і складніше.

Молода авторка поетичної збірки «Біле Благо» Галина Ткачук вирішила взятися за написання роману з внутрішніх причин. Але, крім того, керувалася «елементарним бажанням відтворити щось таке, що було би зрозуміле іншим». Адже віршовані форми не завжди давали змогу досягти цього ефекту. Поезію і справді читатиме не кожен, не всім вона «по зубах». Але мова не про те, що вона недоступна масам. Важливо, щоб це не були суцільні метафори. Як казав послідовний прозаїк, польський письменник Вітольд Гомбрович, поет – істота, яка не в змозі виразити себе, бо мусить висловлювати вірш. Так і виходить, що прозовий текст через його відносно більшу відкритість читачеві обирають ті, хто турбується про інших. ■

ФОТО: ТЕТЬЯНА ДАВІДЕНКО

ДИТЯЧИЙ СВІТОГЛЯД

Коли поети розмінюють вірші не просто на прозу, а на дитячі оповідки, навряд чи можна говорити про якісь творчі етапи. Хочеться думати про зміну світогляду. Іван Андрусак вважає, що до дитячого тексту треба «дозріти» морально: «Є прекрасні письменники, до того ж молоді, які власних дітлахів ще не мають, але дуже успішно пишуть для них. Оксану Луцківську чи Зою Жук, приміром, не лише мої малявки, а й я сам із задоволенням читаю. Тож це навіть не від віку й досвіду залежить, а радше від світовідчуття...» Іван Андрусак вірніше майже половину свого життя. Свою першу суто прозову книжку написав чотири роки тому. Дебютував дитячою повістю «Стефа і її Чакалка». Не дивно, що поетові одразу поставили діагноз, мовляв, із роками «здитинів». Хоч як парадоксально, автор вважає, що завдяки письму для маленьких читачів подорослішав. Адже за тексти для дітлахів письменник має відповідати по-дорослому. Вони дуже довірливі й вразливі. А ще надто чутливі до дидактичного тиску.

На думку поета Романа Скиби, для того щоб писати вірші для малюків, спілкуватися з ними не обов'язково. Понад те, автор не має читати їм свої вірші, адже таким чином виказує, що невпевнений у тому, що творить.

GENERATION GAP.

«Батьки», «діти» й «онуки» літсцени: поет-драматург Олег Лишега, поет-прозаїк Світлана Поваляєва, поет-музикант Григорій Семенчук

Тому хоче на когось випробувати свою творчість. «Як правило, дитячу літературу класифікують відповідно до віку, а інколи навіть статі її читачів. Приписують їм ті чи інші книжки майже як ліки: це для дошкільнят, а те можна давати дітям молодшого шкільного віку. Чому б не дозволити малюкові самому обирати, що і коли читати? Якщо вже читачів сприймати як пацієнтів і думати про наслідки від різних передозувань, то тексти для дорослих також варто розмежувати і «відпускати за рецептом», — вважає він.

ЕСЕЇСТИКА ЯК ПОРЯТУНОК

Поети частіше «граються» формою, прозаїки — сюжетними елементами. Не дивно, що знужені формотворчістю віршувальники вдаються до есеїстики, щоб розширити свої можливості. Адже це чи не найлі-

ПРОЗОВІ ШІСТДЕСЯТНИКИ

Ліна Костенко не єдина поміж поетів-шістдесятників, хто має прозовий доробок. Хоча Миколу Вінграновського пам'ятаємо передусім як видатного поета, він також виявив себе як автор повістей, режисер і кінорежисер. Поряд із віршами багато працював над сценаріями до художніх фільмів: «Ескадра повертає на Захід» (1966), «Тихі береги» (1973), «Климко» (1984), а ще документальних: «Слово про А. Малишка» (1983), «Щоденник О. Довженка» (1989). Збірка кіноповістей є і в Івана Драча, який написав близько десятка сценаріїв до стрічок: «Крилиця для спраглих» (1964), «Камінний хрест» (1968), «Пропала грамота» (1972), «І в звуках пам'ять відгукнеться...» (1986) тощо. Ігор Калинець до прозової форми взявся після повернення з'язиці, коли замовк як поет. Відтоді написав лише кілька казок і повістей.

беральніший жанр. Чого тільки не дозволяє авторові! Звісно, якщо в нього є елементарне почуття творчого смаку. Початківцю, наприклад, замаскувати невдалі текстувальні прийоми. При цьому зачинати свою письменницьку діяльність з есеїстики наважуються одиниці. Попри характерну ідейну спонтанність та всеохопність, вона «смакує» не всім. Приваблює насамперед тих читачів, які відмовляються від «легкого читива» заради концептуальної гри з текстом чи інтелектуального штурму. В Україні популярності суто на есеїстиці не заживеш.

Романістам, за словами Юрія Андруховича, потрібно мати початковий прозовий досвід. «Забіги на короткі дистанції» — задоволити в оповіданнях — необхідно в'язково допоможуть його набуті. Романи самого письменника починаються з есеїстики: «Мої есеї — найчастіше своєрідні прологи до романів, промацування ідей, з якими ще доведеться працювати. Це не означає, що їхня роль суто допоміжна, навпаки, вона визначальна». Нерідко до збірок есеїв потрапляють записки письменників, зроблені в різний час. Тоді, хоч би який диявол там сховався, автор завжди може виправдатися. Усі суперечності, мовляв, є наслідком того, що погляди змінюються, а рукописи не горять.

Міркуючи над питанням, що таке література, Жан-Поль Сартр діагностував у XX столітті кризу поетичного слова. Говорити про тенденції в багатоманітній сучасній літературі, а тим паче обґрунтовувати їх із позиції відповідності «духові часу» завжди ризиковано. Насамперед тому, що все в теперішній культурі змінне й перехідне. Відтак, якщо поети стають прозаїками, не варто сприймати це як поетичний апокаліпсис. Кожен автор має на це право. Скільки треба написати віршів, перш ніж наважитися на такі зміни, — питання, що залишається відкритим. Мабуть, у кожного митця є свій внутрішній «лічильник». Він визначає, коли поетичні рядки варто замінити на прозові, почати експериментувати чи перестати писати взагалі. Але, на відміну від біологічного годинника, нерідко помиляється. ■

Вже не варвари. Ще не європейці

Політичний дебют у лібрето

Наприкінці сезону Національна опера України знову показала презентований ще перед Новим роком балет Євгена Станковича «Володар Борисфена». Одна з головних музичних подій сезону, вистава тепер ще й, схоже, утверджується в репертуарі театру. Твір ключового вітчизняного композитора замкнув низку яскравих українських прем'єр 2000-х років і підсумував основну тенденцію десятиліття: наш новітній музичний театр присвятив себе пошукам національної ідентичності.

Після прем'єри постановку не лаяв хіба що лінійний. Критикували передусім лібрето, яке написали екс-міністр Анатолій Толстоухов і нардеп від Партії регіонів Володимир Зубанов. На жаль, третій співавтор – завіт Національної опери Василь Туркевич – справді не допоміг новоявленим лібретистам-дилетантам зробити історію цілісною й переконливою. Спільний похід слов'ян і гунів на чолі з Києм та сином Аттіли Ірнеком до Римської імперії – цілком вдячний матеріал для яскравого твору. Але кинуті на півдорозі сюжетні лінії, недорозкриті персонажі, схематизм ситуацій і перебільшений пафос не дають вповні його використати.

Критикували і хореографію за невідповідність музиці й часу дії. Адже міфологічна архаїка та експериментальна, смілива музика Станковича погано узгоджуються з класичним балетом на пуантах і в пачках. Декорації й костюми також ганили за легковажний еkleктизм: з одного боку, псевдонародні вишивані штани, з іншого – ті самі пачки. Проте якщо явно не першорядна постановка таки заслуговувала на критику, то про власне музику до балету більшість оглядачів промовчала. А це, поза сумнівом, найсильніше місце вистави. Зухвале поєднання несумісних барв, різка контрастність, фірмова поліфонія і модерне оркестрування Станковича зробили «Володаря Борисфена», може, й не найновішим словом української академічної музики сьогодня, але вже напевне однією з її найкращих візитівок.

Насправді з історичного погляду написане можливо-владцями лібрето не така вже й дивина. Подейкують, що й первісний сценарій «Аїди» створив хедив Єгипту Ісмаїл-паша. Однак це не знімає питання щодо якості сюжету «Володаря Борисфена», як і щодо застарілої естетики постановки, яка нав'язує сучасному, авангардному музичному матеріалу феодальний стиль російського імперського двору.

Такий підхід свідчить про те, що поки що ні публіка, ні оперні театри в Україні не готові до справжніх експериментів. Відтак найцікавішим боком балету, крім музики, стає його націєтворчий контекст. У цьому сенсі він і справді підсумував 2000-ні – десятиліття, яке почалося прем'єрою «Мойсея» Мирослава Скорика і продовжилося важливою постановкою «Богдана Хмельницького» Костянтина Данькевича в Донецьку, яку зробив Василь Вовкун, та прем'єрою двоактової опери «Бояриня» Віталія Кирейка.

Поставивши всі ці вистави в єдиний ряд, неважко зрозуміти, що музичний театр в Україні намагається нині відігравати ту саму роль, що й в Італії та багатьох інших поневолених чи роз'єднаних європейських державах у XIX столітті: будувати національну ідентичність. Для нашої країни це теж не є чимось новим. Ще Микола Лисенко був кимось на кшталт українського Верді або Сметани, наскільки це дозволяли йому значно менш сприятливі умови. Цікавим є не саме звернення до згаданої проблеми, а те, що український музичний театр знову ступив на цей шлях, вочевидь, не пройшовши його до кінця у належний час.

І якщо «Мойсей» переважно побудований навколо проблеми лідера й маси, а «Бояриня» наполегливо конструює дуже відмінні образи росіян та українців, покинувши феміністичну проблематику оригінального тексту, автори «Володаря Борисфена» намагаються показати наших співвітчизників у контексті між Європою та Азією.

ПОРЯД ІЗ АРХІТЕКТУРНИМ СТИЛЕМ МЕЖИГІР'Я НИНІШНЯ ПОЛІТИЧНА ДОБА ТВОРИТЬ І СВІЙ СТИЛЬ У ТЕАТРІ

Вони готові нести на Захід смерть і руїну разом із гунами, які, в душі колоніальних орієнталістських кліше, постають як зажерливі й жорстокі монголоїди. Проте водночас Київ і його племена – джерело моральної вищості в цій історії. Вони без вагань відкидають союз із кочовиками, побачивши його руйнівні наслідки. І як винагороду отримують пафосне пророцтво про блискуче майбутнє.

У все це автори, безперечно, заклали своє уявлення про сучасних українців, які порвали не з однією імперією, зазнавши болючих історичних травм. Поряд із архітектурним стилем Межигір'я нинішня політична доба творить і свій стиль у театрі, а разом й ідеологічну надбудову, де українці як нація залишаються між Заходом і Сходом як щось цілком окреме від обох. Тож «Володар Борисфена» є радше міфом про сучасну Україну, ніж про сиву давнину. ■

Автор:
Роман
Горбик

Усі брешуть

«Гра без правил», починаючись як політичний трилер про ядерну загрозу з Близького Сходу, трансформується в сімейну і суспільну драму

В одному епізоді після невеличкої сварки друзів за вечерею з приводу Хусейна і труб для створення ядерної бомби друга головної героїні, законспірованого працівника ЦРУ Валері (Наомі Воттс), каже: «У нас вдома є правило – ніякої політики за столом, через неї лише суперечки». Це правда, бо політика є мистецтвом брехні, а неправда сварить не тільки людей, а й цілі суспільства. Власне, «Гра без правил» – про брехню і абсолютну марність пошуку правди. І про те, що в американському соціумі почали порушувати це питання на міжнародному рівні, бо ж фільм Дага Лаймана йде в прокаті чи не в 50 країнах світу. Заснована на двох книжках, які вийшли в середині 2000-х і торкаються витоку інформації в пресу, що призвело до розсекречення працівника ЦРУ, «Гра...» сприймається неоднозначно, принаймні спочатку. Хусейн? Так він же давно помер. Ядерна загроза? Це ж сива давнина. Але це лише зав'язка, аби глядач згадав про події в Затоці, коли американці розв'язали

«Гра без правил».
У кінотеатрах України
з 14 липня

війну з Іраком, переконуючи весь світ у наявності в Хусейна зброї масового знищення, якої так і не знайшли, бо її не було. За ту брехню Джордж Буш-молодший, що розпочав війну, так і не відповів перед судом.

У Штатах не люблять запитань руба і намагаються ніколи прямо не відповідати. Як каже чоловік Валері, герой Шона Пенна, «гарний американець тримає язик за зубами, а якщо треба, відводить погляд». «Гра без правил» про це: про запитання, які мусить ставити людина, якщо вважає, що живе в демократичному суспільстві;

Анонси

15 липня, 17:00

«Карпатський словоблуд-2011»

Корчма-музей «Деца у нотаря» (Ужгород, вул. Гагаріна, 98)

Після шестирічної перерви в найоригінальнішій кнайпі Закарпаття відбудеться фестиваль гумору. Головними рушійними силами цьогогорічного дійства стануть молоді колективи та українські дотепи, мовляв, і в нас жарти з перцем. За словами організаторів, фестиваль стане своєрідним плацдармом

для молодих творчих сил з Ужгорода, Мукачєвого, Рахова, Львова, Івано-Франківська. Адже жарти активізують інтелектуально драйвову публіку та стимулюють її долучитися до святкування. Родзинка опівночі – живі концерти та забави.

15 липня, 20:30

«Ночные снайперы»

Arena Concert Plaza (Київ, вул. Басейна, 2а)

Російський рок-гурт виступить на українській сцені з великим сольним концертом. Порція драйву від «Снайперів» та вокалістки Діани Арбеніної не лише втамує «голод» меломанів, а й подарує заряд позитивної енергії. Старі хіти і нові композиції з майбутнього альбому – все в одній концертній програмі. Протягом 18 років свого існування колектив випустив близько 13 платівок, відвідав чимало кількості міжнародних рок-фестивалів та здобув енну кількість прихильників як у Росії, так і за кордоном.

15–18 липня

Літня Джазова Школа

Факультет культури та мистецтв ЛНУ ім. І. Франка (Львів, вул. Валова, 20); клуб «Квартира 35» (вул. Вірменська, 35); клуб Picasso (вул. Зелена, 88)

Школа джазу – це шанс пограти на сейшенах із джазменами світового рівня. Адже досі навчання у форматі workshop було доступним для наших музикантів лише за кордоном. Заключний концерт відбудеться за участю американського контрабасиста Майкла Боуї,

чиказького барабанщика Френка Паркера, найкращого джазового вокаліста Польщі Януша Шрома та його співвітчизника піаніста Богдана Головні.

КНИЖКИ

Нік Дейвіс. «Новини Плоскої Землі»

Британський журналіст, який кілька десятиріч років працює на всесвітньо відомі видання, намагається з'ясувати, чому розкриття істини, яке мало б бути основною функцією ЗМІ, замінено масовим продукуванням невігластва та брехні, а чимало медійників не визнають глобального впливу своєї професії. Автор розглядає популярні теорії, які пояснюють, чому журналістика стає продажною, і спростовує їх, висувачи власну версію того, що саме заважає правдивості.

Маріуш Щигел. «Зроби собі рай»

Відомий польський репортер, який називає себе чехофілом (і, безперечно, таким є), розповідає про сучасну Чехію – ту, що родом із попередніх століть. Іноді парадоксальний, але завжди доброзичливий, здатний за дрібним бачити велике, за конкретним – загальне, за характером – націю, а за випадком – історію, автор зображує пригоди відомих і мало знаних людей сусідньої країни – письменників, перекладачів, фотографів, художників. Читач переконується: коли щось є неправдоподібним і водночас не вигаданим, то це могло статися тільки в Чехії.

Ернест Гелнер. «Розум і культура»

Кого скинула із п'єдесталу «Ера Розуму»? Як він протистоїть вірі, владі, досвіду, емоціям, зрештою, всій Культурі? Чи це саме Розум спрямовує перебіг історії, чи він безсилый? Британський соціолог, філософ і соціальний антрополог на основі праць попередників різних епох – Декарта, Юма, Канта, Гегеля, Ніцше, Дюркгайма, Вебера, Фрейда та інших – розмірковує про взаємини суспільства з Розумом, починаючи від XVII століття, знаного як точка відліку нової ери.

про ціну, яку вона платить, коли помиляється щодо демократичності своєї країни; про наслідки брехні та пошуку правди. Політика давно пропозвала в сім'ю. І не лише в американську. Вона руйнує нас. Але більше руйнує страусова політика замовчування і нейтралітету на кшталт «моя хата скраю...». «Гра...» Лаймана – це місток від загального до конкретного, від Америки до всього світу. Тому фільм актуальний і там, і в нас, особливо тепер. Хоча про сім'ю – це вічне.

Ярослав Підгора-Гвяздовський

15–23 липня

Одеський кінофестиваль

Кінозал U-Cinema, кінотеатр «Сінема сіті», Потьомкінські сходи (Одеса, Французький 6-р, 33, Семафорний пров., 4)

Окрім конкурсної програми в межах фестивалю запланована низка шоу просто неба, присвячених Великому німому кінематографу. Так, в один із перших днів заходу на Потьомкінських сходах відбудеться демонстрація фантастичного фільму 1927 року «Метрополіс» у супроводі симфонічного оркестру. Програму відкритих показів доповнить шоу Жоржа Мельєса, до 150-річчя якого на Ланжеронівському узвозі влаштують фестивальний спецпроект. Новинкою стане також Кіноринок, у програмі якого трансляція нових вітчизняних і зарубіжних стрічок.

17 липня, 19:30

Mono та New Century Classics

Львівська обласна філармонія (Львів, вул. Чайковського, 7)

Вперше в Україні японський гурт Mono та польський бенд New Century Classics зустрінуться на одній сцені. Одні – яскраві представники пост-року, знані як «боги інструментальної музики», інші – молода перспективна формація з Польщі, що ось-ось видасть у світ свій другий альбом. Дивний симбіоз? Можливо. Але чи не щось незвичайне породжує нові емоції, думки та відчуття. Усі охочі перевірити це припущення чи просто розслабитися мають можливість здійснити задумане.

22–24 липня

«Підкамінь»

Селище Підкамінь (Львівська обл., Бродівщина)

Цьогорічний етнофестиваль, як і чотири його попередники, має на меті привернути увагу громадськості до архітектурних пам'яток минувшини та зародити любов до всього автентичного: пісні, одягу, танцю. «Підкамінь-2011» представлятимуть такі гурти, як «Веремій», «Тінь сонця», «Кому Вниз», «Бандур Бенд», «КораЛлі», «ДримбаДаДзига», «ВВ», «Гайдамаки», «ТАРУТА», AtmAsfera та інші. Крім триденної концертної програми на гостей чекають різноманітні майстер-класи, мистецькі акції та спортивні змагання.

Крім триденної концертної програми на гостей чекають різноманітні майстер-класи, мистецькі акції та спортивні змагання.

ПІД КРИЛОМ ГРИФОНА

Краєвидів стародавнього Пантікапея, нинішньої Керчі, не спотворюють натовпи туристів. Тож місто без зайвої кримської пихи ставиться до гостей, хоч би звідки вони прибували

Автор:
**Роман
Кабачій**

Фото:
**Андрій
Ломакін**

Трете за величиною місто півострова Керч не вельми відоме загалом через свій закритий до 1992 року режим, а також – ніде правди діти – через те, що від певного моменту знову перетворилося на прикордонний пункт. Або, як переконують самі керченці, на межу Європи й Азії.

26 СТОЛІТЬ ІСТОРІЇ

Розповідаючи про Керч, варто почати з тези, озвученої тамтешнім міським головою Олегом Осадчим на першому Кримському міжнародному туристичному форумі: «Мы прошли через советский период, и теперь у нас есть как достопримечательности древности, так и современной истории, прежде всего времен Великой отечественной войны». Тобто навіть якщо ви приїдете дивитися на руїни грецького Пантікапея, турецьку фортецю Єні-Коле чи Царський курган доби Боспорського царства, вас переслідуватиме й дух партизанів із Аджимушкайських каменярень та десантників Ельтигена... А зі знаменитої гори Мітрідат постійно нагадуватиме про статус міста-героя обеліск Слави.

І навряд чи правильною тактикою буде встрягати в історичні дискусії з керченцями – про аджимушкайців (залишених командуванням Червоної армії фактично напризволяще) вони розповідають зі сльозами на очах, а прихід на півострів імперської Росії та її протистояння з Туреччиною матиме в

їхніх вустах назву «визволення Криму».

Уособленням дещо кітчевого поєднання давнього й не такого далекого минулого є центральна площа Леніна, відремонтована кілька років тому. На ній бачимо пам'ятник Іллічу, флагшток із прапором міста, колону з грифоном – його символом, а також церкву Усічення глави Іоанна Предтечі – найстаріший збережений на території України християнський храм (збудований у VIII столітті), справжню перлину візантійського зодчества. Секретом її стійкості супроти кримських землетрусів, яких вона пережила чимало, вважають глиняні прокладки, що справляють враження оздоб, але, крім того, відіграють роль сейсмоамортизатора.

Загалом Керч – заповідник радянськості. Хоча тут не так депресивно й загрозливо, як у багатьох шахтарських містечках, не так байдуже, як у численних українських селах, не так нахабно, як у випадку київського Леніна напроти Бессарабки. Керченський «вождь пролетаріату» ніби тільки-но спустився з гори Мітрідат і прошкує до набережної помилуватися чайками. Церкви цей атеїст принципово не помічає...

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР

Люди тут привітні. Вони радо відгукнуться на «Боже помагай!». Розкажуть, як пройти до того чи того храму (окрім православних тут є ще мечеть, синагога та римо-католицький кос-

ЗАПОВІДНИК РАДЯНСЬКОСТІ.
Площа Леніна — уособлення
кітчевого поєднання давнього
й не такого далекого минулого

ПРИМОРСЬКИЙ
БУЛЬВАР.
Набережну цілком
відновлено після
Другої світової

МОРПОРТ.
Пейзаж не курортний.
Утім, узбережжя
простягається на
52 км

ВАРТО ПОБАЧИТИ

Форт Тотлебен – шедевр фортифікаційного мистецтва XIX століття. Розташований у найвищій точці Керченського півострова. Щоправда, кам'яні споруди засипано землею.

Керченський музей старовини. Існує від 1826 року, представляє два тисячоліття історії різних народів на землях давнього Боспору. Тут є скульптурний портрет апостола Андрія Первозваного роботи XIV–XV століть і камінь «зі стопою апостола», знайдений недалеко від Храму Усічення глави Іоанна Предтечі.

Грязеві вулкани за 5 км від міста. Кратер найбільшого – сопки Андрусова – має 50 м у діаметрі. Жерла постійно вирують, викидаючи багно й газу.

Єні-Кале (з турецької «нова фортеця»). Пам'ятка 1699–1706 років, збудована італійським архітектором Голоппо для османів. Мала форму неправильного п'ятикутника.

тел). Запитають, чи знаєте ви, коли «нога Пушкіна ступила на керченську землю», запропонують сфотографувати свого пса. Їхня любов до власного міста схожа на почуття команди «Летючого голландця», що приречений весь час самотником мерещити води океану, не перетинаючи із іншими плавзасобами.

Керченці звикли, що саме хтось має до них, а не вони до когось їхати. Це тут давні греки замислювалися про такий короткий шлях до смерті й такий довгий – повернення до життя, насипаючи Царський (Мелек-Чесменський) курган; тут-таки понти́йський цар Мітрідат при-

ймав дозу отрути, аби себе умертвити, та не зміг, тож попросив вірного охоронця вбити його мечем, щоб не датися в руки синові-зраднику... У Керчі існує найбільший після афінського лапідарій – зібрання античних та ще давніших виробів із каміння.

Предметом гордості керченців є фільми про їхнє місто. Найвідоміший – «Вулиця молодшого сина», екранізація катасевської повісті про Володю Дубініна. Кінострічка номер два в цьому рейтингу – «Над нами Південний Хрест». Номер три – портове та рибальське життя у фільмі «З радістю та відвагою», де показано без прикрас Керч 1970-х: набережна ще без наміву, у небі – літаки Південрибозвідки, на березі – ресторан «Рыбацкий стан», помісцевому «Рыбацкий стон»...

До річі, про рибу: розпитайте жителів міста, як дістатися до відповідних рядів тутешнього ринку. Саме там можна зрозуміти спраглу південну душу: свіжий і в'ялений пеленгас та кефаль, в'язки золотаво-привабливих бичків (не пересушених морозильниками на трухлятину, як у київських магазинах), гори креветок і всілякої іншої морської живності. Коли ще й наважиться поторгуватися, ментальне занурення в специфіку причорноморського Півдня вам гарантоване.

52 КІЛОМЕТРИ ВЗДОВЖ МОРЯ

У Керчі варто піднятися на гору Великими Мітрідатськими схо-

ГІМНАЗІЯ №2
ІМЕНІ В. КОРОЛЕНКА.
Тут діє шкільне
телебачення

ГРЯЗЬОВИЙ
ВУЛКАН
Їх неподалік
Керчі кілька

дами, основна частина яких збудована 1830 року за проектом італійського архітектора Дігбі. Прикрашають їх два гордовиті грифони (щоправда, не автентичні, а відновлені після радянської «боротьби зі спадщиною експлуататорів»). Решту сходинок виведено вже після Другої світової, коли споруджували обеліск Слави. Поглянете з гори – і стане зрозуміло, що «межа географії» – не такий-то й жарт про Керч. Тут ось – острів Тузла, тут – Керченська протока, за ними – правильно, Росія... А під горою – місто, аж проситься сказати: вічне, яке на 52 км тягнеться вздовж моря.

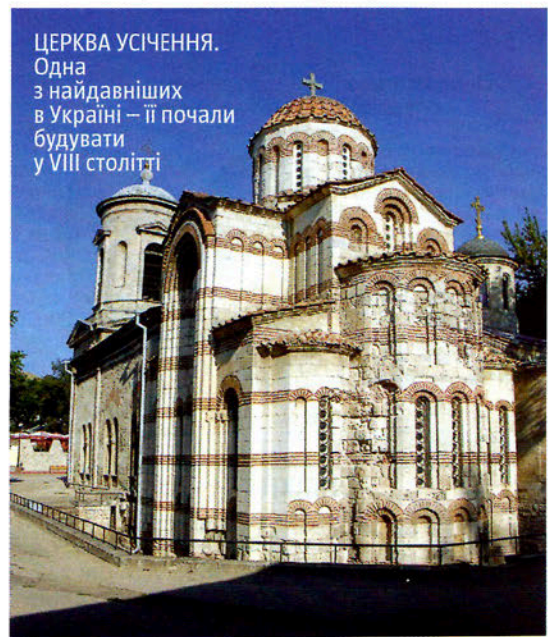
На крайньому сході Керчі – Єнікальський маяк неподалік поромної переправи до Кубані. Місцеві жителі нарікають на митницю: і довго, й марудно, й туристів відлякує. Поблизу – мальовниче узбережжя з пляжем. Ви будете в захваті від стрімкого руху води в протоці. На крайньому заході, в районі Героївки (стара назва Ельтиген), також пляжі з кількома санаторіями та новими базами. Усе це – під омофором величезного бетонного вітрила на горі. Його встановлено на згадку про подвиг десантників, яких кинули восени 1943 року «створювати плацдарм» на Керченському півострові, аби вже 11 грудня їх евакуювати, не маючи змоги підтримувати... Героївка – це все ще Керч, та пляжі тут уже чистіші, ніж неподалік міських рибзаводів.

Загалом історичний Пантікапей поступово очунає від турис-

тичного забуття. Щоправда, одужання дається нелегко, як і іншим колишнім депресивним, із виразними слідами кризових 1990-х містам Криму. Хоча навіть ці залишкові явища можна поставити на службу комерції: приміром, руїни заводу імені Войкова, які ви можете споглядати дорогою з центру в Героївку, вже «працювали» антуражем до фільму Федора Бондарчука «Населений острів». За прагматичного підходу вони – чудовий об'єкт екстремального індастріал-туризму.

Та щоб поставити відпочинок у місті на конвейер, а чи принаймні зробити його стабільною статтею доходу, варто прислухатися до фахівців. Вони оптимісти, але поки що стримані. Приміром, директор круїзної фірми Select Black Sea Сергій Прядко називає такі цифри: якщо цьогоріч заплановано 79 входів круїзних суден до Ялти і 54 до Севастополя, то до Керчі та Феодосії – лише по одному. Поки що замало кваліфікованих іншомовних гідів – у Керчі їх, за словами керівника компанії, лише восьмеро. Великий потенціал прихований у розвитку кулінарного туризму: Керч може презентувати тут кухні багатьох народів, які проживали на боспорських берегах. Місто так само надається для ностальгійного туризму. Приміром, євреїв у Керчі проживало перед Другою світовою 4,5 тис., що становило 10% населення...

Торік місто відвідало 66 тис. осіб, тоді як його потенціалу вистачає як мінімум на 200 тис. ■

ЦЕРКВА УСІЧЕННЯ.
Одна
з найдавніших
в Україні – її почали
будувати
у VIII столітті

ФОТО: УНАН

ЯК ДІСТАТИСЯ

Поїздом: «Київ – Керч», плацкарт – 100 грн, купе – 143 грн. Але їде майже добу, тому краще дістатися до Сімферополя, а далі маршрутною.

Літаком: до Сімферополя, звідти автобусом до Керчі.

ДЕ ЗУПИНІТИСЯ

- **Готель «Керч»**** – вул. Кірова, 11. Центр міста.
- **Готель «Классик»***** – вул. Курортна, 9/2, район Аршинцево.
- **Готель «Залив»** – вул. Курортна, 6а. Номери вищої та першої – третьої категорії.
- **Санаторій «Київ»** – вул. Московська. Номери стандартні, чотириразове харчування, власний пляж.
- **База відпочинку «Чорноморська»** (селище Ельтиген).

Ціни від 30 грн із людини (дерев'яні будиночки) до 500 грн за шестимісний номер. Харчування: пансіон або напівпансіон.

СЕРЦЕ УКРАЇНИ

Відвідали з друзями Тарасову могилу в Каневі, столицю гетьмана Богдана Хмельницького Чигирин, його родове гніздо Суботів і, звісно ж, повстанський Холодний Яр. Черкащина – просто дивовижний край! Вражає мальовнича природа, а головне – неймовірна концентрація історичних місць, відчуття, що саме тут, серед цих лісів, полів та улоговин, б'ється серце України. Хоча туристів, навіть у вихідні, в пам'ятних місцях зовсім небагато. Спершу цей факт здивував, але згодом я зрозумів: кому справді важливо, той їх обов'язково знайде. А натовп байдужих тут недоречний. ■

Дмитро
Губенко

ГЕРОЙ

Для мене лишається незбагненим, за яким принципом керманічі нашої держави дають звання Героя. У філософсько-етичному розумінні це слово означає людину, яка вчинила акт самопожертви заради спільного блага, тобто зробила щось важливе коли не ціною власного життя, то вагаючи ним. Днями Віктор Янукович вручив відзнаку Героя України митрополитові Володимиру, предстоятелю УПЦ МП. Особисто я не проти, але мені цікаво, який подвиг здійснив церковний ієрарх, чим при цьому ризикував і яке благо приніс нашому суспільству. ■

Андрій
Лаврик

СКАФАНДР ДОСЛІДНИКА

Сидячи зі знайомим за кухлем пива, почали базікати про стосунки між статями. «Чоловік – це астронавт, а жінка – планета», – сказав співрозмовник. От він спускається на своєму шатлі й починає її досліджувати. Його спочатку все захоплює, все цікавить, він намагається все дізнатись: про місце, де розташована, атмосферу, якою дихає планета, її надра, вивчає і нотує, і настає такий момент, коли все пізнано, і його тягне в подорож до іншого небесного тіла... Я посміхнувся. Астронавт такий маленький, а будь-яка планета набагато більша. Вивчити її нереально, можна хіба що вдати, ніби ти це зробив... ■

Андрій
Єрмоленко

Олександр
Михельсон

Олена
Чекан

Роман
Кабачій

ВИМКНУТИ ЧАТ

«Як вимкнути чат?!» Колега Інна лупцювала по клавіатурі. «А от фіг тобі!» – думали клавіші й пластмасово лягали рядками. Легко здогадатися, що діалогові вікна не зникали. «Як вимкнути чати назавжди?!» – «Ніяк», – міркував я, спостерігаючи тяжкі зусилля панни Інни. Нас, тобто їх, не спекаєшся просто так. Принаймні раніше, ніж ми вчинимо те, що вважаємо за потрібне. Нам кортить висвітлювати проблему, і от... маєш. Маєш те, що вона не бажає бути подана у світлі ультрафіолету, інфрачервоному тощо. Утім, чи так уже їй того не хочеться на інших довжинах хвиль? Чи це лише маска, чергова личина для мало обізнаних нас? А біса відгадаєш. «Як вимкнути чати назавжди?!» ■

ПРО ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ

Париж завжди непередбачуваний, щоразу дивує. Нині – карколомними стрибками ролерів із підніжжя базиліки Сакре-Кер мало не до бульвару Кліші та поліцейськими з розчохленими автоматами на Єлисейських полях у відповідь на погрози Каддафі. А ще незвичною кількістю жебраків. Молоді й на вигляд цілком здорові чоловіки сидять і лежать днями, ночами, тижнями, не зрушуючи з місця. Кажуть, що то вихідці з Болгарії та Румунії. Зловила себе на думці: якби мої земляки дісталися до берегів Сени, вони обов'язково знайшли б роботу: чорну, сіру, білу, яку завгодно, але не лежали б. Знаю, як працюють українці в Іспанії та Італії, знаю, як їх там цінують. Другою думкою було: невже я расистка? ■

ПАПІР

Коли навчався в університеті, викладачка сказала: «Ви, майбутні історики, не повинні заощаджувати на папері. Хто економить, не розуміє мук творчості». Підкоригувавши трохи напрям своєї діяльності, зіткнувся з новим: журналіст теж повинен мати при собі папір – блокноти. Інакше все найцікавіше буде витіснене силою зовнішнього сприйняття, а деталі сховаються в морозці часу. На зміну друкарським машинкам прийшли комп'ютери, втім, паперу менше не йде, хоча до цього й закликають екологи. А, може, й не треба? Написаний кимось геніальний роман чи викривальна стаття усе одно асоціюватимуться зі свіжим запахом друку. Давні китайці неспроста придумали папір: у ньому ховається сенс буття. ■

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Передплатний індекс 99319

**ПОДАРУНОК
ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ
ЖУРНАЛУ!**

За умови оформлення
піврічної редакційної
передплати «Український
тиждень» дарує одну
з двох книжок
на Ваш вибір:

За умови оформлення
річної редакційної передплати –
будь-яку із пропонуємих вище
або

*Під отриманням подарунка маєтеся на увазі можливість
придбати книжку за 0,1 грн.
Грошовий еквівалент подарунків не виплачується та не
компенсується.
**Акційна ціна з урахуванням отримання подарунка.

Подарунки надані
Клубом інтелектуальної книги
(www.ibookclub.com.ua)

**«Нова холодна війна.
Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу»**

Автор: Едвард Лукас.

У своїй книжці відомий британський журналіст Едвард Лукас називає нинішні відносини Росії та Заходу «новою холодною війною», в якій Росія використовує як зброю не лише спритну дипломатію, а й нафту та газ. Чи європейський світ усвідомлює реальну небезпеку цієї війни? Що може протиставити Європа імперським амбіціям Росії, щоб зберегти свої демократичні цінності?

«Після автомобілізму»

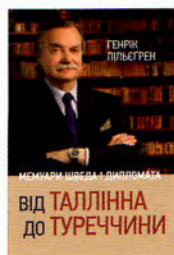
Автор: Кінгслі Денніс і Джон Аррі

Ця книжка розкриває проблему автомобіля як одну з центральних для майбутнього людства у XXI столітті й наголошує на відповідальності перед наступними поколіннями. Від того, які рішення та інновації запроваджуються нині для розв'язання проблеми особистої мобільності, великою мірою залежатиме те, як житимуть наші нащадки: в умовах масштабного локалізму у війні всіх проти всіх Томаса Гоббса чи в оточенні систем цифрового спостереження Джорджа Орвелла.

«Від Таллінна до Туреччини»

Автор: Генрік Лільєґрен

Мемуари відомого шведського дипломата, присвячені важливим геополітичним процесам Другої половини XX століття, в яких він брав безпосередню участь. Географія цієї книжки охоплює Скандинавію, Прибалтику, Грецію, Туреччину, Німеччину та США. Автор ділиться спогадами про дипломатичну діяльність, а також розкриває свої погляди на дипломатичну стратегію.

**«Фінляндія в Другій світовій війні:
між Німеччиною і Росією»**

Автор: Олі Вехвіляйнен

Книжка розкриває непросте геополітичне становище Фінляндії в Другій світовій війні. Автор аналізує складні політичні, суспільні та економічні аспекти перебування країни «між Німеччиною та Росією». Книжка коротко, але докладно описує постання фінської державності, Зимову війну 1939–1940 рр., фінську участь у Другій світовій та післявоєнний період у країні.

**НІКОЛИ ЩЕ ПЕРЕДПЛАТА НЕ БУЛА
ТАКОЮ ПРОСТОЮ ТА ШВИДКОЮ!**

Оберіть зручний для Вас спосіб передплати:

редакційна:

у будь-якому банку за наведеними нижче реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном (067) 407 10 96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

у відділеннях Укрпошти:

за індексом 99319;

за системою Portmone:

на сайті журналу – <http://tyzhden.ua/Virtual/Subscription/>

У разі передплати через Укрпошту та за системою Portmone книжки в подарунок не надаються.

Вартість передплати:

II півріччя 2011 р.

- за 1 міс. – 45 грн
- за 2 міс. – 90 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 4 міс. – 180 грн
- за 5 міс. – 225 грн
- за 6 міс. – 270 грн
- за 12 міс. – 540 грн

Акційна ціна!

За умови редакційної
передплати з можливістю
отримання подарунка*.

- за 6 міс. – 270,1 грн**
- за 12 міс. – 540,1 грн**

повідомлення

отримувач платежу

ТОВ «Український тиждень»

26009000022321

35392656

поточний рахунок отримувача

код отримувача

назва установи банку

300023

ПАТ «УКРСОЦБАНК»

МФО банку

Прізвище, ім'я та по батькові платника

Адреса платника, телефон

вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»

період:

касир

платник (підпис)

сума, грн

Увага! «Український тиждень» гарантує переадресацію видання у разі зміни адреси доставки та виключно за умови редакційної передплати. Просто попередьте нас за три тижні, зателефонувавши за номером +38 (067) 407 10 96 (callback), і Ви вчасно отримаєте свій номер «Українського тижня» на нову адресу.

Детальну інформацію можна отримати
за тел. +38 (044) 351 13 00 або +38 (067) 407 10 96 (callback).
Менеджер з передплати Ірина Приліпко peredplata@tyzhden.ua
www.tyzhden.ua

19-20

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)™

САЙТ НЕПРЯМО: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42, вул. Саксаганського, 107/47 тел.: (044) 383-61-49,
пр-т Маяковського, 43/2 тел.: (044) 383-61-41

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 272-85-74, вул. Січових Стрільців, 10 тел.: (044) 383-61-49

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-25-02

М. ВІННИЦЯ

пр-т 50-річчя Перемоги, 26 тел.: (0432) 26-59-04

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP